

Sala
Gab. R
Est. 47
Tab. 6
N.º

R
47
6

BIBLIOTECA DA UNIVERSITA'

Daliv. 1664. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Probemium

De Substantiis Eulvrenij Amotij

R
47
6

Incipit probemium de proprietatibus rerum fratris Bartholomei anglia ordine fratrum minorum.

De proprietatibus rerum sequatur substantia

tas secundum distinctionem et ordinem substantiarum erit ordo et distinctio proprietatum de quibus adiutorio divino est presens opusculum compilatum vtili mihi et forsitan alijs qui naturas rerum et proprietates per sanctorum libros necnon et philosophorum dispersas non cognoverunt ad intelligenda enigmata scripturarum que sub symbolis et figuris proprietatum rerum naturalium et artificialium a spiritu sancto sunt tradite et velate. que tammodum ostendit beatus dyonysius in angelica hierarchia circa principium dicens. Non est nobis aliter possibile lucere divinum radium nisi varietate sanctorum velaminum anagogice circumlatum. quoniam necque possibile est nostro animo ad materiales celestium hierarchiarum ascendere contemplationem nisi ea que secundum ipsum est materiali manuductione utatur. (quasi diceret) non poterimus nos ad invisibilem contemplationem ascendere nisi per visibilem considerationem dirigamur. Invisibilia enim dei per ea que facta sunt intellecta cognoscimus ut dicit apostolus. Et ideo theologia per vnde sacris et poeticis informationibus visa est ut ex rerum visibilium similitudinibus allegorice locutiones et mystici intellectus transumptiones formentur et sic carnalibus et visibilibus spiritualia et invisibilia coaptentur. Huius rei gratia prius efficitur opusculum ad edificationem domini domini qui est deus gloriosus et sublimis et benedictus in secula seculorum. In quo agitur de quibusdam proprietatibus rerum naturalium quarum alia est incorporea alia corporea. Et primo de proprietatibus substantie incorporee secundum sui differentias quarum alia est corpori unibilis ut anima rationalis sensibilis et vegetabilis. alia non unibilis corpori ut angelus

Et angelorum alij sunt boni alij mali. In bonis vero angelis ordo est secundum numerum multiplicationem unitatis. unde a beato dyonysio distinguuntur tres hierarchie celestes quarum quilibet numerum ordinum prius dispositiones. Decem et novem itaque sunt de quibus in hoc opusculo adiuvante deo per ordinem est agendum. et hoc itaque in eo quod in spatio. **P**rimo igitur agitur de deo et nominibus divinis que dicuntur de deo vel quo ad essentiam vel personam siue quo ad effectum siue appropriationem. **S**ecundo de proprietatibus angelorum tam bonorum quam malorum in generali et in speciali. **T**ercio de proprietatibus anime rationalis quo ad nature sue simplicitatem et quo ad virtutum suarum diversitates et de eius unione et operatione in corpore prout confert ei formam et perfectionem.

Quarto de proprietatibus substantie corporee. scilicet de elementis et elementaribus qualitatibus et quibus proponitur omne corpus. et de quatuor humoribus et quibus proponitur corpora tam hominum quam brutorum. **Q**uinto de hominis corpore et de singulis eius partibus de quibus sacra scriptura facit mentionem. **S**exto de etatibus. **S**eptimo de infirmitatibus et venenis. **O**ctavo de mundo et corporibus celestibus. **N**ono de tempore et partibus temporis. **D**ecimo de materia et forma et earum proprietatibus et elementis. **E**ndecimo de aere et passionibus eius. **D**uodecimo de aqua et eius differentijs eius ornatu. scilicet per sepias. **D**ecimoquarto de terra et eius partibus. **D**ecimoquinto de pinguibus. **D**ecimosexto de lapidibus et metallis. **D**ecimosextimo de herbis et plantis. **D**ecimosextimo de animalibus. **D**ecimonono de accidentibus scilicet de coloribus saporibus etc. **I**n istis decem et novem libellis rerum naturalium proprietates summam et breviter continentur prout ad manus meas spicie que effugerunt manus metentium pringere poterunt. in quibus de meo pauca vel quasi nulla apposui. sed oia que dicuntur de libris authenticis sanctorum et philosophorum excipiens sub brevi hoc prope pariter compilavi sicut per singulos titulos poterit legentium industria experiri.

Incipit liber de proprietatibus rerum. Et primo de deo et eius essentia.

Baptista Theureau pbr pastor
vici Cassiani prope belnam

De proprie-
tibus itaq; et natu-
ris rerū tam spūalium
q̄ corpaliū elucida-
re aliqua cupientes ab
illo sumemus exordi-
um qui ē alpha et o fi-
nis et principiū oīum
bonorū. In principio
patris luminis (a quo p̄cedit omē datū opti-
mum et omē donū p̄fectū) implorātes auxiliū
vt ille qui illuminat oēm hoīem venientem in
hūc mundū et reuelat p̄funda de tenebris et
abscondita p̄ducit in lucem. huic opusculo q̄d
ad ipsius laudē et legentiū vtilitatem de diuer-
sis sanctorū et p̄horū dictis nō sine labore re-
colligere iam incepti felicem dignet̄ impendere
consummationem.

Quod ut dicit Inmod. iij. solus et
verus deus et em̄ inensus incommu-
tabilis / om̄ps et ineffabilis. pater
et filius et spūsanctus. tres quidem p̄-
sone. sed vna eētia / substantia seu natura sim-
plex oīno. pater a nullo / filius a p̄re solo / spū-
sanctus ab vtroq; absq; initio et absq; fine. pa-
ter generans / filius nascens / spūsanctus a p̄re
et filio p̄cedens. he tres p̄sone sunt p̄substā-
les / cōeterne / oīpotentes / cōequales vnū vni-
uersorū principiū / creator oīum visibiliū et i-
uisibiliū / spūalium et corpaliū creaturarū
qui sua virtute oīpotenti simul ab initio tēpis
vnanq; de nihilo p̄didit creaturam. videlz an-
gelicam et mūdānam / ac demū humanā quasi
cōem ex corpore et spiritu constitutam. huicq;
extra de sum. iii. c. i.

Hec autē sancta trinitas s̄m cōem es-
sentiā est indiuidua / et s̄cōm p̄sona-
les p̄prietates est discreta in natu-
re sue simplicitate nō admittens
diuisionē neci p̄sonali p̄prietate recipiēs vni-
tatem / sed semp in essentia vnitas et in p̄sōis
pluralitas inuenit̄. a qua oīs p̄fusio et mixta
mixtio remouet̄. qz cum alius sit pater alius fi-
lius alius spūsanctus. pater nō potest eē fili-
us nec spūsanctus. sicut nec cōuerso spūsanctus nō
pōt esse pater vel filius nec filius non pōt esse
p̄r vel spūsanctus / sed q̄libet istorū est vna es-
sentia vel natura que sola est vniuersorū princi-
pium p̄ter q̄d nō est aliud rep̄re. et hec eētia
neq; est generāns neq; genita neq; p̄cedēs / sed
est p̄r qui generat et filius q̄ gignit et spūsanctus
qui p̄cedit vt simpliciter distinctio sit in p̄so-
nis / et in natura vnitas teneat̄. vnd̄ h̄ alius sit

pater alius filius / alius spūsanctus nō t̄m ali-
sed id q̄d est pater est filius et spūsanctus. pater
vero generando totā substantiā suam ei dedit s̄-
ne diuisione / et t̄m totam retinuit sine diminu-
tione. et sic vna et eadē res est pater gignens et
filius nascens et spūsanctus ab vtroq; p̄cedēs
huicq; Inmod. iij. vbi. s̄. c. ij.

Quod autē dicta et dicenda apertē elu-
cescant / notandū est iuxta sanctorū
traditionē q̄ quicq̄d in deo est aut
de deo dicit̄ / aut est eētia / aut est
notio // aut p̄sona. vna est enī indiuisibilis es-
sentia / p̄sone tres. et he tres p̄sone sunt vna es-
sentia et vnus deus. et quelibet earū est vna essen-
tia et vnus deus. p̄r a nullo / filius a patre nascē-
do / spūsanctus a patre p̄ filium p̄cedendo. pat̄
p̄ filium generat / filius gignit / et pater cum fi-
lio spūsanctū spirat / et q̄ filius spūsanctū spi-
rat / hoc habet a patre. quicq̄d enī p̄sona ha-
bet vt facit / hoc h̄z a p̄sona a qua est. et ideo qz
filius ē a patre / ab ipso oīa habet. et qz spūsan-
ctus est a patre et a filio / ideo habet q̄d h̄z cōi-
ter ab vtroq; s̄ p̄pter h̄mōi nascibilitatem vel
p̄cessibilitatem pater nō est maior nascente vel
spūsancto p̄cedente. qz veritas diuine essentie
equaliter est in ip̄is et in patre. De cōia habent̄
tur a boecio in libro de trinitate. et a hugone et
etiam augusti. et richardo.

Quodiones autē sūt quinq; s̄m hugo-
et aug. s̄. paternitas innasabilitas
filiatio / p̄cessio et cōis spiratio. et
dicunt̄ he quinq; aliquādo notio-
nes / qz notificant p̄sonas aliquādo distinctio-
nes / qz p̄sonas distingūt aliquādo relationes
qz p̄ ipsas quādoq; p̄sone ad se inuicem refe-
runt̄. dicunt̄ et̄ p̄prietates / qz p̄sōis p̄prie insūt
Istarū autem notionū tres dicunt̄ persona-
les p̄prietates. s̄. paternitas filiatio / p̄cessio.
eo qz p̄sonas faciūt. Nam istorū quinq; notio-
num tres sūt patris. s̄. innasabilitas / paterni-
tas / et cōis spiratio. et due sūt filij. s̄. filiatio / et
cōis spiratio. vna vero spūsancti t̄m. s̄. p̄cessio
nec aliquid derogat spūsancto q̄ tantū habet
vnā notionem. neq; filio superaret̄ qz habet
duas. nec pater maior est alijs p̄sōis duab; /
q̄uis t̄mibus notionib; ab alijs sp̄aliter discer-
nat̄. Regulariter enim de istis notioibus tenē-
dum est qz nulla de alia p̄dicatur. et qz quilibet
est diuina essentia et vnus deus et vna essentia.
Item nulla notio inest diuine essentie sed t̄m p̄-
sone. qz eētia nec distinguit nec distinguit̄ / s̄

Quod sole p̄sone ab inuicē distingunt̄.
Clarius autē diuina essentia a mor-
talib; nō possit cognoscit̄ ad plenū

nec prohibendi hic in via / cognoscitur tñ in suo effectu in quantum est oium principiu sine causa qz deū esse vix inspicis dubitat / 7 tñ quid sit secundū maiestatis magnitudinē / nullus creatur re intelligentia inuestigat. (vt dicit Damasc.) Et ideo positue nō pōt cognosci nisi p effectu suorum operū q̄uis priuatiue 7 p abnegationem multiformiter in scripturis describat 7 noietur.

Ad euentia aut noium que deum nobis manifestant / aliquo modo notanda est in quadā simplici 7 rudi consideratione / q̄ omne nomē dictum de deo aut notificat / aut manifestat eētiam / aut notionē aut psonam. Nam oia que notificant eētiam dicunt eētialia. que psonas / psonalia. que notionē notionalia. Nomē aut essentialē sonat in quid 7 predicat i quid. psonale signat quē 7 p̄dicatur in quem. notionalē vero nomen signat quā 7 predicat in quam. vnde ista tria predicata in diuinis sepius p̄dicatur vel ponuntur. s. q̄ que / 2 q̄d. Quis / qz pater / vel filius / vel spūs sanctus. Que. p̄cessio / filiatio / paternitas etc. Quod / substantia / eētia / 7 hmōi. que mere q̄ditatem rei signant / 7 diuinā eētiam simpliciter 7 abstracte representant.

Hec aut noia sic distinguuntur. quia nomē eētiale aut est substantiuum aut adiectiuū. si substantiuū / aut ē abstractū / aut p̄cretum aut medium. abstracta aut dicimus. vt aug. dicit que absolute diuina eētiam signat. vt eētia / bonitas / deitas / et hmōi que semp supponit 7 signat diuinā eētiam. nec p̄t trahi p aliquod p̄iunctū ad supponendū p psona. vnde talia nomina sumpta cū prepositionib / verbis / noibus (7 p̄cipijs psonalibus vel notionalibus reddūt p̄positiones falsas in quibus ponuntur. vnde hec est falsa eētia generat vel generat. eētia est de eētia. vel eētia est apud eētiam 7 hmōi. De istis aut noibus q̄puere sūt eētialia / generaliter est tenendum q̄ oē nomē quod ē pure eētialē p̄ditatur de qualibz psona per se 7 de oibus insimul singulariter 7 nō pluraliter. verbi grā. pater est deitas / filius est deitas / 7 spiritus sanctus est deitas 7 simul sūt vna deitas 7 nō deitates.

Nomina p̄creta sunt que ad modū p̄cretorū signant formas in supposito. vel signat quasi formam in subiecto. vt de / creator / 7 simili a. que generaliter signat diuinā eētiam sed quādoq̄ supponunt p̄ o eētiam quādoq̄ p psona.

Nomina vero media dicunt que habent modū 7 formā 7 signationem

abstractorū / scdm vsū 7 officium p̄cretorum. vt lumē sapientia 7 hmōi. Ista enī licet abstractiua sint aliqui supponit p personis vt ai dicitur lumē de lumē. sapientia de sapientia p̄cipium de p̄cipio. 7 similia. 7 hec noia sicut abstracta p̄dicant de qualibz psona per se / et de oibus simul nō pluraliter / s̄ singulariter.

Adiectiua noia alia signant pure diuinā eētiam / nihil connotando. vt ens. bonus. 7 hmōi. Alia aliquid connotant positue. alia aliquid priuatiue. vt etem 7 immēsus. immortalis 7 hmōi. etemus enī signat principaliter diuinā eētiam / 7 secūdario p̄notat eētiam p̄cipij 7 finis. vndē ai dicit deus etem. spūs sanctus est. de est 7 caret p̄cipio 7 fine similiter immēsus principaliter signat diuinā eētiam 7 p̄notat abnegationem mēsure localis. similiter dicit in circumscriptione p̄ abnegationē loci 7 vbi. de similibz sic intelligendū. 7 hec noia p̄dicant de oibus personis simul 7 diuisim / singulariter 7 nō pluraliter. vt pater ē etemus. filius etemus. spūs sanctus etemus. 7 hij tres sunt vnus eternus.

Adiectiua noia que aliquid p̄notant positue / quedā connotant effectum in creatura 7 quedā respectū. coz aut que connotant effectum / quedam connotant in habitu. vt iustus misericors 7 hmōi. quedā in actu. vt iustificans / miserator 7 hmōi. Que autem connotant effectū in actu p̄dicant de deo et tpe. vnde de inceptit esse miserator qm̄ inceptit miserari. sed ea que p̄notant in habitu predicantur de deo ab eterno. vt deus ab eterno fuit iustus / misericors 7 cetera.

Nomina vero que connotant respectum quedā p̄notant respectū creatoris ad creaturas. vt de est refugium 7 hmōi. quedā connotant respectū p̄sone ad psonam. vt similis / equalis. similis enī principaliter signat diuinā eētiam sed secundario connotant distinctionem personalem. huiusmodi vero nomina licet eētiam significant / tñ rationem connotati predicant de personis simul sūp̄ p̄tis pluraliter 7 nō singulariter. vnde nō dicit pater 7 filius sūt filis. s̄ dī sunt similes.

Adiectiuorū etiā noium sūt quedam p̄tinua / vt aliquis / alius / 7 similia quedā vero sūt numeralia / vt vnus / duo / tres. 7 oia in neutro genere substantiua signant diuinā eētiam / 7 predicant de personis oibus singulariter / 7 nō pluraliter. vt pater 7 filius sunt vnus. sed in genere masculino 7 feminino substantiua sunt personalia. vnde hec est vera pater 7 filius sunt duo si ly duo signa

scilicet generis. sed si neutri/ tunc est falsa. Tu/
 iusmodi aut noia adiective retenta sequuntur
 naturam suorum substantiuorum. vnde si substā
 tina sunt eēntialia/ 7 ipsa adiectiua. 7 si sint p
 sonalia/ similiter 7 ipsa adiectiua. vnde hec est
 falsa. pater 7 filius sunt vnus/ sed hec est vera
 sunt vnus deus.

Minū psonalium quedā predi
 cant de vna persona tantū vt pater
 7 filius/ spūssantus. Quedam de
 duab⁹ ita q de vtraq. vt principium spūssan
 ci. Nam pater ē principū spūssanci/ 7 filius
 ē principū spūssanci. vñ cū d^r p^r 7 fili⁹ sūt p^r
 cipiū spūssanci li pncipiū suppoit p duabus
 psonis/ s³ signat vnā notionē. s. cōem spiratio
 nem. Quedam vero predicant de duab⁹ pso
 nis ita q de neutra. vt pater 7 filius sunt duo
 ita q ly duo sit masculini generis 7 nō neutri.
 Quedā etiam pdicantur de trib⁹/ ita q d nul
 la p se. sicut trinitas. Nam vt dixit 3° lib. vi.
 ethimolo. trinitas est appellata eo q fiat totū
 vnum ex trib⁹ quasi triū vnitas. Nam dū tria
 sunt/ i deest tres psonē/ vnū sunt. qz singula i se
 manēt/ 7 oia in oibus. pater ergo 7 filius 7 spi
 ritussanc⁹ sunt trinitas 7 vnitas. idem enī in
 natura/ vnū quidē in essentia. tres in persona/
 vnū ppter maiestatis cōmunionē. tres/ ppter
 psonaz ppuetatem. Quedā etiā noia predi
 cantur d singulis psonis ita q nō de oibus vt
 pluribus singulariter vel nō pluraliter/ vt hy
 postasis seu psona. p^r enī 7 filius 7 spūssanc⁹
 sūt tres hypostases seu psonē/ sed nō vna.

Mina vero notionalia quedam
 sunt abstractiua. vt paternitas na
 tūritas/ pcessionalitas/ spirabili
 tas/ 7 hmoi. Quedā vero conaetua 7 adiecti
 uat. vt innasabilis/ generans/ nascens/ spirās
 pcedens. omia aut abstractiua predicant de
 essentia. vnde hec ē vera/ eēntia est paternitas
 7 ecōuerso/ essentia ē innasabilitas 7 ecōuerso
 ita 7 de alijs. Cōaetua vero nūquāz de essen
 tia pdicant siue sint noia siue pncipia. 7 ideo
 oēs tales ppositiones sūt false. eēntia generat
 vel generat. vel essentia ē generans vel genera
 ta. 7 ita de alijs. **I**tem noium notionalium
 quedā predicant de vna psona tantū. vt gene
 rans de patre. genit⁹ vel nascens de filio. pce
 dens de spūssanco. Quedam de vtraq. duaz
 vt spirans de patre 7 filio quia pater 7 filius
 spirant spūssancum. Quedam etiam pre
 dicantur de qualibet. vt distinctus. pater enī
 est distinctus ab alijs personis. similiter filius
 et spiritussancus.

Proprietates vero diuinas diuine
 s. essentie pueniēter determinat. Jo
 hānes dam. iij. li. c. viij. Deus ē in
 quit sine principio. principū primū in creatū/
 ingenuz/ impabile/ immortale/ eternū infini
 tum/ inarūscipuz/ indeterminate/ potēs ad
 infinita/ simplex/ incōpositū/ insturbile/ ipassī
 bile/ inuariabile/ inalterabile/ fons bonitatis
 7 iusticie/ lumē intellectuale/ virtus inaccessibi
 lis/ immēsurabilis 7 nō oia mēsurat/ ppria vo
 lūrate creaturaz oīuz effectiua/ oīum ptenētia
 7 pseruatiua/ oīum pūsiua/ oia implēs in suo
 regno/ oibus dominās 7 imperās 7 nullū con
 trarium habēs/ oia pgramate ptenens oibus
 substantijs eminēs 7 sup omia exlēs/ sup bo
 nā superdeca suppleta/ principatus 7 pates
 ordinās/ determinās/ acdisponēs sup oēm or
 dinem. ac sup oēm substantiā vitā/ rōnez/ 7 in
 telligentā existens. p se est lux/ p se est bonitas
 p se est vita/ p se est substātia/ p se existens fōs
 essentie/ his que sunt/ his que viuūt vite/ his
 que picipant rōnez. rōnis oibus oīum bono
 rum cā est. vna substātia/ vna virtus/ vna vo
 lūtas/ vna opatio/ vnū pncipiū/ vna pote
 stās/ vna dñatio/ vna deitas in tribus pfectis
 hypostasis seu psonis. patris 7 filij 7 spū
 tussanci vna rōne credit/ colitur 7 adoraf. vñ
 ipa trinitas est incōfufe vnita/ 7 indistanter dis
 iuncta. Indistantes. n. sunt be psonē 7 ab inū
 cem inseparabiles nō p fufe ad inuicēz puenibi
 les. qz ad inuicem nō pmiscēt nec pariter con
 fundunt. Nam pater est in filio 7 spūssanco. et
 spūssancus in p^re 7 in filio. 7 filius est in p^re 7
 spūssanco nulla facta pmissione vel cōuersiōe
 vnus i alterū sine mutua cōfusiōe/ imo ipse p
 sone suis ppuetatib⁹ ab inuicē sunt distincte/
 7 fm idēptitates eēntie indiuisibiliter sūt vni
 te. vnde diuinitas simplex 7 impabilis existēs
 yana dona cuius distnbuit creaturis/ sed multā
 plicata p dona impabilis pmanet 7 ad suam
 simplicitatē creaturas suas cōuertit 7 p iungit
 oia impmīabiliter p transit. p ipsam aut nihil
 simplicia cognitiōe oia cognoscit tam presentia
 q pterita vel futura qui pōt oia que vult/ sed
 nō vult oia que pōt. pōt. n. pdere munduz/ nō
 vult aut. Dicit etiā ad hoc idē damas. li. i. c. xvi
 Deus imaternaliter existens inarūscipabilis
 est. qz loco nō cōtinet. ipse. n. sui plus locus ē
 oia implēs/ sup oia existēs/ oia ptenēs/ vnus
 cuiusq. naturā impmīabiliter ptransiēs/ oib⁹
 suā opem 7 opationē fm susceptiua virtutem
 tribuēs. et cū sit totus impabilis. tot⁹ est totali
 ter ens vbiq. 7 nō ps in pte prialiter diuisus/
 sed tot⁹ in oibus 7 tot⁹ sup oē. vñ ipse solus

incomprehensibilis est et interminabilis / et a nullo preterquam a semetipso cognitur. Nam ipse solus sui ipsius maximus contemplator est. unde ad eius totalem comprehensionem nulla potest pertingere creatura cum sit infinitus in se. virtute tamen sua infinita finit et terminat universa. Propter quod termetipsum describens deus put potuit / ait sic. Deus est spera intellectualis cuius centrum est ubique circumferentia vero nusquam. diuina. n. essentia in se considerata perfecta est ad modum sperae / quia non habet principium neque finem / sed put considerat ut causa deducens res in esse et eas limitans et finiens sic dicitur esse centrum. quia sicut centrum finit lineas / et ab ipso linee deducuntur / ita deus deducit creaturas et limitat et finit eas.

Hic modo describitur Beatus deus tanquam causa per effectum dicens. Deus est voluntas / omnipotens benivolentia / lumen eternum / incommutabilis ratio creans mentem ad se recipiendum viuificans ad sentiendum / efficiens ad aptandum / dilatans ad capiendum / iustificans ad promerendum / accedens ad zelum / secundans ad fructum / promouens ad bonitatem / dirigens ad equitatem / roborans ad virtutem / formans ad benivolentiam / moderans ad sapientiam / visitans ad consolationem / illuminans ad cognitionem perpetuam ad immortalitatem / implens ad felicitatem circumdans ad securitatem / amat ut caritas / uouit ut veritas / sedet ut equitas / dominatur ut maiestas regit ut principium / medetur ut salus / reuelat ut lux / assistit ut pietas. hucusque Beatus.

Et quoniam indiuisibilia sunt opera beatissime trinitatis tamen a sanctis distinguntur quedam nomina per que nominatur deus in operibus suis qui innotabilis est et innotificabilis in se quo ad intima maiestatis. sunt autem quedam nomina appropriata. et quedam sunt transumpta et translata.

Omnia vero appropriata sunt. et de quibus Isidorus in vi. li. c. i. dicit sic apud hebreos deus decem nominibus nuncupatur. Primum est elisue schyros. i. fortis quia nulla infirmitate opprimitur / sed fortis est et sufficiens ad omnia perpetranda. Secundum nomen est eloe. quod grece dicitur theosphelos. i. timor. eo quod deus a cunctis ipsum colentibus sit timendus. Tertium nomen est sabaorb. i. princeps exercituum. eo quod omnes exercitus celi eius dominio sunt subiecti. Quartum nomen est ieliom siue ramachel. i. excelsus deus. quia excelsus dominus et super celos gloria eius. Quintum nomen est eyel. i. qui est. Deus enim qui est eternus / vere est qui tamen nouit esse. fuisse autem ei modo non esse vel futurum esse non nouit. Sextum nomen est adonay. i. dominus. quia eius

dominationi subicitur totus mundus. Septimum nomen est ya. i. spiritus almus. deus. n. spiritus est. Octauum est tetragramaton. i. nomen quatuor litterarum. scribitur enim quatuor litteris apud hebreos que ineffabile pronunciant et signant nomen dei quod dicitur ineffabile non quia dici non potest / sed quia eius signaculo ab humano corde non potest comprehendere. Nonum nomen est saday. i. omnipotens quia omnipotens nomen eius. et dicitur omnipotens a faciendo omne quod uult / et non a faciendo quod non uult quod si alterum tamen accideret ei omnipotens nequaquam esset. Decimum nomen est eloym. quod est nomen trinitatis. et pertinet ad patrem et filium et spiritum sanctum et ideo plurale est apud hebreos / et singulare. signat enim diuinam essentiam cum suppositione trium personarum. unde dicitur trinitas / quasi trium unitas.

Sunt autem quedam nomina transumpta a creaturis quibus uelut scriptura quasi intendit aliquis exponere conditiones creatoris (quod damascenus li. i. c. xiiij. inquit) multa in diuina scriptura symbolicè sunt dicta. i. figurata. ne et transumptiue. scire oportet quod homines carne grossa induti excelsas et immateriales deitatis operationes intelligere non possunt / nisi quibusdam formis et imaginibus et notis quibus homines uelut sepius sunt facti. uelut omnia corporalia que de deo dicuntur non proprie / sed symbolicè intelligunt. Simplet enim deus est et non figurabilis. oculos tamen et palpebras et visum habere dicitur / quia uniuersorum habens uirtutes consideratiuam / eum nihil potest latere / nihil potest subtergere suam notionem. Similiter ratione aures et auditum habere describitur / quia apud ipsum preciatione fore et deprecationis susceptione non timemus. per hunc. n. sensum nos mites ostendimus. quando deprecantibus aures famulianus indignamur. Sed os et labia et fauces habere dicitur quia illud uelut loquendo per inspirationem nobis reuelat que hominum cogitatio per hominum organa exprimitur et ostendit. Sicut etiam habere dicitur et gustum. quia in nostre iusticie operibus tanquam in gustu delectatur. Nares et olfactum habet / quia tanquam odor suauissimus domino plerumque quicquid deuotionis affectus sibi exhibet. faciem ipsam habere commemorat / quia per ipsius opera eius uirtute et presentiam diuinam sermo manifestat. nam persone presentia in facie deducatur. Manus et brachia representant eius subtile et inuincibilem operationem quia nos digitis / manibus / et brachijs subtiliora et fortiora operamur. quasi dexteram dei commemorat / certiora dei et digniora insinuat. uelut et iurare per dexteram suam dicitur / quando intransmutabile eius consilium prohibetur. frequenter pauperibus subuenit et indigentibus auxiliatur. et ideo pedes habere dicitur. sepe enim ostendit in effectum / quod saltem operari

homines pedibus vel incessu. Pectus et cor habere debent propter cognitorem ingenere recordatione. Uterque et viscera propter illam quam in nobis ostendit misericordiam et compassionem. Irasci debent et furere propter odium malicie et iustam quam infert peccantibus ultionem. Et dormire debent et obliui ei propter inuicem dissimulationem et vindicte retradationem. Unde quod tot modis per sua beneficia nostra suppletur indigentia/more humano debent habere diuersa membra. unde beatus dyoni. effectus dei multiplices sic describit. Deus inquit omnium causa et principium eorum que sunt substantia est uicentium uita/rationantium ratio est/existentium ab eo reuocatio/et rerum resurrectio corruptentium/quod secundum naturam est reuocatio/et eorum que mouent secundum exarabilem impetum reformatio/sacramentum firmatur minus stantium/et ipsorum que ad ipsum reducuntur uia et reordinantissima manu ductio/et sequitur post pauca. Ipse est eorum qui ab ipso sunt patris principalior quam ipsi que eos genuerunt. nam et ipsi ab ipso ceperunt esse et generare. Eorum autem qui ipsum sequuntur et ab ipso pascuntur pastor est illuminatorum est splendor/perfectionum perfectione/deificationum deificatio/distantium par. simplicium simplicitas/et unitatum rerum unio/super principalem et subtile principium. occulte sue cognitionis (secundum quod fas est et possibile uicentibus) bona traditio et omnia hec uerba. dyoni. recitat. dama. c. iij. Et quibus omnibus per quod omnia corporalia de deo dicta sunt ad figuratum intellectum mystice referenda.

Sunt iterum quedam alia nomina que ad significationem illorum que de homine assumptum christo. scilicet dei filio intelligitur a similitudinibus rerum artificialiter transumpta. sicut patet in Hieronymo. li. vii. c. ij. ubi dicitur. Christus multis modis in scripturis uocari consuevit. Dicitur enim ibidem quod christus a crismate uocatus est. ipse enim precantibus suis confortibus omnium gratiarum plenitudine est delibutus. qui iesus hebraice sother grece. saluator uero latine est dicitur. eo quod cunctis gentibus saluator est transmissus. propter quod et ipse messias hebraice dicitur eo quod omni prophetalis sacerdotalis et regalis dignitatis priuilegio sit diuinitus insignitus. Nam messias dicitur unctus. Dicitur etiam emanuel. id est nobiscum de eo quod deus per uirginem natus in carne apparet nobis se coniungit. Dicitur etiam uerbum caro factum quod uerbum est in quantum nascitur a patre in eternitate sed caro dicitur in quantum a matre nascitur in temporis mutabilitate. Similiter dicitur uirginis et primo genitus. quod patris et etiam matris fuit filius unctus autem quod nullus/et postquam non erat alius. Multis etiam aliis modis prefiguratur in rebus creatis. Dicitur etiam principium

quod pater per ipsum omnia fecit. Dicitur etiam finis. quod in ipso et per ipsum omnia fiunt. Dicitur et os dei. quod per ipsum deus mundo loquitur. Dicitur etiam manus quod per ipsum rem uniuersitas continetur. Dicitur uia. quod per ipsum ad beatitudinem peruenitur. Uita quod in ipso uiuitur. Ueritas/ quod nec fallit nec fallitur. Dicitur etiam fons/ quod est omnis boni origo in deficientibus/et reficit sitiētes. Et multis alijs figuris innumerabilibus et infinitis nobis datur intelligi in scripturis sicut ibi ponit Hieronymus multipliciter in exemplis. sicut pater et filius propter varios effectus in creaturis uarijs nominibus nuncupatur. sic spiritus sanctus patri et filio in simplicitate nature substantialis et coeternus/ diuersis uocatur nominibus/ et diuersis rebus multipliciter comparatur. propter quod dicitur in. vij. sap. quod sanctus in omni. scilicet creature sanctificatione. Est etiam multiplex in crismate et donorum distributione/ unitus in patris et filii uisibili conuentione/ necnon in sanctorum caritative unione subtilis in cogitationum et affectionum perscrutatione modestus in discreta et moderata actu hominum ordinatione. Discretus in facundie siue eloquentie administratione. Inconquinatus/ sine macule contagione. Suauis/ in preceptis. Suauior/ in consilijs. Suauissimus/ in promissis amans bonum actum in actibus. requies qui suauis est in contemplationibus. humanis/ humanam diligens societatem. benignus/ inuictam habens in se bonitatem. stabilis/ lassus et infirmis preferens firmitatem/ et nullam prius habens in se uicissitudinis mutabilitatem securus/ illis quos diligit auferens formam dolositate. omnem habens uirtutem/ omnibus preferens uirtutum perfectionem. omnia prospiciens/ omnem habens cognitionem capiens omni spiritus intelligibiles/ omni spiritus rationalis motum inuestigans et affectionem. mundus in se et ab alijs auferens infectionem. Multis etiam alijs nominibus nuncupatur. Dicitur enim digitus propter eius discretam et subtile operationem. columba/ propter simplicitatis amorem. nubes/ propter estuantium refrigerationem. uetus propter occultam gratiam inspirationem. ignis propter gratie euaporationem/ uel affectus inflammationem. ros siue pluuia/ propter anime fecundationem. Mel/ propter dulcissimam hominis interioris immutationem. Oleum/ propter interioris anime impinguationem/ et exultationem. multis alijs modis nominatur diuinus spiritus. sed sufficiant per exemplum. Nunc ad angelorum proprietates adiuuante domino/ manum apponamus.

De angelis

Liber secundus de proprietatibus angelorum. Incipit feliciter.

De proprietatibus angelis diuino adiutorio aliquo in medium prolaturus. Primo inapiendus est ab eisdem in generali/ deinde in specia/ li. vbi singulorum ordinum dispositiones/

et officiorum diuerse ministraciones per presertim congruit opusculo per ordinem declarabuntur.

Angelus itaque grece/ hebraice malach/ latine vero nuncius interpretatur. eo quod per angelorum ministerium diuina voluntas populo nunciatur. Unde angelus nomen est officii/ non nature. Spiritus autem non est angelus/ sed quando a deo mittitur tunc primo proprie angelus nuncupatur. cuius angelolice pistorum alas tribuit/ in quarum subitomotu celerem angelorum operationem figuratiua predicta pastoralis licentia simplicibus possedit. sicut a poetis ventis alas ascribere antiquitas non prohibuit. sicut dicit Isai. li. vii. c. vii.

Et igitur angelus secundum damascenum substantia intellectualis semper mobilis arbitrio libera incorporea deo ministrans secundum gratiam et non naturam percipiens immortalitatem. Ex angelice nature descriptione multiplex nobis resultat proprietas angelorum. Dicitur enim substantia intellectualis. quia ratione spiritualitatis sue substantie et singularis spiritualitatis omnes formas intelligibiles in se capit et species cognoscibiles apprehendit. et quanto a terrestri matene coartatione remotior/ tanto in contemplatione immaterialium est perfectior. sicut expresse dicitur in libro causarum. Nam intelligentie plene sunt formis. et ideo omnes species cognoscibiles eis subijcibiles in eis relucet. sicut ibi dicitur omne. Preter hec natura angelica omnem excedit creaturam corpoream/ in eternitatis subtilitate in simplicitate in intellectus perspicacitate in liberi arbitrii habilitate. quia hec angelica natura nullam habet dependentiam a materia. ideo corruptio materialis ei non potest aliquo modo conuenire. unde sensualis cognitio eius intellectum deiformem non impedit angelus enim deiformem habet intellectum et ideo supra tempus est. et totum intelligit simul et non unum post aliud/ aut unum ex alio sicut ex premissis conclusionem. verum est in speculo eternitatis. sicut humanus intellectus

qui est vnus ex alio collatiuis. vnde qualis est comparatio simplicis ad compositum. et puncti ad lineam in eandem/ talis est comparatio angelici intellectus ad humanum in intelligendo et iudicando. nulla malicia angelicam affectum a creatoris sui obsequio retrahit vel auertit. Unde quanto angelica substantia est simplicior/ et ab omni conditione materie distans/ tanto dei similitudo in ea relucet expressior/ et in ipsa velut in speculo clarissimo splendo diuine sapientie relucet expressior. et tanto est dignior/ influentia glorie/ quanto perfectio adbesit incommutabili veritatis ex libera propria voluntate (ut dicit Gregorius.) Adire inquit deus omnipotens naturam bonorum spirituum bonam sed commutabilem condidit/ ut qui permanere vellet mererent/ et eo maioris meriti apud deum fierent. quo immutabilitatis sue votum/ voluntatis studio definissent. Dicit etiam idem Angelus in contemplatione sui creatoris immutabiliter permanet/ et cum eo e creatura vicissitudinem mutabilitatis habet. In angelis enim tria considerantur ut ait Dionysius. Essentia qua subsistunt. virtus qua possunt. operatio qua peragunt. eorum essentia est simplex et immaterialis. pura distincta seu discreta. eorum virtus est libera intelligens/ diligens. indefessa. habent enim potestatem libere eligendi. intelligendi. et diligendi et ideo incommutabiliter adherendi. Insuper habent virtutem operandi. quia omnia faciunt sine more dilatione non tamen in instanti/ omnia aduersa coherent/ sine resistantia et contradictione semper nobis assistunt et nobis seruiunt sine intermissione. vnde de eorum operatio est voluntaria/ subdita/ utilis et honesta. Nam deo seruiunt sine coactione/ subito et in instanti iussa perficiunt sine procrastinatione/ omnibus proficiunt et vtilia parant summa attentione/ licet et honestis vacant que sunt sine reprehensione. Patet itaque quod triplex virtus est in angelo. scilicet cognoscendi/ operandi/ et persistendi. Cognoscit enim deum supra se in speculo eternitatis sine aliqua interpositione. semper enim videt faciem patris. Ad alth. xviii extra se apprehendit omnia sine collectione. intra se retinet apprehensa sine obliuione. sicut etiam habent virtutem operandi potenter/ celeriter/ virtualiter/ et incessanter. habent etiam virtutem persistendi in nature sue simplicitate. quia mortalitatis vicissitudine non alterantur/ passibilitatis contrarietate non afficiuntur/ mole carnea non retardantur. persistunt etiam in gratie et glorie firmitate. quia diuinus legibus subiecti/ nulla affectione vel actione ei contrariantur cum sine benigni nullo inuidie stimulo torquentur. cum

Grego
Immutabilis permanet
In angelis tria considerantur
Essentia qua subsistunt
virtus qua possunt
operatio qua peragunt
eorum essentia est simplex
et immaterialis
pura distincta seu discreta
eorum virtus est libera intelligens
diligens indefessa
habent enim potestatem libere eligendi
intelligendi et diligendi
et ideo incommutabiliter adherendi
Insuper habent virtutem operandi
quia omnia faciunt sine more dilatione
non tamen in instanti omnia aduersa coherent
sine resistantia et contradictione semper nobis assistunt
et nobis seruiunt sine intermissione
vnde de eorum operatio est voluntaria subdita utilis et honesta
Nam deo seruiunt sine coactione subito et in instanti iussa perficiunt sine procrastinatione
omnibus proficiunt et vtilia parant summa attentione licet et honestis vacant que sunt sine reprehensione
Patet itaque quod triplex virtus est in angelo scilicet cognoscendi operandi et persistendi
Cognoscit enim deum supra se in speculo eternitatis sine aliqua interpositione
semper enim videt faciem patris
Ad alth. xviii extra se apprehendit omnia sine collectione
intra se retinet apprehensa sine obliuione
sicut etiam habent virtutem operandi potenter celeriter virtualiter et incessanter
habent etiam virtutem persistendi in nature sue simplicitate
quia mortalitatis vicissitudine non alterantur passibilitatis contrarietate non afficiuntur mole carnea non retardantur
persistunt etiam in gratie et glorie firmitate
quia diuinus legibus subiecti nulla affectione vel actione ei contrariantur cum sine benigni nullo inuidie stimulo torquentur
cum

angelus
spiritus
non est angelus
sed quando a deo mittitur
tunc primo proprie angelus nuncupatur
cuius angelolice pistorum alas tribuit
in quarum subitomotu celerem angelorum operationem figuratiua predicta pastoralis licentia simplicibus possedit
sicut a poetis ventis alas ascribere antiquitas non prohibuit
sicut dicit Isai. li. vii. c. vii.
Et igitur angelus secundum damascenum substantia intellectualis semper mobilis arbitrio libera incorporea deo ministrans secundum gratiam et non naturam percipiens immortalitatem
Ex angelice nature descriptione multiplex nobis resultat proprietas angelorum
Dicitur enim substantia intellectualis quia ratione spiritualitatis sue substantie et singularis spiritualitatis omnes formas intelligibiles in se capit et species cognoscibiles apprehendit
et quanto a terrestri matene coartatione remotior/ tanto in contemplatione immaterialium est perfectior
sicut expresse dicitur in libro causarum
Nam intelligentie plene sunt formis et ideo omnes species cognoscibiles eis subijcibiles in eis relucet
sicut ibi dicitur omne
Preter hec natura angelica omnem excedit creaturam corpoream/ in eternitatis subtilitate in simplicitate in intellectus perspicacitate in liberi arbitrii habilitate
quia hec angelica natura nullam habet dependentiam a materia
ideo corruptio materialis ei non potest aliquo modo conuenire
unde sensualis cognitio eius intellectum deiformem non impedit
angelus enim deiformem habet intellectum et ideo supra tempus est
et totum intelligit simul et non unum post aliud/ aut unum ex alio sicut ex premissis conclusionem
verum est in speculo eternitatis sicut humanus intellectus

*Sanctorum orationes
de defunctis
iudicium
fabri
custodes
Messores
Milites
duces*

Sanctorum etiam orationes et vota coram domino representant et defunctorum animas ad patriam in sinu abrahe deferunt et transportant. Dicuntur etiam medici quia animas curant. Dicuntur et fabri quia arma et spiritualia nobis parant. Dicuntur vigiles et custodes quia nullo ignorantie somno depressi imminencia pericula annunciant. Dicuntur etiam messorum quia electorum populum in horreum regni celestis coaceruant. Dicuntur et milites quia pro nobis dimicant et concertant. Dicuntur duces tum quia modum pugnandi contra hostes spirituales nobis indicant tum etiam quia viam ad patriam manifestant. Istis et multis alijs figuris angelice virtutes quo ad eorum substantiam / virtutem / operationem nobis insinuantur et dantur intelligi in scripturis. Sed pauca que causa exempli sunt hic dicta ad presens nunc sufficiant.

Determinatis et parte proprietatibus angelorum in generali put ad hoc opusculum pertinet ad singulas ordinum angelorum hierarchias attendendum est ut singulorum ordinum officia convenientias et differentias per conditiones proprias cognoscamus.

Triplex autem est hierarchia sicut sanctissimus tradidit dyonysius scilicet supercelestis que etiam consistit in tribus personis. secunda celestis que compleitur in factis angelis. tertia subcelestis que perficitur in platis. Est autem hierarchia sicut ibidem assent dyonysius rerum sacrarum et rationabilium ordinata potestas in subditis debitum retinens principatum. Hierarchia autem celestis est triplex scilicet superior que grece dicitur epiphonia. et describitur sic a dyonysio. Est incalescentis affectionis incendio altioris intellectus fastidio iudiciali libera resultatio distributa. Nam hec hierarchia tres continet ordines. scilicet seraphim qui amoris incendio per alijs feruent et cherubin que cognitionis privilegio gaudet. et thronos qui iusticie perpediculo alijs preeminet. de alijs duabus hierarchijs dicitur infra in locis suis. In omni autem hierarchia exiguntur necessario. tria. ordo / scientia / et actio. nam ut idem dicit dyonysius. Hierarchia est ordo divinus scientia et actus dei forme quantum possibile est similas et ad iudicium ei divinitus illuminationes proportionabiliter dei similitudinem ascendens etc. Ecce tria ponit in hierarchie descriptione. scilicet ordines / scientiam / et actionem. que si horum trium aliquod defuerit non erit hierarchia cum dicitur hierarchia ordo divinus. id est prius ordinata et secundum deum disposita. unde in ordi-

*Triplex hierarchia
Superior
Medior
Inferior
Seraphim
Cherubin
Thronos*

ne notatur officium / in scientia discretio / in actione misterium sine ordine. presumptio est actio sine actione / negligentia est ordo sine scientia autem et actio est reprehensibilis et ordo inutilis. et ideo tam in ordine quam in scientia et actione. omnis hierarchia dei conformitatem imitatur et secundum modum et mensuram sue illuminationis in ordine suo proficit et recte discernendo et bene operando et ad dei imitationem quantum possibile est ascendit. talis autem est inter angelorum hierarchia ordinis dispositio quam angeli superiorum ordinum copiosius divinum lumen habuerunt et ad eos qui se ordine sunt inferiores receptum communicando post transfundunt.

Nam hec lex in angelico ordine custoditur ut in gratie et glorie participatione / alij sunt primi alij secundi / alij ultimi. ut illi qui ordine et naturalium participatione sunt impares. sint etiam in glorie perceptione inequales. unde dicit dyonysius. Debet superiores angelos semper esse duces et manuductores aliorum inferiorum ut eos adducant ad divinam illuminationem. adductionem et communicationem et inductionem per conversionem in illuminationem per cognitionem / incommunicationem per perceptionem. Nam ut dicit gregorius in mora. Alij deo assistunt per contemplationem. alij ad exteriora exeunt per ministerium et actiones. sed que ad exteriora exeunt / ab interiori contemplatione non recedunt. quia illum semper inspicunt qui prius est quoque vadunt. Excellentia autem ordinum assignat secundum preeminentiam bonorum. quia secundum differentem entie simplicitatem et naturalis arbitrij libertatem recipiunt ordinis diversitatem. qui cum natura magis sunt subtiles et sapientia magis perspicaces / in amplioris gratie munere sunt ceteris digniores. unde de singulis hierarchicis ordinibus propria habent dona secundum que operantur et gradus proprios secundum quos suas operationes moderant. Non enim fas est ut quis operari presumat / quod ad suum ordinem et officium non spectat. in hoc enim consistit omnis hierarchia ordinis perfectio ut qui illuminant illuminent et qui purgant purgent. et qui perficiunt perficiant. unde talis est ordo. ut qui primo purgantur / postea illuminentur et perficiantur. nam purgationem sequitur illuminatio / et illuminationem perfectionis consummatio. unde superiores ordines immediate recipiunt purgationem ut sint mundi illuminationem / ut sint clari. et perfectionem ut sint perfecti (et iterum) ab illis secundum ordinem divine dispositionis inferiores purgantur / illuminantur / et perficiunt. nec intelligitur hec purgatio a corruptione vitij. sed ponitur ab imperfectione boni. Nam secundum dyo-

*Sanctus
Dionysius
de divinis nominibus
capitulum 10
de hierarchia celestium
et ecclesiarum*

De angelis

De oportet spiritus ad illius similitudinem quod omni caret magis et dissimilitudine. omnes mundos esse ab immundicia et confusione. lucentes veritate perfectos bonitate. Inter istos itaque sacratissimi ordines quidam sunt primi. quidam medii quidam vero infimi. unde primi illuminant. ultimi illuminantur. medii vero illuminant ultimos et a primis illuminantur.

Seraphin ergo ordine velut a dignitate primo est incipiendus. scilicet a seraphin. de quo dicit Hieronymus. li. vii. Seraphin est angelorum multitudo que ardetes vel incendentes interpretantur eo quod inter eos et deum nulli angeli sunt intermedii. et ideo quanto citius vicinius collocantur tanto magis claritate diuini luminis inflammantur. et ideo faciem domini et pedes velare dicuntur. quia ceteri angeli diuinam maiestatem nequaquam istis perfectius intuentur et se tanto maiori claritate illustrantur. quanto ardentiori motu dilectionis intus inflammantur. unde istorum angelorum officium proprius est et ardere in se et alios ad diuine dilectionis incendium promouere. Proprietates autem huius ordinis principales et speciales elicere possumus ex verbis dyoni. sic dicentis. Pulchre inquit prima celestium hierarchiarum excellentissimum omnium sanctificatur. ordinem habens altiore omnibus circa deum immediate collocatum. et ideo primae operationes theophoniae in ipsam tanquam deo primam deferuntur (et sequitur.) Est autem seraphin mobile semper circa diuina et incessabile calidum / acutum / et superuidum / intente / et inflexibile semper motionis suppositoium reductiuum actiue exemplificatiuum recalificans ea et resuscitans in similem caliditate / et igneum celis et holocauste purgatiuum / in circuitu uelatum et inextinguibile. habens luciformem et illuminatiuam proprietatem / omnis tenebrose obscuracionis persecutricem et manifestatricem etc. Haec uerba diuinitissima sunt et omnium mortalium sensuum quoad significationis mysterium excedentia / propterea tamen poterit quis balbutiendo aliqua explanabo. uideat autem dicere dyoni. quod cognominatio seraphin proprietatis et officii discretionem et uariam gratie participationem manifestant in angelis seraphin nuncupantis. nam a populo seraphin docet mobile. hoc forsitan dicit propter naturam ignei amoris / que angelicus effectus in deum rapit et mouetur. hic uero motus est quietus creatiuus / augmentatiuus / et contemplatiuus docet et incessabile. quia talis amor nunquam excedit nunquam ab appetitu amari requiescat. docet et calidum / quia ad modum caloris accessum vel ali-

mentum accessum dulcedinis / excitat uis amoris. et ideo subdit acutum / quia uis amoris penetrat ad intima conditoris. unde acutum dicitur quandam amantem uolentiam qui intrat et penetrat ad rem amaram. Dicitur etiam docere et superferendum / quia quousque ad interiora diuinitatis amor se extendat affectu / tamen circuire non cessat ut quam intellectu non capit contemplationis / tamen gustu aliquantulum comprehendat. sicut illud quod ebullit caloris uehementia undique se iacet et diffundit. sic affectus angelicus nihil inconsideratum derelinquit immo quanto plius cognoscit / tanto amplius scire cupit. addit etiam inflexibilis motionis. quia amor angelicus quamuis in deum moueatur inflexibilis tamen est ne amatum aliquantulum amittatur. unde simul mobilis est et incessabilis et hoc intente et intus. quia ad dei interiora tendit. unde mobilis est semper et nunquam in se sistat et intentus ut in deum tendat. sed intus / ut ad exteriora non effluat omnino autem inflexibilis / ut ad aliud preter ipsum non diuertat. Dicitur etiam suppositoium reductiuum. quia amor angelicus semper ad superiora se extendit / et tamen ab amore inferiorum non recedit immo ad diuine illuminationis participationem reuocat inferiores ordines et reductiuum. Dicitur etiam docere actiuum et exemplificatiuum. quia non solum incendit inferiores ad amandum / uerum etiam formam et exemplum prebet inferioribus qualiter summum bonum sit super omnia diligendum. et qualiter sit per amorem redendum in deum et secundum ipsius beneplacitum incendendum. ideo etiam dicitur quod amor eorum sit calificans et resuscitans in similem caliditatem. quia ad hoc laborant ut inferiores. et si non equaliter / tamen differenter ardeant et feruescant nec hoc dicit quasi inferiores angeli fuerint frigidi uel mortui. sed hoc dicitur / quia subiecta ordines per ipsos ad ampliorum amoris affectum continue exercitantur. propter quod sequitur. Ignem celis et holocauste purgatiuum quia ignis diuinus primos angelos accendit ut alios incendat. illuminat / ut illuminent. purgat / ut purgent. Ignis enim diuinus suauiter ardet nec comburit uel consumpti ad lesionem / sed potius ad purgationem. et ideo dicitur holocauste purgatiuus. quia sicut ex toto illuminat / ita ex toto purgat nec ab infectione alicuius uiti / sed ab imperfectione boni. quia illa est purgatio perfecta ubi omnis corruptio abest et omnis perfectio adest. Dicitur etiam seraphin uirtus multiformis et multifida / multiformis / in quantum multiformiter mouet appetendo et operando. multifida / in quantum beatificat in possidendo. multiformis

In quatuor pergit scrutando multifida / in qua
 tum quod inuenit penetrando. p multas eniz
 vias 7 affectos varias pergit 7 puenit ad vnu
 bonum 7 vna vita simul cuncta apprehendit.
 Doceretiaz no iano seraphin. in circūuelatum /
 qz sine omi velamine figure vel creature inter
 posito diligit videre deū. 7 a plenitudine fon
 tis lucis eteme sine medio aliquo illuminat vt
 illuminet. ascendit / vt accēdat. vnde in hoc sūt
 angeli illius ordinis alijs digniores. qz sue p
 fectionis influentiā immediate sine interposi
 tione adeo recipiunt / sine diminutiōe eandem
 alijs pncipandā tribuūt / sine amissione illam
 possidet 7 custodiūt. nunq̄. n. tepescunt a dile
 ctione / nec flectunt ab incōuertibili ad deuz in
 tentione / nec labore nec tedio desistunt ab infe
 riorū ad deū gratuita reductione. hec de pprie
 tatibus seraphin dicta sufficiant.

Secundus ordo dicit cherubin qd i
 terpretat scientie plenitudo. Sūt
 enim fm Isido. li. vii. sublimiora
 agmina angelorū pter seraphin / eo qz vicini
 diuine sapientie suppositi ampliori scientie di
 uine dono sūt repleti. 7 ideo merito ordo cheru
 bin post seraphin ordinat. qz post donuz cari
 tatis a quo denotatur seraphin ordinat excel
 lentissimū donū quod est donū sapientie 7 cog
 nitionis diuine volūtatis vt veritatis a quo che
 rubin denotatur. nam in angelis hmoi ordi
 principaliter relucet radius diuini lucis q̄ntuz
 ad pncipanonem precellentē diuine cognitiō
 nis. vnde pprietates 7 effectus angelorū ist
 ordinis innuit beatus dyoni. c. vii. vbi dicit qz
 cognosatio cherubin docet eoz cognoscibile 7
 diuidi. 7 est sensus verborū / qz angeli illius or
 dinis dicunt cognoscentes / qz in dono diuine
 sapientie sunt magis excellētes. diuidi etiā ab
 ipso nūcipant / in quo dei visio que in eis vi
 get intelligit. qz dei maiestātē ceteris dan
 pte planē. Dicunt et altissime dationis luminū acce
 pti. in quo inuit qz cherubin ordo diuine illu
 minatiōis excellentia p ceteris adimplet. Sūt
 etiā illi angeli diuini pulchritudinis in prima
 opatice virtute cōtemplatiui. qz p lumen diui
 ne sapientie diuinā pulchritudinē ptemplant
 per hoc etiā innuit qz in eis 7 p eos opatrix vir
 tus. s. deus danissime intuet. Dicuntur etiā
 sapientifica traditione repleti quia per sapi
 entificam creatoris traditiōē alijs plus alijs
 minus donū sapientie diuine imprit. Dicuntur
 etiā 7 cōicantur / qz lumē sapientie quod in eis
 copiose diffundit p ipsos ad alios ordines il
 luminādos copiose deriuat. nā plenitudinem
 lucis quā suscipiūt alijs cōicant 7 trāsfundūt.

Dicunt etiā ptemplatiōis pure 7 simplicis ac
 immediati fulgoris susceptiui. fulgorem vocat
 illuminationem per quā puenitur ad meram 7
 purā cōtemplatiōē vbi virtus diuina nō in ima
 gine 7 figura vt aliqua mediante creatura / sed
 per semetipsam 7 in semetipsa cōtemplat. Di
 cunt 7 diuino alimento domestico atqz viuifica
 ca vnitare diuine refectiōis repleti. qz in hoc
 qz replent lumine cognitionis reficiuntur dulce
 dine dilectionis. nō enim multū pdesset illu
 minari p cognitionem / nisi pcomitaretur alim
 tum spūs. s. refectio. scilicet p dilectionē. Ista
 autem refectio dicit domestica viuifica / 7 vni
 ca. domestica qz amicis 7 domesticis soluz mo
 do preparatur. viuifica qz viuum efficit quem
 libet qui ex tali cibo satietur. vnica est 7 singu
 laris / qz cum delectatiōe extranea. s. cum cama
 li dulcedine nō gustatur. quāuis autem vnica
 sit refectio. multiplex tamen satietas inuenitur
 in hoc vnico alimento. vnde cum hoc solum p
 apitur / plena 7 vera satietas inuenitur.

Tertius ordo est thronorū. 7 est hic
 ordo a thronis dicitur. a dono iu
 dicij eo qz deus in eis sedeat / 7 iu
 diciā sua discernat / 7 cūta subiecta per illos di
 sponat. vt dicit Isido. vnd virtus diuine equi
 tatis / throno igneo in dan. comparatur. s. pro
 pter per spicantatem cognitionis quia de
 singula diiudicans per ipsos vniuersa prudenter
 discunt 7 ppter impetuositatez cui nihil obui
 at vel resistit. Illi autem angeli in quibus sin
 gulariter relucet rectitudo iudicij diuini throni
 nūcipantur. Isid. Et ideo a beato dyoniso
 sedes altissime dicunt qz alte ppter diuinā au
 toritatem quasi ad iudicandum ordinant al
 tiores. quia secūdam diuine iusticie regulam i
 iudicio mittuntur ad iudicanduz. sed altissime
 quia immediatius altissimo deo dispositiōe
 hierarchia collocantur. Sedes compacte / qz
 apte 2 conuenienter iuncte quo ad iuncturam
 7 conuenientiam diuinorum iudiciorum. con
 ueniens enim est 7 aptū vt ex culpa pena / 7 ex
 iusticia gloriā ex qualitate operis qualitatez
 retributionis quilibet formatur. vnde conuenit
 7 apte coheret pena culpe 7 gloria iusticie. qz
 si culpa 7 gloria pena 7 iusticia conuenienter
 coaptatam sedem ad inuicem non haberent.
 compactio itaqz sedium equitas est iudiciorū
 Sedes ab omni ignominiosa subiectione libe
 re. quia quanto sibi presidenti deo amplius
 sunt subiecti / tanto per ipsum 7 in ipso meren
 tur amplius sublimari. Sedes dei fere qz deū
 sibi presidentē ferūt 7 deificāt prātem p diuina
 iudicia in subiectis creaturis indicāt 7 ostendunt

29 ordo dicitur

duo

duo
 duo

duo

duo

duo

duo

duo

De angelis

Sedes diuini super aduentus susceptive/ imaterialiter et si p mundane. qz notiam diuinitatis sine studio et fatigatione capiunt et ipaslibiliter et sine diminutione ad inferiora transfundunt in quo nos spiritualiter instruunt vt a re materiali et terrena nos euacuat/ nos ad eternorum susceptione coapremus. Sedes etiam ab omni extremitate sunt remotae/ qz ei qui sine extremis est idest sine principio et sine immediatissime sunt coniuncte. nam in deo cui adheret non est inuenire principium vel extremum. Throni itaqz diuinam virtutem assumunt et eandem ad inferiora deriuant et transfundunt obedienter se deo subiungunt et non ex aliqua necessitate/ sed ex mera libertate in agendis omnibus subiici se ostendunt.

Media hierarchia scdm Ipsi. tres continet ordines. s. principatus potestates et dominationes. hec autem hierarchia a dyonysio vocat epiphonia. idest diuina. s. illuminatio sui participes intercalari/ reuerentie insigniens/ vsu dominandi edocens/ arcensqz contrarium. Prima differentia dicitur ppter principatus qui p ceteris possident donum reuerentie. quorum officium est docere et exhibere reuerentiam reuerendis s. diuersos gradus plationis. iuxta illud. Cui honor rem. Idem. xiiij. vsus vero dominandi spectat ad dominationes/ que docent subditis dominari non secundum libidinosam precessendi cupiditatem/ sed secundum dei voluntatem. nam deus vult homines preesse hominibus vt proficiant non vt superbiant/ vt eos in fide et in moribus instruant non vt de libertatis dominio insolentent. ratio vero potestatis refert ad ordinem potestatum que potestatiue a nobis cohercent demones ne nobis tantum nocent quantum desiderant et affectant. et taliter ponitur dispositio medie hierarchie quamvis alio modo videatur ordinari s. Irido. et grego. Sed de hoc ad presens opusculum nihil spectat.

Quartus ordo est dominationum que secundum Irido. potestatis et virtutibus presunt et preeminet que pro eo qd ceteris angelorum agminibus presunt siue dominantur/ dominationes nuncupantur. Diuisus ordinis est officium secundum grego. in bello spirituali instruere qualiter oporteat homines prelacionis officium exercere. suggerit etiam platis qualiter sine tyrannide et subiectorum oppressionem in regimine debeant se habere. Donum angelorum ministerium (secundum dyo. est) Seruili timore deposito in deum moueri/ et absqz reflexione ad commodum tem

porale ei incessanter famulari. que singulari excellentia inuisibilem amutationem in subiectis ordinibus imperio solo formant. Sunt angeli istius ordinis ab omni impressione liberi vt libere ad summum eleuentur/ et nulli infra summum subiungantur. vnde ita deo subsunt qd nulli inferiori subiungantur p vniuersalem excellentiam. supra omnem subiectionem eleuantur/ ita tamen qd per nullam violentiam aut tyrannidem ad oppositionem inferiorum indinant (vnde dicit dyo.) qd secundum dissimilitudinem tyrannidis dominum exercet. seueritatem habet in potestate/ et cum seueritate liberalitatem in benignitate. et duz a dominationibus preas exercetur liberalitas circa inferiores non tollitur. p istas tamen liberalitatem eorum potestas nullo modo minoratur/ immo deo se confortantes regulas et leges sue presidentie quantum possibile est imitantur nunquam ad aliqua varia se conuertunt/ sed continue ad bonum summum (qd dyonysius non idest vniuersale vocat) oculos dirigunt et ab illo qui omnibus dominat mentis aciem non auertunt vnde deiformitatis et diuine similitudinis partem possunt sunt principes (s. dyoni.) Itaqz dominationes prime sunt in secunda hierarchia.

Quintus ordo dicitur principatus. et hic ordo secundum sanctos docet homines inferioris gradus exhibere reuerentiam maioribus existens in statu altioris dignitatis. vt puta regibus principibus et prelatis. De angelis istius ordinis dicit dyoni. Ad principatus pertinet vniuersalis ducatus et regimine ductiuum ad dei similitudinem. qd isti angeli habent ex officio vt alios inferiores ordinatim reducant ad deum et doceant ipsum reuerentiam in se ipso et primo specialiter in prelato qui s. dyoni.) Ideo dicitur principatus/ qd bene alios reuerentere vel reducere ad primum et principale principium. s. deum quem ipsi putant possibile est imitantur et quantum fas est ipsi in presidendi officio principi assimilantur (dicit enim Irido. lib. viij.) Principatus sunt qui angelorum agminibus presunt. qui pro eo qd subditos angelos ad explendum diuinum ministerium ordinant et disponunt/ principatus vocabulum acceperunt. Nam alij sunt qui administrant/ alij qui assistunt/ milia enim milium ministrabant ei et decies centena milia assistebant danielis septimo.

Sextus ordo est potestatum. et dicitur potestates scdm Irido. qd eis virtutes aduersae sunt subiectae. et id potestatum nomine nuncupantur quia maligni spiritus eorum potestate cohercent ne tantum

mundo nocent/ quātum cupiunt et affectunt.
 Dorum angelorū officium est (fm grego.) Il-
 los qui in spūali bello desudant p̄fortare/ et ne
 ab aduersarijs violenter superētur defendere:
 et vt boni victoriam obtineant vinlīter adiuua-
 re/ Dicit p̄cordat dyoni. dicens potestātū in i-
 nisterium esse cauere ne aliquid aduersum pos-
 sit bonis obistere vel nocere (Dicit etiā grego.
 Potestates in suo ordine potentius pete-
 runt vt eorum dispositioni aduerse potestates
 subijciant que ne hominibus tantum noceant
 quantum desiderant/ potestatur ministerio re-
 frenant. De his potestatibus dicit dyoni. Ip-
 se sancte potestates habēt equipotentem/ idest
 equalem cū dominationibus potestates/ que
 eadem diuina munera in suo ordine et gradu
 humiliter suscipiunt et custodiunt sine cōfusio-
 ne. nihil enī tyrannice precipitant p̄tra inferio-
 res. nihil violentia et fortitudine attemptāt. sed
 potius deiformiter/ idest ad diuinam similitu-
 dinem angelos inferiores ordinare reuocāt/ et
 ad potētificam et causalē potentiam/ idest ad
 deum qui omnia pōt et omnium est causa supmū
 dane et intellectualiter reducere nō cessant vt p̄
 has deiformes pprietates medie celestium aīa-
 rum dispositiones illū inent/ purgent p̄ficiant
 Sicut ipse potestates medianab? supioribus
 ad dei similitudinē p̄uertitur/ ita medianab?
 ipsis potestatibus qui inferiores sūt ad deifor-
 mitatem reducitur. vt sic oēs superiores/ medijs
 et inferiores ordines misticantū purgationū/ il-
 luminationum p̄fectionū p̄cipies efficiant.

Etia hierarchia q̄ dicit epopho-
 nia tres p̄tinet ordines inferiores.
 s. virtutes/ archāgelos/ et angelos
 fm hoc inferior hierarchia sic de-
 scribit. Inferior hierarchia est diuinuz p̄cipiū
 nature legibus occurrēs/ secreta reuelans/ pro-
 capacitate discreta. Nature legib? occurrens/
 hoc p̄tinet ad virtutes que potestatem habent
 faciēdi mirabilia et curandi morbos et languo-
 res. Secreta reuelans/ hoc p̄tinet ad archāge-
 los et angelos. p̄ capacitate discreta/ hoc refer-
 tur ad archangeloz differentia et angelorū. qz
 maiores vt archangeli maiora/ minores vt an-
 geli minora reuelant. p̄ archāgelos enī reuela-
 bant p̄phetis maiora secreta. vt illud. Ecce vir-
 go p̄cipiet et pariet filium etc. p̄ angelos autez
 minora. vt illud dauid. Episcopatu eius acci-
 pie alter. et dicit epophonia ab epi quod ē sub et
 phanos qd est apparitio. qz in eis inferiori mo-
 do q̄ in alijs resultat dei similitudo in ordini-
 bus huiusmodi hierarchie.

Primus est ordo virtutum. virtu-
 tes enī sūt angelorū agmina mini-
 stria habētia ad virtutes et miracula faciēda
 in quib? potissime relucet virtus diuina p̄ qd et
 virtutes noiantur (vt dicit Isi.) Istius ordis
 angeli ab ordinibus medie hierarchie recipiūt
 illuminationem/ purgationē/ et p̄fectionē (vñ
 fm dyoni.) Virtutis habēt virilitatez ad opa-
 tiones fortē incōmutabilem fm deiformā eis
 indicantem. in hoc enī deo sunt similes et p̄for-
 mes. qz ad omnia agenda incōmutabilez virtu-
 tis vigorem acceperūt. et ideo istorum spirituum
 operatiuam virtutē p̄struigit dyoni. sic dicens
 Ipsa sanctarum virtutum/ cognominatio for-
 tem quendā et incōmutabilem docet vigorem
 fm inditam eis deiformitatem ad nullā susce-
 ptionē diuinarū illuminationū imbecilliter in-
 firmatam etc. (quasi diceret) in hoc q̄ isti angeli
 virtutes sunt vocati deiformes/ et deo similes
 dinoscunt. Nam diuina virtus fortis est ad agē-
 dum vt nō frangant alicuius operis difficulta-
 te et incōmutabilis est ad perseueranduz vt nō
 langueat seu infirmetur alicuius spacij vel tem-
 poris diuturnitate. Sic angeli isti cōsimiles
 sunt qz ad omnia agēda robusti et incōmutabi-
 les inueniuntur. vnde virtuosī sunt nō solum in
 opando/ verum etiā in illuminationes suscipi-
 endo. nam horū angeloruz virtus et si infirma
 videatur diuine virtuti comparata/ nō tamen in-
 firma est ad eandem p̄ gratiam conformata. i-
 firma est nature condicione sed nō infirmat ali-
 qua corruptione quin p̄cipiat totum quicquid
 creature est debitum/ fortitudinem. s. sufficien-
 tem et suę nature cōgruentē. (et ideo dicit dyo.
 q̄ habent deiformem motū firmiter se ferentēz
 et insuper essentialē et pontificam dei virtutem
 qz propria virtute in deum mouentur. et vnde
 eorū virtuositas insuper essentialē virtutem
 creatoris sub tollitur/ inde deiformis imaginis
 similitudo in eis reperitur. Deiformitatem autē
 quam recipiunt ad inferiores angelos transfū-
 dunt. accipiunt quidem per donum/ sed alijs
 tribuūt per exemplum. Dorum angelorum est
 officium (fm dyoni. docet p̄latiōis officium et
 equi feliciter et constanter/ et vt ipsius onus su-
 stineant patienter. Secūduz grego. vero in q̄r-
 to mora. Istorum officium in his qui virtutes
 habent est docere qualiter imaginem dei in se
 reparent et reforment/ ac reformatam viriliter
 custodiant et p̄seruent. vnde p̄ istorum angelo-
 rū ministeriū virt? miracula faciēdi p̄fectis cō-
 cedit/ vt reducti ad primum statum in quo de-
 us fecit hominem ad suā imaginē per bui? mi-
 racula ostendant. Angeli istius ordinis diuinā

De angelis

virtutē continue aspiciūt / in ipsa contemplatiōe ipsius cōtemiscūt. sed iste timor penalis non est / cum potius sit admirationis q̄ horrois put grego. dicit in moral. lib. iij.

Oltimus ordo est archangelorū qui s̄m Isido.) Sūmi nunciū vel nunciū principis interpretant nam p̄ matū tenent inter āgelos. Sunt enī duces et principes sub quorum ordine vni cuiq̄ angelorū officia deputata sunt. Nam archangeli angelis presunt. vt patet in zacharia vbi āgelus maior dixit minori. vade et doce puerum istū etc. Si enī in ipsis angelorū officijs superiores inferiores nō disponerent / nullo mō hoc q̄d hōi differt / angelus ab angelo cognouisset. **¶** Di archangeli sepe p̄p̄ijs nobis de notant / vt p̄ ipsa vocabula ipsorū cōditiones et opera ostendant. Nam gabriel ad virginē mittitur vt illum denūciaret venturū / qui cōtra aereas potestates obtinere debuit ad victoriam et triumphū. Gabriel enī deiformis interpretat. sicut raphel / qui interpretatur medicina dei ad thobiam missus fuit qui eius oculis curationē adhibuit et cecitatez abstulit et deterisit. et sic de alijs buculq̄ Isi. li. vij. c. v. **¶** Dorum angelorū officium est (s̄m grego.) De his que ad p̄mōtionē fidei. vt de aduentu filij de et eius gestis et dictis fideles p̄mouere. Archangelorū etiam est s̄m dyoni.) Prophetias p̄phetis reuelare et demones hoibus dñantes arcere ne vltius plus ledūt. sicut pratum est eosdem exercere ne dñium sibi vsurpent aut accipiāt. Archangeli etiā angeli suppositi eis sunt digniores / et annūciatione sunt p̄iores ceteris. q̄ sunt p̄fectiores. Nam (s̄m dyoni.) Inferiores cōuertunt ad p̄ncipale p̄ncipium suū. et q̄ntum eis possibile est angeli inferiores ipsis medianib⁹ ad ipsum informant. Insuper viuificant id est angelos ad vnitatem illius p̄ncipij colligant et adunant docēdo angelos sibi subditos s̄dm ducatus inuisibiles et ordinatos quibus hēnt ducere et docere sequētes alios et subiectos. Isti enī archangeli inter ordines inferioris hierarchie sunt intermedij. et ideo a superioribus illuminationes participant / et eadē angelis inferiorib⁹ participatas cōicant et annūciant / in quibus angelis oīum angelorū dispositio hierarchica ex triplici temario celestij ordinis cōstituta / p̄fectissime est completa.

¶ Dnus ordo et vltimus est angelorū. angelus enī grece / maleth dicitur. latine vero nūcius interpretatur. eo q̄ voluntatem domini po-

pulis annūciare angeli consueuerunt. Angeli autem vocabulū nomē est officij nō nature. Nam angelus semper est spiritus / sed quādo mittitur / tūc primo angelus nūciatur. angelis vero predictorū solertia pēnas fingit / vt eorum discursum celerē significet. sicut et iuxta potant fabulas vti pēnas habere dicunt. sicut dicit. qui ambulat super pēnas ventorū buculq̄ Isido. lib. vij. c. v.) S̄dm dyoni. autē angeli inferioris ordinis nō p̄cipant ordinez superiorū illuminationē. non enim participant cum ipsis / sed exipsis. nam angeli superiores p̄mo loco diuinas illuminationes suscipiunt / et illas postmodū ad aliorū noticiam deferunt / qui et p̄mi nunciū dicunt. Alij autem posteriores sunt et vltimi angeli / etiam s̄m eundē dyoni.) qui homines ad diuinam cognitionē adducunt et subleuant / et vt iuste viuāt informant vnde quāuis angeli et si nō habent alios angelos sub se inferiores quibus presunt / habēt tamen sub se hominum ordines quib⁹ presūt quos ordinant et disponunt. sursum extendunt per dilectionem dei. in semetipsis formantur p̄ custodiam sui. sub se progrediuntur per illorū tutelam / quorum ministerio deputantur. Istorum itaq̄ angelorū multiplex est effectus. nā angelus nostre custodie singulariter deputatus nos stimulat ad bonum et excitat ne in vitijs dormiamus (actu. xij.) Item spiritualiter nos reficit ne sub onere patre succumbamus. iij. regum. xix. Item arcet demones ne ab ipsis ledamur. Thobie. viij. Item instruit in ambiguis vt certificemur. dan. ix. et. x. Item condat / ne in via deuiemus. Thobie. v. et Exo. xxxij. Item nobis in iusticiam positus / assistit vt consulemur. Luc. xxij. et gen. xvi. vbi dicitur de angelo cōfortante flantem agar. Item angeli nobis peccantibus p̄p̄iunt / ne desperem⁹. Isa. xxiij. et iudi. Item velociter nobis assistit / ne cadamus. Isaie. xxiij. Item adiuuant p̄tra hostes ne vincamur. Gen. xxi. et. ij. Mat. penul. Item vulnera nostra sanant / ne moriamur. Thobie. ii. Item peccata nostra ad memoriā reducant vt erubescamus. Josue. ij. Item voluntatem dei annunciant / vt ei acquiescamus Luce. ij. Item impedimenta auferūt / vt domino liberius seruiamus. Exo. xxxij. sed procedat te etc. Item frequenter nos visitant / nobis p̄cauent / ne offendamur. Isa. lx. sed penam etc. Item semper deo assistunt angeli vt contēplemur. Luc. primo. et dan. septimo. Decies centena milia et cetera. **¶** Item orando pro nobis merentur. Job. xxxij. si fuerit et cetera.

Angeli vobis dicitur
ffij
226

Multiplex effectus
angelorum
Archiepiscopus
Angeli vobis dicitur

Item a diuina laude nō retardant. Isa. vi. et Apod. v. nō habebant requiē. Item deū sicut ne velamine facie ad faciem p̄templantur. Ad. xvij. angeli eoz. Item nullius corporis lentie mole in sua substantia vel virtute aggrauant. Luce vlti. spūs car. Item supra t̄pus existentes in t̄pe opantur. Angelicus enī intellectus cum sit deiformis (vt dicit d̄poni.) Est instantaneus et ideo sine collocacone vnus ad aliud subito intelligit. et in virtualitate sue substantie in instanti oīa agenda agit. vnde de angelo (qui vocat̄ a p̄ho intelligentia) dicit̄ q̄ sit creatus in orizonte t̄pis et eternitatis. vt patet in. i. lib. de causis. Item hoīes ex subito angeli presentia terros. bonus angelus blandiens blando aspectu consolatur dicit̄ ambro. Luce i. Ibi. Ne timeas zacharia. Et demon eō uerso. quos sua p̄sentia terros facit amplior et horrore concurit. vt idem dicit. Item agelus q̄i vult apparere et quando vult ab humanis aspectibus occultat. vt dicit̄ ibidem. Item corpus p̄ suo beneplacito opationi sue congruū vt appareat) assumit. et peracto suo officio idē corpus assumptū deponit. Ind. xiiij. euauit. Item assumpto corpore p̄ aliqua necessitate nō vegetat illud corpus nec viuificat. sed tantum mouet. vnde quicq̄ videtur comedere et bibere vt homo. et tamē nō comedit. nec bibit. s̄ p̄tate sua abum ambulat et consumit. vt patet 2ho. xij. vbi dicit̄ angelus videbat̄ quidem et angelus enim nō comedit aliqua necessitate. sed sola p̄tate (q̄ vt dicit̄ aug. super Luce vlti.) q̄ radius cōsumit aquas p̄tate. sed terra absorbet necessitate. vnd̄ fuit ibi comestio p̄tatiua quo ad masticationem. abī cōsumptionē nō tamē necessaria quo ad informacionem. Dec itaq̄ leuia et plana s̄ p̄prietatibus bonorum angelorum ad vtilitatem paruulorum dicta ad presens sufficiant.

Sicut bonus angelus hominibus datur ad subsidium et conseruationem. sic malus angelus datus est vnicuiq̄ ad exeratiū et p̄bationes. vnde horū malignorū spiritū caput et dux est lucifer. qui (s̄m greg.) sic dicit̄ p̄ eo q̄ alijs angelis dario: est creatus (vnde greg.) Primus angelus ideo oī lapide p̄cioso ornatus erat. q̄ dum cunctis angeloz agminibus p̄fuit. ex eoz compatione dario: fuit. sed contra cōditorem suū superbiēs lucem et claritatem perdidit. et formam deformem et obscuram apostasie sue mento acquisiuit. (de hoc dicit̄ damas. lib. i. c. xvij.) Ex his angelicis virtutibus qui

alijs preerat. et cui terre custodia a deo commissa erat. nō natura malus factus. sed bonus existens nequaquam ab ipso p̄ditore semitam malicie in se habens nō ferens illuminationem et honorem quam ipse p̄ditore largitus fuerat. electione liberi arbitrij sui versus est ex eo quod ē s̄m naturam. in id q̄d est p̄ter naturā. vnde deo rebel-
lare volens. et primo a bono deficiens. in malū venit. lumē igit̄ creat̄ a cōditore. p̄p̄a voluntate tenebra factus est. Simul autē cū eo emulsa est et cōsecuta angeloz que sub ipso ordinari erant infinita multitudo. et voluntarie facti sunt mali. ex bono ad malum dedinantes. Item dicit̄ ibidem q̄ nō habens potestatem neq̄ virtutem contra aliquem nisi a deo p̄missione et dispensatione concedat̄. sed diuina p̄missione transfigurant̄ in quācumq̄ voluerint imaginez siue figuram omnis igitur malicia et immunde passionis ex ipsis cogitare sunt. quas quidē immittere. id est suggerere possunt. sed violentiā inferre nō preualent. Item q̄d hoībus est mors. hoc angelis est lapsus. post casum enī nō est eis penitentia quē admodum post mortem hoībus nō est vita (huicq̄ damas.) Item dicit̄ greg. A gratia desertus. obstinat̄ in malicia p̄mansit. ita q̄ nihil boni bona voluntate velit liberum siquidem arbitrium habet. sed depressus et ad malum incessanter indinatū. ita q̄ semp bonū refugit. malum vero eligere nō desistit. et ideo accidit (vt dicit̄ cassiodo.) Lupiebat enī rapere diuinitatem. et amisit felicitatē. Item q̄ altitudinē sibi inconueniētem indebite appetijt. ideo iusto ordine ad ima ruit. vt qui iuste se nō tenuit in summo. s̄m iusticie ordinē se tenuerat nūc in imo. p̄pter q̄d et diabolus primo deorsum ruens. a sanctis nūcupat̄ multis alijs hoībus quibus sua malicia p̄ noīum similitudinem intimat. Dicitur enim demō in imo s̄m plato. in thimeo. catho demon. id est mala sciens. Demon enī sciens interpretat̄. Sic autem dicit̄ p̄pter scientie qua viget naturaliter perspicacitatez. viget. n. sensu nature experientia tēporis. viget intelligentia scripture. Sicut dicit̄ beda. et etiā damas. c. xvij. De hoc dicit̄ Isid. li. vij. c. vlti. Demones vocant̄ greci p̄tos et scietes. presciunt enī multa futura. vnde solent dare responsa aliqua. in illis enī est cognitio reip̄ plusquā in hoībus. partim subalioz sensus acumine existētia longissime vite. partim per dei iussu angelica reuelatione. hi corporoz aereorum natura vigent. ante transgressionē celestia corpora gerebāt. lapsi s̄o in aereaz qlitate cōuersi sūt. Et ista aens caliginosi spacia tenere p̄missi sūt. q̄ eis carcer ē vsq̄ ad iudiciū. hi sunt

a p̄ho d̄t̄
creatus

Item corpus

corpus assumit

vult q̄ vult
comedit et bibit
vt homo

Item bonus angelus
datur ad subsidium
et conseruationem

Item malus angelus
datur ad exeratiū
et p̄bationes

Item

Lib. III

Lib. III

Lib. III

Lib. III

Lib. III

Lib. III

Lib. III

Lib. III

Lib. III

Lib. III

*Demones semp afflictiōem iustorū appetūt
sed si adeo prātem nō accipiunt/ad temptatō
nis articulum nullatenus conualescunt. vnde
quādo vnū malum intulerūt. ad faciendū aliū
subito se accingunt. vnde exētes ab obfesso/
porcos intrare petierūt. nam vt suam faciūt
maliciāz/ etiā bruta ledere appetūt qñ cohibē
te eos diuina potentia hoies ledere nō presu
munt. Idem in lib. xxiij. fm diueas diuerso
rum cōplexiones/ varias 7 diuersis parant tē
ptationum illaqueātes deceptiones. nam le
tos temptant de luxuria/ mistes 7 discordia/ ti
midos de desperatione/ superbos de presump
tione. Idem li. xxiij. Primo antiquus hostis
temptās cōsulendo blāda 7 illiāta animo sug
gent post ad delectationez p̄abit/ ad extremū
per cōsensum possidens violenta cōsuetudine
premit. vnde de ipso dicit Job. xli. sfugiat cau
dam 7c. Item idē grego. li. xxiij. mora. Nequa
q̄ hostis callidus quēpiā premit/ sed callidita
te pestifere psuasione 7 fraudulentis cōsilijs
interficiat/ qui dum dulcā demones resonant/
ad notia cor indinant. Item ibidē li. v. modo
sicut est predictus hūanis sensib⁹ se obijāt/ mo
do quasi angelū lucis se ostendunt. Item lib.
xxiiij. in fine mundi tanto feruētior erit ad seui
ciam/ quāto se sentit viciniorē ad iudiciū
7 ad penam. Item ibidē tunc quicquid nequi
ter voluerit/ callidus exquiret. tūc superbire cer
nicem alitius eriget. 7 illum damnabit homi
nem quem gustabit. omē quod poterit nequit
tunc ostendet. Item idem lib. xxiiij. Apparen
te iudicio/ cuncto assistente celestis aine mini
sterio antiquus ille hostis diabol⁹/ belua cru
delis 7 fortis in medio captiuus adducetur. 7
cum suo toto corpore etemis iebenne incēdijs
mancipabitur/ vbi vñq̄ mauditum erit specta
culum/ quando bec immanissima belua electo
rum oculis ostendetur. Dec paucis de infinitis
pprietatibus malignorum spirituum/ 7 eorū
effectibus dicta sufficiant causa breuitatis.
Alias vero ipsius sathane opationes/ 7 ocul
tas machinationes si quas scire desiderat/ li
brum gregoriij super Job perlegat 7 pariat/
maxime in duobus capitulis penultimis/ sal
cet. xl. et. xli.*

*Porcos intrare petierūt
bata lude*

*Job sumptus 7
angustia*

*No
de q̄ dicitur hōp*

Demones semp afflictionem iustorū appetūt. sed si adeo prātem nō accipiunt/ad temptatō nis articulum nullatenus conualescunt. vnde quādo vnū malum intulerūt. ad faciendū aliū subito se accingunt. vnde exētes ab obfesso/ porcos intrare petierūt. nam vt suam faciūt maliciāz/ etiā bruta ledere appetūt qñ cohibē te eos diuina potentia hoies ledere nō presumunt. Idem in lib. xxiij. fm diueas diuersorum cōplexiones/ varias 7 diuersis parant tēptationum illaqueātes deceptiones. nam letos temptant de luxuria/ mistes 7 discordia/ timidus de desperatione/ superbos de presumptione. Idem li. xxiij. Primo antiquus hostis temptās cōsulendo blāda 7 illiāta animo suggent post ad delectationez p̄abit/ ad extremū per cōsensum possidens violenta cōsuetudine premit. vnde de ipso dicit Job. xli. sfugiat caudam 7c. Item idē grego. li. xxiij. mora. Nequa q̄ hostis callidus quēpiā premit/ sed calliditate pestifere psuasione 7 fraudulentis cōsilijs interficiat/ qui dum dulcā demones resonant/ ad notia cor indinant. Item ibidē li. v. modo sicut est predictus hūanis sensib⁹ se obijāt/ modo quasi angelū lucis se ostendunt. Item lib. xxiiij. in fine mundi tanto feruētior erit ad seuiam/ quāto se sentit viciniorē ad iudiciū 7 ad penam. Item ibidē tunc quicquid nequiter voluerit/ callidus exquiret. tūc superbire cer nicem alitius eriget. 7 illum damnabit hominem quem gustabit. omē quod poterit nequit tunc ostendet. Item idem lib. xxiiij. Apparen te iudicio/ cuncto assistente celestis aine ministerio antiquus ille hostis diabol⁹/ belua crudelis 7 fortis in medio captiuus adducetur. 7 cum suo toto corpore etemis iebenne incēdijs mancipabitur/ vbi vñq̄ mauditum erit specta culum/ quando bec immanissima belua electo rum oculis ostendetur. Dec paucis de infinitis pprietatibus malignorum spirituum/ 7 eorū effectibus dicta sufficiant causa breuitatis. Alias vero ipsius sathane opationes/ 7 ocul tas machinationes si quas scire desiderat/ li brum gregoriij super Job perlegat 7 pariat/ maxime in duobus capitulis penultimis/ sal cet. xl. et. xli.

A Finit Liber secundus.

De anima et eius proprietatibus.
Liber tertius.

Diuinate

iesu christo in p̄cedentibus aliquas pprietates de substantia penit⁹ incorporea de diuina scilicet natura 7 angelica (q̄tum ad hoc spectat opusculum

breviter introduximus) nūc cum eiusdē interueniente auxilio/ ad creaturam corpeam stiluz cōuertamus. ad dignissima creaturam salicet ab homine (qui naturam 7 pprietatē sapientiam corporum q̄ spirituum) inchoantes.

Cum igitur homo (fm Jsid.) sit animal deiforme mansuetū natura fm leges rōnis discipline susceptibile/ diuinam habēs imginē in potentia cognoscendi/ 7 similitudinē in potentia diligendi. ad hoc ut rudib⁹ 7 paruulis hominibus pprietates manifestius innotescant/ a partibus eius et quib⁹ est compositus est breuiter inchoandum. Et primo a natura digniore scilicet ab anima. fm quam cū substantia angelica cōuenit ac p̄corda. q̄ fm illaz supra naturam corporis homo ad celestia eleuat. (Nā sicut dicit Jsid.) abusive est homo ab humo dicitur. cum ex societate nō tantum corpis/ sed anime sit concretus. 7 ideo grece antropos/ id est sursum erectus appellatur. eo q̄ ab humo ad cōtēplationem sui artificis spiritus regimine subleuatur. Unde poeta. P̄onaq̄ cū spectent aialia cetera tenam. De homini sublimē dedit celūq̄ videre. Iussit 7 erectos/ ad sydera tollere vultu s. homo itaq̄ celum querat/ 7 nō tanq̄ pecus ventri obediens mentez in terra figat. Lum etiā (fm Jsid.) duplex sit homo scilicet interior 7 exterior/ primo ab interiori scilicet ab anima est tractandum.

Primo igitur videndū est quid sit anima scdm rem 7 scdm diffinitionem. et quid dicatur scdm ethimologiam/ 7 nois impositionem deinde quid fm potentiaz 7 virtutem. Tertio quid scdm effectum 7 operationē. Quarto qd scdm sui p̄fectibilis comparisonem/ scilicet q̄ sit eius pprietas quando cū corpe iungit⁹/ et que quādo ab eo separat⁹. Anima vero rōnabilis de qua hic intendimus a quibusdam sanctis 7 philosphis diffinit⁹ vt spūs a quibusdam

De anima

ut anima. a quibusdam ut anima et spiritus.
In quantum autem habet naturam spiritus di-
finitur ab augustinus in li. de motu cordis.
Anima est substantia incorporea intellectualis
illuminationis a primo ultima relatione per-
ceptiva. Ex qua diffinitione primam et preci-
pua cognoscimus rationalis anime propri-
etatem. Spiritus enim humanus in mediate
post angelos est diuine illuminationis recepti-
uus. Item in quantum est anima diffinitur du-
pliciter/ quia dupliciter vnitur corpori. scilicet vt
motor mobilis/ et nauis nauis. Et secundum hoc
diffinitur a remigio sic. Anima est substantia
incorporea regens corpus. Et ab aug. de anima
et spiritu. Anima est substantia quedam rationis par-
ticipans corpori regendo accommodata. Ex qua dif-
finitione alia spiritus proprietates eliciuntur. scilicet quod qua-
dam necessitate amoris et gubernationis ad re-
gime corporis sibi vniti naturaliter inclinatur. Ex
quo etiam patet quod anima in corpore regendo non
per dimensionem et loci spacium in corpore exten-
ditur. sed eius virtute corpus vnicuique regitur et
mouetur. sicut ponit Galenus. exemplum in
comento super thymum. de aranea que in me-
dio sue tele residens sentit qualemcumque motum in-
ternus siue externus factum sic et anima in centro
cordis residens sine sui dissensione totum corpus vi-
uificat et omnium membrorum motus dirigit et gu-
bernat. Prout autem comparatur corpori sibi vnito
vt forma et perfectio diffinitur a philosopho in
libro de anima sic. Anima est endelechia/ id est
actus primus siue perfectio corporis siue phisici
organici potentia vitam habentis. Ex qua dif-
finitione patet quod quauis corpori sit vniti/ non
tamen omni/ sed solum organico corpori et phi-
sico/ id est naturaliter ad susceptionem anime ra-
tionalis dispositio (infunditur et vnitur. Item in
quantum est anima et spiritus quadrupliciter diffinitur
Primo in compositione ad creaturas generali-
ter (sicut dicit aug. in li. de anima et spiritu) Anima
est omnium similitudo. Ex quo patet quod anima ex
sua natura ad suscipiendum in se omnium rerum si-
militudines est apta nata (vt dicit in li. de ani-
ma et spiritu) Anima ad similitudinem totius sapie-
tie facta in se omnium rerum gerit similitudines.
quod similis terre est per essentiam. aque vero per ima-
ginationem. aeri per rationem. firmamento per intel-
lectum. celo empirico per intelligentiam. Sexto
autem modo diffinitur in comparisonem ad deum
tanquam ad suam causam efficientem/ sic. Anima
est deiforme spiraculum vite. Ex quo patet pro-
prietates anime quod non ex radice/ nec ex seminali
ratione propagatur/ sed ad viuificationem corporis
a deo infunditur et creat. Item septimo modo

describitur in comparisonem ad deum sicut ad fi-
nem suum sic. Anima spiritus intellectualis ad be-
atitudinem in se et in corpore ordinatus. Ex
hoc relucet alia proprietates. scilicet quod anima non solum
separata beatificatur cum angelis vel sicut ange-
lus imo in corpore glorificato ipsius felicitas am-
pliatur. Istas omnes diffinitiones sub quadam
generali descriptione comprehendit. Job. dam. c. xvi. dicens. Anima est substantia viuens/ sim-
plex/ et in corpore corporis oculis secundum propriam
naturam inuisibilis et immortalis/ rationalis/ in-
tellectualis/ infigurabilis/ organico vtens cor-
pore. et huic. id est corpori vite augmētationis sen-
sus et generationis tributua non alium habens
preter seipsam intellectum/ sed et partem sui ipsi-
us purissimam. sicut enim oculus in corpore/ ita
est in anima intellectus arbitrio libera et volun-
taria et preparatiua voluntate veribilis/ quoni-
am causabilis. omnia hec eius gratia qui eas
condidit suscipiens ex quo et esse et naturam su-
scipit (huicque Job. damal. in. c. supradicto)
Consimiles etiam proprietates describit Bern.
dicens sic. Anima insignita dei imagine de-
corata similitudine/ desponsata fide/ dotata spi-
ritu/ redempta christi sanguine deputata cum an-
gelis/ capax beatitudinis/ heres salutis/ para-
ceps rationis. quid tibi anima carne etc. Ex istis mul-
tis diffinitionibus et descriptionibus varijs va-
rie proprietates anime rationalis quo ad esse natu-
re et etiam gratie iam relucet.

Quid tamen sit secundum rem anima plurimum
est incertum. Nam circa hoc antiqui
legunt philosophi varias et quasi
tractas sententias protulisse. retinet enim in
li. de anima quod plato posuerit animam esse eentiam
se mouentem. Zeno vero dicit animam esse nume-
rum se mouentem. Pythagoras hemoniam.
paphnom? ydeam. aspidides vero dicit ani-
mam esse quinque sensuum exercitiuam/ siue consonam
hypocras autem spiritum tenuem per omne corpus di-
persum. craditus phisicus lucem vel sanctillam
essentie animam vocat. democritus spiritum insertum
athomis. vnde propter facilitatez motus totum cor-
pus anime primum asserit. permenides dicitur
ex terra et igne esse. epicurus dicit animam quadam
spem ex igne et aere esse. hypertus dicit animam
quadam vigorem igneum fore (iuxta illud.)
Igneus est illis vigor et celestis origo. Luz er-
go tot et tam diuersa de substantia anime a sapi-
entibus sunt relata. hoc solum sufficiat quo ad
presens quod secundum sanctorum dicitur. Anima est quedam
spiritualis et rationalis substantia ad viuificandum
et perficiendum corpus humanum a deo ex nihilo
creata. vnde quod substantia est prout susceptiua
b

Suscipibilis enim est scientie et ignorantie virtutis et malitie. et hoc sine substantie sue in mutatione seu deperditione. Item quia incorporea est. non est sensu corporali quia neque secundum dimensionem extensiva. Item quia simplex est in natura id est nec augmenti nec decrementi est in sua essentia receptiva. et ideo nec in corpore maiori est maior. nec in minori minor. (ut dicit augustinus). Item quamvis simplex sit et invariabilis in substantia sua. tamen est in potentia multiplex. Nam multitudo in virtute et potentia non ponit maiorem in natura vel minoritatem. sed quo ad varios effectus est potentialis multitudo in anima. unde non est maior in tribus quam in una nec minor in una dicitur quam in tribus. patet itaque multipliciter anime proprietates secundum rem et definitionem. lucidus autem patebit anime conditio per nominis ipsius impositionem.

Anima igitur secundum Iulianum. a gentibus nomen accepit. pro eo quod secundum corporis opinionem ventus sit quia aerem ore attrahentes vivere videmus. sed hoc apertissime falsum est. quia multo prius anima corpori infunditur quam aer ore captatur. quia in generatione utroque statim vivit quando a domino infunditur et creatur. anima igitur dicitur. eo quod vivit. et corpus cui infunditur animatur et vivificatur. Spiritus vero dicitur quia vitam habet in se spirituales. animales. et naturales. et quia spirare facit ipsum corpus. Idem etiam in essentia est anima et animus. sed anima dicitur vitam secundum rationem. et animus consilium. unde dicunt philosophi. animam id est vitam sine animo id est sine consilio permanere. dicitur etiam anima mens. quia tanquam caput eminent. vel quia meminit. unde et homo secundum mentem dicitur ymaginatio dei. Item multa nomina anime sunt ita coniuncta quod unum pro alio sepe ponitur. et per diversam nomina una anima diversis respectibus nominatur. anima enim dicitur dum animatur et vivificatur. mens in quantum recolligit. animus dum vult. ratio dum recta iudicat. spiritus dum spirat. sensus dum aliquid sentit. unde et proprietas anime proprietatibus scientia que anime est qualitas. est a sensu a quo nomen accepit. huiusmodi Iulianus. li. xi. c. x. et xiiij.

Anima vero plures habet potentias cum sit in substantia una habet multiplicem compositionem secundum quam oportet diversam potentiarum ipsius ostendere partitionem. comparatur enim ad corpus et ad finem suum et ad actum suum. Sed et per tres nomina ad corpus quinque potentias quarum prima est secundum

augustinus. sensualitas que est vis anime qua movetur et tendit in corporis sensus atque appetitus rerum ad corpus pertinentium. hac potentia movetur animal ad appetendum delectabilia refugit que nociva. Secunda potentia est sensus scilicet vis anime que cognoscit res sensibiles et corporales quando sunt presentes. Tercia est imaginatio qua anima intuetur formas rerum corporalium quando sunt absentes. **Quarta** est ratio que inter bonum et malum. verum et falsum discernit. Quinta est intellectus que res non materiales sed intelligibiles comprehendit ut deum et angelum. et huiusmodi tres prime potentie scilicet sensualitas. sensus. et imaginatio sunt in anima prout corpori est unibilis et ei influit vitam et sensum interiore et exteriori ad ipsius corporis perfectionem. et hee potentie hominibus et brutis sunt communes. due vero alie. scilicet ratio et intellectus sunt in ea prout a corpore est separabilis et remanet separata. sicut angelus. et hoc secundum duplicem aspectum. respicit namque superiora. et sic intellectus nuncupatur. respicit et inferiora. et sic ratio dicitur. prout autem anima comparatur ad finem suum triplicem habet potentiam. scilicet rationabilem. qua tendit in verum. concupiscibilem. qua tendit in bonum. et irascibilem. qua tendit in arduum et eternum. In rationabili est cognitio veri. Item concupiscibili voluntas et desiderium boni. In irascibili est fuga contrarii. scilicet mali. Omnis itaque potentia sic considerata est cognitiva siue apprehensiva veri. vel affectiva boni. vel motiva ad fugam mali. De vi igitur apprehensiva siue rationabili omnis sensus oritur. De vi autem motiva concupiscibili et irascibili nascitur omnis affectio seu affectus. que affectiones sunt quatuor. scilicet gaudium spes timor et dolor. Primum due nascuntur de concupiscibili nam de re quam concupiscimus gaudemus. et gaudendo speramus. **Due** vero alie. scilicet timor et dolor oriuntur de irascibili. quia de eo quod odimus iam dolemus. et dolendo timemus. Nisi quidem quatuor affectus virtutum omnium et viciorum. quedam sunt subtracta materia si aut alias est ostensum. et hoc patet per augustinum in libro de anima et spiritu. ubi hec omnia declarantur.

Pro ut vero consideratur anima in comparatione ad suum actum. triplex potentia occurrit. scilicet vegetabilis. sensibilis. rationalis. immo in diversis subiectis triplex dicitur anima. scilicet vegetabilis. que est in plantis et radicibus. sensibilis que est in brutis animalibus. rationalis in hominibus. Unde animam vegetabilem comparat philosophus triangulo

De anima

quia hmoi tres sunt partes. generatiua/nutri-
tiua et augmentatiua. unde hec potentia seu a-
nima prima est similis triangulo in geometria
animam sensibilem comparat quadrangulo.
quia quadrangulus ducta linea ab angulo ad
angulum duos facit triangulos anima sensi-
bilis duas facit triangulos potentiarum vbi
cumq. n. anima est sensibilis / ibi et vegetabi-
lis inuenitur / sed non econuerso. aiam aut rō-
nalem pparat circulo rōe sue perfectionis et ca-
pacitatis. oim. n. figurarum vsos perimitarū
idest equales ambitus habentium maximus
est circulus. quāuis. n. pfectibilis facta sit in sci-
entia et virtutibus anima rationalis. vt dicitur
in libro de anima. pfectissima est et capacis-
sima instar circuli quantum ad potentias na-
turales. vñ supposita aia rōnali / presupponi-
potentia vegetabilis et sensibilis s̄ nō puerit

Anima igitur vegetabilis potentia
habet generatiuam necessariam ad
multiplicationē. potētiā nutritiua
ad conseruationem indiuidui. sed potentiam
augmentatiua ad perfectionē subiecti. Duic
autem virtuti vegetabili quatuor deseruiūt scz
virtus appetitiua que fuit necessaria i nutrimē-
to digestiua. que separat conueniens ab incō-
uenienti in nutrimento retentiua que transmit-
nit ad singulas partes in animalibus. et ad sin-
gulos ramos in plantis. quod conueniens est
in alimento et coniungitur eis vt restauretur de
perditio tam in animalibus q̄ in plantis. Ex-
pulsiva / que expellit istud quod nature est incō-
ueniens et nocuum. Sunt et alie virtutes et
potentie vegetabili administrantes. vt immuta-
tiua / informatiua / assimilatiua / personalis
aspera / lenis. quarum differentias non inten-
dimus prosequi. qz in li. Job per se patent.

Ex predictis igitur breuiter recollige q̄ anima
per potentiam vegetabilem in plantis de sili-
bus similia producat / et producta in esse mul-
tiplicat et custodit. Itēque sunt necessaria ad
nutrimentum appetit / recipit / incorporat atqz
vnt et. Itē que inconuenientia sunt abijcit
et excludit. Itē per generatiua virtutem au di-
seruit passiuā multiplicat speciem et ad esse p-
ducit. Itē p nutritiuam spēm multiplicatam
refouet atqz nutrit. Itē per augmentatiua
subiectum dilatando in debita quantitate pfi-
cit et producit. Itē senio et temporis muta-
bilitate deficit / et tandem pereunte corpore ip-
sa perit. Decē aia vegetabili hic dicta sufficiāt.

De anima autem sensibili quantū
ad potentiarum suarum differenti-
as aliqua pauca breuiter sunt di-

cēda. Nam virtus sensibilis insubtilissimis ce-
rebrū ventriculis sedem habet. ab ipso autem
cerebro per ueros et arterias per singulas p-
tes animalis se diffundentes motum et sensus
voluntariū in singulis membris operat. Du-
plicem itaqz habet anima sensibilis potētiā.
scz aprehensiuam et motiuam. aprehensiuā
vero diuiditur in sensum cōmunē siue interio-
rem et sensum particularem siue exteriore. Sē-
sus vero exteriōr continet visum / auditum / gu-
stum / odoratum / et tactum. et iste sensus in su-
is organīs producit taliter ad effectum. Qui-
dam neru⁹ qui athonomia dicitur obātus de-
scendit a cerebro ad oculos seu ad oculoꝝ pu-
pillas. et ramificatur in duas partes. et alius q̄-
dam ad aures / tertius ad nares quartus ad li-
guam et palatum / quintus ramificatur ad or-
gana tactus per corpus totum. per istos itaqz
neruos spūs sensibilis vbiqz diffundit per cor-
pus et ipsius virtute totum sen sibile et mobile
redditur. ex cuius spūs diffusionē per neruos
arterias et musculos tota corporis compago
ad motum habilis inuenitur.

Sensus vero communis siue interi-
or diuidit in tres partes secundum
tres cerebri regiones. Nam in cere-
bro sūt tres cellule. s. anterior. in qua vñ ma-
ginatiua operat. que quidem ea que sensus ex-
trinsecus apphēdit interius ordinat et cōpo-
nit. vt dicit Jo. Est et media cellula. s. logi. in
qua rō sensibilis siue estimatiua vñ dominat
Est iterum tertia et postrema que est memorati-
ua que ea que apprehensa sunt per imaginati-
onem siue rationem in thesauro memorie reti-
net et custodit.

Sensus itaqz siue sensitiva virtus
que ab anima sensibili pcedit im-
potentia qua anima de coloribus
et saporibus et alijs sensuū obiectis indicat et
discernit. imaginatiua vero est virtus qua for-
mas prius a particularibus receptas quibus ab-
sentes apprehendimus. vt patet quā mōtes au-
reos cogitam⁹. vt quā ppter similitudinē alioꝝ
montium de monte pamaſo somniamus. Quis
autem estimatiua siue ratio sensibilis est secun-
dum quā in precauendis malis nobis vel in
delectabilibus consequendis prudentes sunt
homines et sagaces. et hec estimatiua nobis
communis est et b: utis. vt p̄ in canibus et lu-
pis rōne tamen proprie loquendo non vñt.
sed quadā forti et sollerti estimatione. Sed de
bocalias. Istā memoratiua vero ēvis cōseruatiua
siue recordatiua per quam species rerum ne in
obliuionem veniant reponim⁹ et reseruamus.

unde quidam dicit. Memoria est archa siue custodia rationis.

Virtus autem sensibilis motiua diuiditur in naturalem vitalem et animales. virtus autem naturalis est motiua humorum in corpore animalis per venas. et hec habet sedem suam principaliter in epate eo quod ibi principaliter operetur. virtus quoque vitalis habet motum suum per arterias in quibus mouent spiritus a corde procedentes. Nam hec virtus sedem suam habet in corde unde oriuntur arterie sicut et epate vene nascuntur. tanquam caloris est cor quod nisi frigidum aere attracto eius calor mitigaretur vniuersum in semetipso suffocaret propter quod per arterias et pulmonem necesse est aerem attrahere et eius incendium mitigare. Virtus autem animalis motiua que principaliter sedem habet in ventriculis cerebri a quo oriuntur somnes nervi mediante nuca / id est medulla spinali que est in spondilibus dorso mouet omnia membra. Primo enim mouet nervos musculos et lasceros. qui moti mouent et alia membra motu voluntario in omnem partem. Secundum vero quod mouet manus dicitur virtus operatiua sicut vera quod se extendit ad pedes et mouet ad ambulandum dicitur vis progressibilis. eo quod sicut eam mouentur animalia motu progressiuo. Recollige igitur breuiter anime sensibilis proprietates huic tractatui congerentes. Est igitur anima sensibilis quedam spiritalis substantia / vegetabili nobilior et dignior rationali vero longe indignior et ignobilior. Nam eius esse et operatio dependet a materia seu subiecto. cuius est perfectiua. unde pereunte corpore perit eius essentia et operatio nec permanet a corpore separata. quod tamen est in corpore nobiliter habet operationes. Est enim corporum animalium sensitiua. et in ipsis sensum interiorum et exteriorum secundum organorum exigentiam completiua. Item omnium membrorum secundum omnem partem est motiua. Item per singulas partes corporis est sue virtutis distributiua vel diffusiua. Item secundum maiorem nobilitatem organorum et membrorum est nobilior actionum productiua. Item somni et vigilię in actionibus est effectiua. Item virtute eius ad interiora reuocata in interioribus corporis forcius est actiua. Item diffusa per exteriores sensus et circa diuersa occupata debilius in singulis operatur. quando enim actualiter intenditur in visu debilitatur / et remittitur in auditu. et sic de alijs. unde dicitur. Singulis intentus minor est a singula sensus. Item in extremis et nimis excellentibus eius virtus obauditur / sed in medijs delectatur. Item eius

virtus et operatio impeditur quando propter opilationem meatuum et pororum in membris spiritui sensibili via seu transitus denegatur. ut in paralysis epileptis et in alijs partibus. Item ex nimio calore dissoluitur / et poros dilatante virtus eius dissoluitur sicut ex nimia frigiditate constringente ne se diffundat coartatur. Item ex odoriferis virtus animalis deperdita restauratur sicut ex fœtidis corrumpitur et grauatur. Sed hec de sensibili virtute iam sufficiant.

Anima vero rationalis siue vis intellectualis id est quod intellectus. vniuersum diuiditur secundum duos principales actus. scilicet in intellectum speculatiuum et intellectum practicum. Intellectus enim speculatiuus exercetur in contemplatione. Intellectus vero practicus in operatione et secundum hanc radicem diuiditur vita actiua et contemplatiua. anima igitur rationalis perpetua et incorruptibilis ac immortalis. propter quod et eius principalis actus. scilicet intelligere nullatenus dependet a corpore. et ideo perfecte viuit et intelligit a corpore separata. immo quādo plus se corpori immerferit tanto tardius et imperfectius intelligit. et quanto magis a carnalibus nequibus amplius se subtraxerit. tanto facilius et dardius apprehendit vocem autem hic immerfionem vel per fantasticam imaginationem / vel per delectationem carnis / siue temporalium delectationem. unde dicit gregorius. Homo sicut in medio creatus est ut esset inferior angelo / superiorque iumento. ita habet aliquid quod necesse est conuenire cum summo et aliquid cum infimo. Immortalitatem quidem habet spiritum cum angelo. mortalitatem vero corporis cum iumento. anima igitur si ad deum per rationem peruenit / illuminatur / melioratur / aspicitur. si vero per affectiones ad creaturas conuertitur / obscuratur / corrumpitur / et deterioratur. quāuis enim anima in se considerata immortalis sit et perpetua / passibilis tamen est ex colligatione corporis cui est coniuncta. unde augustinus. in libro de anima et spiritu. Anime in corporibus viuentes per dilectionem rerum sensibilium corporalibus imaginibus afficiuntur a corporibus exiutes in eisdem imaginibus tormenta patiuntur. propter ea enim corporalibus passionibus ibidem detineri possunt. quia hic mundate a corruptione corporum non fuerunt. Ex quo patet quod anima quāuis in sui natura sit purissima / impunitate contrahit a carne que originaliter est corrupta. sicut vinum vel alius quicumque liquor ex vase corrupto contrahit infectionem. et ideo exuta a corpore quandoque ex colligatione corporis secū

De anima

Sordes defert. et ideo necesse est ut purgetur. sicut gemma de luto nouiter est mūdāta. hec autē omnia de dictis sunt accepta. Recollige igitur ex predictis quod anima rationalis inter omnes creaturas diuine imaginationis et similitudinis est expressius representatiua. et hoc quia tria est in potentia quāuis vnica sit et simplex in natura. Item omnium rerum similitudinem est in se contentiua. et ideo anima dicitur omnium rerum similitudo. ut dicit aug⁹. Item semel creata in corpore vel extra corpus est in esse perpetuo pmanētia. Nam ut dicit cassio. nunquam ad diuinam imaginem diceretur creata si mortis termino clauderetur. Item indelectia est corporis organica pbiētia. et ideo ipsius corporis in parte et in toto est perfectiua. Item ex natura sibi indita est naturaliter boni et mali veri et falsi diiudicatiua et libere electiua. Item secundum diuersas potentias formarum et specierum diuersarum rerum presentium et absentium est apprehensiuā. Nam res naturales per suas naturales formas presentes vel absentes discernit res vero imateriales per sui presentiam comprehendit. ut dicit aug⁹. Item per reflexiones sui ipsius supra se est sui ipsius cognoscatiuā. ut dicit pbius 7c. Nam videndo et intelligendo cognoscit se 7c. Item illuminationum et impressionum diuersarum ad modum tabule est naturaliter receptiua. Item cum naturaliter in corpore et corpori vniri appetat vnionis cum corpore naturaliter est edectiua. Item naturaliter est appetitiua boni et malicie fugatiua. quāuis enim ex defectu liberi arbitrii quandoque malum eligat nihilominus tamen malum ex natura renūciat. ut dicit aug⁹. vnde anima vegetabilis appetit esse. sensibilis appetit bene esse. rationalis autē affectat optimū esse. et ideo nunquam quiescat nisi cum optimo coniungatur. locus enim aīe rationalis est deus ad quem mouetur ut in eo quiescat. non per dissentionem sed potius per desiderium et amorem. Hec sunt itaque aīe proprietates cum alijs suprapositis quae iam sufficiant.

Distinquā diximus de proprietatibus aīe in se et in suo corpore considerate restat videre de ipsius virtutibus quibus potens est suas operationes in corpore exercere. Hec autem virtus est potentia aīe ei essentialiter attributa ad suas peragendas in corpore actiones. Nam mediante hac virtute corpus viuificat. cor et arterias constringit continue et dilatat sensum et motum voluntarium omni animato corpori administrat. ut dicit pstan. li. xij. Hec itaque est triplex naturalis. que est in epate. vitalis siue spūalis. que est in corde. ani-

malis que est in cerebro sedem habet. actio igitur virtutis naturalis in animalibus et in plantis communis est. generat/nutrit/et augmentat. Et idem dicit cōstan. Est autē generatio per hīcsumi substantie humoris vel rōnis seminalis in substantiam plantę vel animalis opatione nature facta mutatio. et hec virtus incipit operari a tempore generationis vsque ad perfectionem plantę vel animalis. huic autem generationi naturaliter due virtutes naturaliter subministrat. scilicet immutatiua et informatiua. Nam virtus immutatiua est illa que substantiam seminis trāsmutat et conuertit in substantiam singularę partem plantę vel animalis. Et hec virtus istam facit trāsmutationem medianab⁹ quatuor qualitab⁹ primis. scilicet calido/frigido/humido/et sicco. Nam per calidum et humidū operatur substantias meliores ut carnem in animalibus. flores et medullam in arboribus. per calidum et sicco operatur radices in vegetabilibus/cor in animalibus per frigidum et humidum operatur in plantarum folijs et animalium pilis. per frigidum et sicco operatur in nervis et ossibus animalium. in trūcis et corticibus arborum et plantarum. Virtus vero secundaria. scilicet informatiua actioni nature in generationibus est necessaria. quia ordinat et distinguit formam et speciem ipsi generato per partes singulas congruentes. Nam hec virtus perforanda perforat/vacua concavat/aspera lenificat/et nimis lenia asperat/et vnicuique particule superficiem perficit et figurat. De autem due virtutes. scilicet immutatiua et informatiua nō diutius operantur nisi quousque ipsa res generata vel genita ut animal aut planta in esse nature compleatur. et ideo necesse fuit ut virtus nutritiua ad pseruationē generatiōis continue sequeretur. Est enim ipsius generatiue. virtutis adiutrix et ministra. quia in longitudinem/latitudinem/et profunditatem augmentat et extendit ipsius generatum. Pascitiua quoque virtus nutritiuam adiuuat et ei ministrat. quia cibum in animalibus assumptum in membris solidat et assimilat. et quod dissolutum est ac deperditum vi caloris vel aliqua passione aens reparat et restaurat. et ideo natura mirabilis pascitiuam virtutem nutritiuę fecit adiutricem. et vtrumque subiecti ministerio virtutis generatiue. Huic ergo pascitiue virtuti quatuor virtutes particulares subministrant. scilicet appetitiua. que nutrimentum conueniens attrahit ipsis membris ut ad nutrimentum carnis attrahit temperamentū sanguinis. ad nutrimentum cerebri et pulmonis temperamentum flegmatis. et sic de alijs. Item ei comparatur virtus digestiua que conuenientia

ab inconvēientibus in nutrimento separat et dividit purum ab impuro. Item virtus retentiva que. s. purum nutrimentum custodit. et quod iam actione nature excoctum est singulis membris incorporat et assimilatur atque unit. Item virtus expulsiua que superflua a membris tracta ei nulla tenus assimilanda necessario expellit. et ideo sicut vis appetitiua operatur cum calido et sicco et digestiua cum calido et humido. et retentiva cum frigido et sicco/sic expulsiua cum frigido et humido operatur.

Virtutem autem naturalem sequitur virtus vitalis que vivificat. cuius fundamentum siue proprium domicilium est cor a quo procedit vita ad omnia membra vivificanda. Istius virtutis operationi cooperatur vis voluntarie motiva qua cor et arterie dilatantur et restringuntur. Et dicitur hic dilatatio motus a cordis medio in omnes extremitates. sicut econverso contractio dicitur motus ab extremitatibus ad ipsum medium. sicut est in fabricis foliis videre. virtus ergo vitalis cor dilatando mediante pulmone ad cor aerem attrahit/et a corde ad alia membra per arterias transmittit. Et ista virtus per virtutem dilatativam cordis et permittit anhelitus in animali operatur. qui movet pectus motu continuo nervis tamen motus primitus et lacertis. Iste autem status siue anhelitus necessarius est ad caloris naturalis mitigationem et ad spiritus vitalis nutrimentum/necnon ad spiritus animalis generationem. Custodia enim caloris naturalis est frigidi aeris temperatus attractus. et custodia vitalis ex cuius temperamento generatur spiritus animalis. et ideo ad vite conservationem nihil est magis necessarium quam anhelitus bene dispositus in omnibus et bene ordinatus. hec omnia habentia constant. in penteg. Sine enim cibo et potu ad horam potest consistere animal. sine attractione vero aeris nec ad momentum potest animal in debita consistencia permanere. Corruptum tamen hic anhelitus siue aeris attractus multis modis. quo corrupto sequitur necessario destructio animalis. Primo ex cerebri mala dispositione. nam cerebro quocumque modo in suo officio impedito propter defectum influentie spirituum/deficit cordis dilatatio et debita contractio. unde sequitur necessario animalis suffocatio. ut patet in apoplexia et in alijs causis consimilibus. Item idem accidit ex cordis lesione quam humorum ibi naturaliter existentium fit evacuationis et per consequens spirituum emanatio. sic aeris attractio non habet locum. Item idem accidit ex subita caloris naturalis ad interiora cordis repercussione. ut patet in timorosis et flegmaticis.

qui aliquando deficiunt et sincopizant. Item idem accidit in epatis infectione. Nam corruptio epatis generationem aufert puri sanguinis quo calor naturalis nutritur. quo ablato spiritus vitalis deficit/et per consequens anhelitus particulariter vel universaliter impeditur. Item idem accidit ex pulmonis perforatione. ut patet in pituitis in quibus ventus attractus per oculos poros evanescit/et ad temperandum calorem cordis nullatenus satisfacit. Item idem accidit in omni et maxime interiori vacuitate corporis subita repletione. ut patet in submersis in aqua in quibus poros opilatis anhelitus interdudicit. Item ex nimia aeris corruptione. ut patet in pestilenti et corrupto aere quando spiritus vitalis suum contrarium fugiens in interioribus cordis se interdudicit/et ex corrupto aere iam oppressus/cor et alia corporis membra regere non sufficit/immo deficit in se et quasi subito evanescit. et tunc venit mors. Item ex humorum thoracis et pectoris infectiva corruptione. ut patet in leprosis. Item ex viarum canalium pulmonis obstructione. ut patet in asmaticis et anhelosis et in alijs. Item ex substantiali cordis corruptione. sicut ex morbo alicuius venenosi reptilis cuius venenum ad cor penetrans naturalem calorem vincit/et sic anhelitus viam interdudicit. Item ex nimia calidi aeris rarefactione. sicut contingit ex baluocanis calido/vel sole feruentissimo poros nimis rarefaciente. et apperiente. unde fit nimia caloris naturalis exalatio. et sic non sufficit aer frigidus attractus ad caloris accidentalis mitigationem. et sic anhelitus impeditur. Item idem contingit in aere nimis frigido lacertos et pectoris nervos constringente. unde et vis attractiva aens impeditur. ut patet in dormientibus super nivem. Item quandoque contingit ex venae cordis que dicitur concava vena opilatione/qua opilata et interdusa denegatur transitus siue via sanguinis ab epate ad cor ad vitalis spiritus nutrimentum. unde calore intenso et humore subtracto animal suffocatur. quia non sufficit aer ad cor refrigerandum. Item simile accidit ex colere vel alterius humoris in subtilissimis venis cordis intensione. ut patet in acutis febribus in quibus deficit anhelitus. **Item** ex gutturis et aliorum meatuum exteriorum nimia et violenta constrictione. ut est videre in suspensis et suffocatis in quibus intercepto anhelitu cor subito incenditur et sic animal subito moritur. His et alijs multis modis vitalis virtus per defectum anhelitus impeditur. Ex virtute spirituali procedunt ira/pugna/indignatio/emulatio/et consimiles passionis/que quidem surgunt in brutis

De anima

et motu spiritualis virtutis cum impetu et sine
discretionem sed in hominibus ordinande sunt
et regende sua certa anime ratione. Deinde spi-
rituali siue virtute vitali sufficiant.

Uirtus animalis sedem et locum ha-
bet in superiori parte hominis .s.
in cerebro. et hec est triplex .s. ordi-
nativa / sensitiva et motiva. Ordinativa per se
solum explet cerebrum nam in prima parte siue
in anteriori cellula ordinat fantasiam siue ima-
ginationem. in media cellula ordinat estimati-
uam et rationem et iterum in posteriori cellula
perficit memoriam et memoratiuam actionem.
Et virtus imaginatiua illud quod format et ima-
ginat transmittit ad iudicium rationis. ratio ve-
ro quod ab imaginatiua recipit et quasi iudex iu-
dicat et diffinit et ad memoriam transmittit me-
moria ea que fuerunt in intellectu posita recipit
et donec illa ad actum reducat / preseruat firmiter
et custodit. Secunda virtus sensitiva. sic habet
formam. Nam spiritus animalis ab anterioribus
ventriculis cerebri mediantibus quibusdam ner-
uis qui sunt mollissimi progreditur et quibus-
sensibus formatur. unde quidam diriguntur cum
spiritu animalis ad oculos ut ibi formetur visus
quidam ad nares ut formetur olfactus. et sic de
alijs. Sensus igitur visus subtilior est cum sit
eius natura ignea. auditus sensus est acutus /
quod passibilis aens sonitus. deinde subtilior est ol-
factus / cum sit eius natura fumea deinde gustus
cum sit eius natura aquea postremo sensus ta-
ctus grossior est omnibus. quia natura sua aere
sit terrea in duris .s. in ossibus et nervis / in aspe-
ris / lenibus frigidis / et calidis est necessaria.
Dorum sensuum singuli habent sua officia. ut
immutari et informari a suis obiectis que sen-
tiant ut sua sensata intellectui representent.

Sensus igitur visus cum sit igneus
est simplicissimus / unde et remotus
simo subito comprehendit. Sensus
autem visus sic formatur. In medio quippe
oculi .s. in pupilla est quidam humor puris-
simus et lucidissimus / qui crystalloides a phi-
losophis est vocatus / eo quod more cristalli ad su-
scipiendas varias colorum formas subito co-
aptatur. Visus enim est sensus colorum figura-
rum et formarum et proprietatum exteriorum susce-
ptiuus et discretiuus. unde ad visum percipiendum
sunt hec necessaria .s. causa efficiens / organum
seu instrumentum conueniens exterior res coope-
rans siue aer deferens / anime intentio / et motus
mediocris. Causa autem efficiens est virtus anima-
lis. Instrumentum est humor crystallinus in uno
quo oculo collocatus. clarus et rotundus. Clarus

est / ut sua claritate spiritum per aerem et oculos irra-
diat. Rotundus / ut minus sit passibilis. quia
forma rotunda in lateribus elisa angulos non
habet in quibus contineatur superfluitas preser-
tura lesionem. Exterior res cooperans est aer si-
ne quo mediante visus non potest perfici. ut enim
visus percipiatur in quibusdam animalibus / acris
claritas erigitur. in quibusdam vero obscuritas
in quibusdam vero mediocritas. Nam in munlegis
erigitur obscuritas. et in vesperilionibus. et in quibus-
dam alijs volatilibus mediocritas. ut per ea patebit
Item attentio etiam anime est necessaria. unde
cum circa rem aliquam inuestigandam alio se-
su est intenta oculus minus perfecte videt. quod
de re visa non iudicat. Item necessarius est mo-
tus mediocris. Si enim moueretur res visa et
multo impetu visus confunderetur. et ex motu
nimio et continuo dispergeretur ut patet in re
mo fracto apparente in aqua propter motum
aque velocem. sic etiam aliquod signum oblo-
cum velociter motum apparet rotundum. De
visu vere qualiter fiat fuerunt apud veteres
varie opiniones. **U**irtus autem secundum phi-
losophum (ut patet prima et tercia perspecti-
ue) tripliciter sensus visus. Unomodo per dire-
ctas lineas super quas venit species reuise ad
visum. Aliomodo per super reflexas quando
primo scilicet multiplicatur species a re ad specu-
lum et a speculo fit reflexio ad visum. Tercio
modo fit per lineas. que licet non sint reflexe ab
aliquo sed diriguntur inter rem et visum non
tamen vadunt in eodem recto semper sed. aliqua-
do diuertunt a via recta. quando .s. medium mul-
tiplex interponitur. Et sunt ista media diuersa
rum dyaphaneitatum. ut quando unum est den-
sius et aliud rarius id est minus densum vel ra-
rum. Aliquando enim occurrunt medium alterius
nature sed frangitur radius siue species radio-
sa nisi veniat super lineam cadentem perpendi-
culariter super illud medium secundum occur-
rens. Et voco lineam cadere perpendiculariter
super corpus planum ad angulos rectos. super
corpus vero sphericum quando cadit in eius cen-
trum. Ad visum autem primo modo dictum de-
cem precipue eriguntur. sicut habetur ibidem.
Primum est sanitas siue bona dispositio organi
visus. Secundum est oppositio visibilis extra vi-
su quod visus talimodo viuendi non videt nisi re-
illam cuius partibus venit species super lineas
rectas cadentes in centrum circuli que omnes
linee ducte a singulis partibus rei faciunt unam
pyramidem cuius conus est in pupilla et basi-
sis in re visa. ut patet in hac figura
Tercium est distantia proportionabilis

Quartum est situs determinatus non nimis ab
 axe visuali elongatus. quod illud quod multum
 elongatur ab axe licet visui opponatur tamen
 distincte non cognoscitur. Axis visualis est radi-
 us ille siue linea que intelligitur duci a medio
 visus ad punctum rei vise directe ad oppositum
 in medio visus. ut patet hac figura.
 a enim et b sunt axes quando vi-
 dens directe intuetur punctum. c quando vero in-
 tuetur punctum. d. tunc ille due. d. c. linee exun-
 tes ab oculis dicuntur axes. quod exiit immedia-
 te ab oculi medio ad rem visam. Quintus est
 soliditas siue densitas rei vise. quod quod est om-
 nino purum non videtur. unde et aer non videtur
 eo quod est in fine dyaphaneitatis et non habet de-
 nsitatem ut dicit auctor scientie perspective. Sex-
 tum est magnitudo debita rei visibilis. quod res
 potest esse ita parua quod non videbitur in aliqua
 distantia. quod visus non est nisi per pyramidem ad oculum
 venientem que si fuerit valde parua occupat
 partem visus valde parua. sed visus non
 sentit rem visibilem nisi quando pars sue sup-
 faciei immutata fuerit quantitate visibili. Sep-
 timum est raritas medij interiacentis quoni-
 am si medium fuerit densum impeditur mul-
 tiplicatio speciei ut non veniat debito modo et
 de facili ad pupillam. Octauum est lux. quia
 species visibilis non immutat visum nisi cum
 luce. Nonum est tempus. quia visio fit in tem-
 pore sicut probatur in perspectiva. quantumvis enim
 visibile subito ostendatur visui non tamen di-
 scretive cognoscitur nec distincte nisi habita
 aliqua anime deliberatione que mora indigna
 et tempore. et ideo attentio anime est etiam ne-
 cessaria cum predictis. ut supra dictum est. propterea
 secundum philosophum non solum venit species
 rei ad visum secundum pyramidem visibilem. sed spe-
 cies visus ad rem super consimilem pyramidem
 extensam in eodem loco. Dicit enim aristoteles in
 ix. et x. lib. de animalibus. quod nihil aliud est vi-
 sum videre quam visus exeat ad rem visam. (Et
 idem vult augustinus. li. i. super genesim. et vi. musicam.) A-
 re autem visa nihil venit nisi species eius. neque a
 visu ad rem venit aliud quam species eius. nihil enim
 erit de oculi substantia quod corumpere sed erit
 ab oculo conus pyramidis et dilatatur eius ba-
 sis super totam superficiem rei vise. Item probatur
 auctor perspective in li. i. quod nihil videtur nisi per
 lucem orientem super rem visam ab eadem usque
 ad oculum multiplicatam. unde necessario ex-
 igitur terna pyramidis. scilicet ipsius lucis. Et omnium
 istorum trium pyramidum coni sunt in oculo et
 bases in re visa quando ergo visus habet spe-
 cies venientes super has tres pyramides tunc tri-

fit species lucis et coloris per medium tunicarum
 et humorum oculi usque ad humores crystallinum
 et ibi incipit anima facere iudicium de re visa
 per speciem illam sed ibi non completur immo
 ulterius multiplicatur species usque ad nervum
 opticum siue concauum. qui later in superficie
 cerebri et ita est virtus visiva in radice et subie-
 cto primo principali et vno. Aliter enim vna
 res semper videretur duo propter duos oculos
 nisi continuarentur ad unum organum in quo
 fit vna vis fontalis derivata ad pupillas. hec
 omnia ostendit auctor perspective. Aliam ratio-
 nem visus ostendit et assignat constantinus. li. iij. c.
 xi. Dicit enim spiritum visibilem oculum et aerem
 corpora esse dura que irradiatione quadam
 mutua sese inuicem irradiando immutant. aer
 enim qui est iuxta rem videndam ab eius pro-
 prietatibus immutatur et sic immutatus oculo se
 offert a quo spiritus visibilis immutatur. Nam
 ista virtus visiva usque ad extremas partes pu-
 pille se diffundens aere immutato adiungitur
 et quasi vnum cum illo efficitur. et anime iudi-
 cio color mediante aere delatus anime iudicio
 representat. Aer enim ex varietate formarum si-
 bi obiectarum facile immutatur. sicut videtur
 ex obiecto panni rubri ad solis radium vicinum
 aerem colorari. unde non est mirum si oculum
 durum et dyaphanum sibi in mediate comuni-
 cum qualitate et forma consimili afficiat et im-
 mutet. Quantum igitur ad presens sufficit o-
 pusculum. breuiter recollige quod visus vel virtus
 visibilis ceteris sensibus est subtilior et viuacior.
 unde a viuacitate visus nomen accepit (ut
 dicit Isidorus.) Item in ceteris sensibus est di-
 gnior. et ideo secundum situm alius est superio-
 rior. Item cum in effectu tanquam quedam ignea
 vis alius et potentior. quod alij sensus propin-
 quiora hic vero sua virtute remotissima com-
 pendit. sub angulo recto et pyramidalis visa de-
 iudicat et discernit secundum nobiliores naturam et
 dispositionem organi facilius modo inter vi-
 dendam distinguit. Unde dicit aristoteles. li. xij. quod vi-
 sus bonus et actius erit ex humore temperato
 unde et aues vncorum vnguium sunt acuti vi-
 sus. ut aquile. et hoc propter purum et subtilem
 humorem et temperatum in organis visus exi-
 stentem. et tales aues a remotis et altissimis lo-
 cis vident cibum. etiam tales aues altius se ele-
 uant in aere quam alia volantia. aues vero in terra
 manentes non sunt tam acuti visus unde de
 prope et non de longe vident cibum suum
 Item idem li. xix. Oculi glauci non sunt acuti
 visus de die neque nigri de nocte. propter pauca
 tatem autem humoris oculus glaucus mouetur

De anima

motu maiori. unde et virtus visiva debilitat. Nigri autem oculi mouentur minus propter multitudinem humoris. et lumen noctis est debilius et humor in nocte est naturaliter grauius motus. et ideo species visibilis interdudatur per humorem et impeditur. Item idem. visus senum non est acutus. quoniam senum est cibus rugosa. ex quo patet quod ex bonitate organi vel debilitate debilitat vel fortificat vis videndi. vnde dicitur ibidem cum oculi animalium habeant cooperatorium et fuerit humor in pupilla mundus et temperatus et cibus super pupillam tenuis. tunc visus est acutus et videt a remotis. sed tamen non perfecte distinguit a remotis inter colores et differentias corporis. visus tamen talium animalium melior est visu eorum quorum humor in oculis est multus et non habent cooperatorium omnino. Nam propter continuam operationem spiritus visibilis disgregatur et pupilla etiam de facili leditur et sic visus impeditur. In habentibus vero palpebras et cooperacula patet contra. Dicit etiam ibidem quod contra visus in videndo a remotis est propter situm oculorum. nam oculus eminens est parui visus / et non videbit bene a remotis. sed oculus profundus videt a remotis. nam motus eius non dividitur nec consumitur / sed exit recte ab eis visus visibilis et vadit directe ad res visas. unde cum extra oculum non fuerit cooperaculum / necessario debilitatur visus nec videbit a remotis / nisi debilitat (huicque aristoteli. li. iiij. et xix. Et hec sufficiant que de visus proprietatibus generaliter iam sunt dicta. nam alia patebunt infra ubi de natura et proprietate oculorum tractabitur.

Actus audibilis in aurium organum suum sortitur effectum. Est enim auditus sensus proprie sonorum percipiendus. unde ad perficiendum auditum quatuor ad minus sunt necessaria. scilicet causa efficiens / organum conueniens / anime intentio / de his conferens vel his intendens. Causa efficiens est virtus animalis audibilis. Organum siue instrumentum conueniens est quoddam os petrosum siue cartilagineum auribus suppositum. quod quidem est concavum siccum et tortuosum et durum. Concavum est siquidem auditus organum. ut in sui concavitate spiritum et aerem contineat. Tortuosum est ne stupor ex subita et vehementi allusione natus spiritum audibilem ledat. et ideo organum in circularitate sonus temperate susceptus spiritum audibilem non reuerberat / sed perficit et delectat. Durum etiam est et siccum. ut sic in eo melior et fortior fiat aeris allusio. et sic sonitus maior fiat. ut patet de tympanis / que melius resonant

stante borea vento. scilicet frigido et siccis / quam austrum humido atque lento. ut dicit constantius et etiam aristoteli. In medium vero deferens passus est aer / qui aurium foramina subintrat et allidit. Os petrosum quod est primum auditus instrumentum. Est etiam necessaria anime intentio. quod quoad sollicita est et intenta ad diuersa / minus viget ad perficiendam virtutis audibilis actionem. sicut videmus in multis vndicis arcibus. quia fere nihil audiunt / cum mens ad singula suam non habet attentionem. et ideo nihil percipit tunc auditu. Sicut autem auditus in medio. duo nervi ab interiori parte cerebri exites in ossibus petrosis aurium infigunt. per quos spiritus animalis ad ossa deferretur / quibus exterior aer forma alicuius soni referens ei in medulla perungit unde aer percussus ossa illa allidit. et spiritus in eis existens secundum proprietatem aeris ibi existens et nervos alidentis imutatur. Spiritus vero sic immutans recurrit ad sua cellulas factasticam imutationem anime representat et sic auditus perficitur. patet igitur quod auditus merito dicitur aeris eo quod per aerem repercussum habet semper generari. inde est quod natura posuit sensum auditus in medio rotundi capitis (ut dicit aristoteli. li. iiij.) quia auditus circulariter et non directe sonum aeris percussus vndicis apprehendit. Dicit etiam sensus (sicut et ceteri) contristatur. et quod corrumpitur in extremis et in medijs delectatur et saluatur. unde dicit ambrosius in examine Incolas regionis ubi dicitur nihil auditu esse penitus priuatos propter frangorem et strepitum horribilem quoniam idem fluuius de montis precipitio currens incolarum auribus incurrere consuevit. Dicit etiam (sicut et ceteri) multis subiacet passionibus. quia quandoque totus aufertur et tunc surditas vocatur. et quandoque minoratur et tunc grauitas auditus nominatur. quandoque autem cursum suum egreditur. Causa autem passionis quandoque est ex vitio cerebri siue ipsius nervi qui est via auditus et hoc quia opilatur vel quia aliquo morbo officiali aggrauatur. Item ex vitio ipsarum aurium quod quandoque a diuersis humoribus corrumpuntur. quandoque putredines in suis concavitatibus coadunantur quandoque lapides vel alia que transitum aeris ad spiritum audibilem impediunt immittuntur. quandoque ex titillatione vermicum et corrosione nervi audibiles molestantur. quandoque autem et aere corrupto calido vel frigido instrumenta auditus inficiunt et leduntur. quandoque autem ex grossa ventositate in poris nervorum sensibilium interdusa via auditus impeditur ut patet in illis quibus

videtur quod audiunt fistulas cornus aut campanas/ ex quibus omnibus virtus auditiva leditur vel aufertur. sicut in tractatu aurium post dicitur.

Olfactus siue odoratus est sensus proprie odorum perceptivus. ad quem perficiendum exigitur spiritus animalis tanquam causa efficiens. necessarium autem est organum expediens. scilicet narium perfecta dispositio/ in quibus sunt carnicule ad modum mammillarum dependentes que sunt propria organa odoratus. et recipiunt spiritum animale per quosdam nervos a cerebro descendentes. Nares enim non sunt proprie instrumenta olfactus/ quia sunt cartilaginee/ et ideo insensibiles quod patet. quia eis abscisis non privatur animal odoratu. Similiter nos per fenda loca transeuntes si flatum represserimus subintrante nares aerem fetidum non sentimus. et hoc est quia ille carnicule operante quasi quodam motu voluntario sunt obstruere. Sunt etiam he carnicule concave et spongiose. Ideo concave/ ut in sua concava porositate fumum a re odorabili recipiant resolutum. Ideo etiam sunt spongiose/ ut in eis vigeat virtus attractiva/ et ideo necessaria est exterior aeris cooperatio. scilicet aer secundum fumositatem a re odoranda resolutam immutetur ac in ipsis carniculis incorporatur. Unde sic habet fieri odoratus. Spiritus animalis per quosdam nervos qui dicuntur odorabiles ad predictas carniculas a cerebro transmittitur. Fumus autem corporis odoriferi resolutus/ aeri admiscetur. quia cerebri ventriculi per illas duas carniculas sibi attrahunt et in suam similitudinem mutant et convertunt. et sic per illam immutationem in spiritu animalis factam odoris discretio preceatur. Odoratus autem spectat ad fumosas naturas seu materiam/ quam habet per eam fieri. Odor enim nihil aliud est quam aerea siue fumosa substantia a corpore resoluta. hunc aerem fumosum seu vaporem sibi necessarium et amicabilem attrahit cerebrum sicut cor anhelitum et huius aeris attractione cerebrum temperatur et confortatur. sicut calor ordis attractione anhelitus mitigatur. Vapor enim si fuerit maliciosus/ fetidus/ et corruptus spiritum animale corrumpit/ et sepius pestiferos morbos generat et inducit. unde olfactus in suo effectu sepius impeditur. Quandoque propter malam cerebri complexionem. quandoque propter humorum crudorum vel corruptorum in nervis odorabilibus nimiam repletionem. ut patet in patientibus fluxum narium seu catarrham. quandoque propter parvam instrumentorum olfactus dispositionem. quando. scilicet. nimis dilata-

tantur vel nimium comprimuntur. quandoque propter superfluum carnis super cretiscitis opilationem. ut patet in poliposis. quandoque propter apostematie siue cuiuscumque humoris corrupti infectionem. quandoque propter alium humoris calidi et siccitatis corrosivam. ut patet in cancro sis et hmoi. Et hic sensus propter sui subtilitatem quando bene disponitur/ virtutem animale confortat/ et a fumositate superflua euacuat. et e contrario. quando corruptus est aliquo casu vel infectus virtus animale leditur/ et in suis actionibus impeditur. Dicit etiam aristoteles. li. xij. quod sensus olfactus non est nisi per attractionem aeris in animali habente nasum qui est membrum in medio aliorum sensuum positum in anteriori parte capitis propter iuamentum anhelitus. Omne enim animal habens pulmonem/ habet nasum vel aliquid loco nasi propter anhelitus iuamentum. unde patet quod organum olfactus non solum est in animalibus ad decentiam et decorem verum etiam ad perficiendam virtutem spiritus animalis/ et ad tribuendum virtuti vitali in corde adiutorium et vigorem. Hec virtus. scilicet odorativa vigeat in quadrupedibus. Unde et solo odore discernunt inter herbas salubres et venenosas. et precipue insimilis que eque vel magis discernunt inter cibos et abos/ per olfactum quam per gustum. Deinde maxime vigeat in canibus illa virtus/ que solius odoris ducatu ad sentendum animalium vestigia vivacitate olfactus infallibiliter deprehendunt. Vigeat enim in volatilibus precipue in vulturibus (que sunt ambrosio. in exame. et Isido. li. xij. c. viij.) Ita sunt vivacis olfactus quod ultra maria cadavera sentiunt. In his ergo et alijs operationis nature conditionibus admiranda est divina sapientia que per ista et consimilia nobis dat quodammodo intelligere qualiter per ista sensata materialia ad intellectum eorum que sunt supra sensum paulatim cordis interiora ad intelligentium spiritualium promovenda. et propterea de hoc simpliciter est in hoc opusculo mea intentio et finis meus.

Gustus est sensus proprie saporum perceptivus. ad quem gustum sensibiliter perficiendum necessaria sunt illa causalia effectiva/ materialia et informativa que et in alijs sensibus iam sunt dicta. Nam virtus animalis est causa efficiens. causa materialis et instrumentalis est lingua propria cum suis adjacentibus spiritum animale ad perfectionem virtutis gustabilis perficiens. Que quidem lingua secundum sue substantie complexionem est concava/ porosa/ humida/ et inspida. Con-

De anima

cana quidem est vt sui concavitate humorosi-
tatem rei gustabilis resolutam in se suscipiat.

Porosa vt quod esset grossum vel subale de
re gustanda ad nervos lingue libere subintrat
et vt virtus attractiva ad perficienda eadem
plus vigeret. Dumida quidem est vt coopera-
retur ad acceptorum dissolutionem. vt si aliq
sicca et dura forsan lingue vel palato applica-
rentur/humiditate lingue ad digestionem siue
qualicumq; resolutionem facilius aptarentur.

Est etiam et insipida. vt esset cuiuslibet rei
et saporis facilius receptiva. sicut et aqua. que
si determinatum saporis haberet/alterius qua-
litatem percipere non valeret. Sicut autem gustus
hoc modo. duo nervi in medio lingue infigun-
tur qui postmodum in multos ramos in ex-
tremis lateribus lingue dispergunt/et
per eos spūs aialis ad linguam defertur.

Cum ergo res gustanda subintrat linguam vt
poros nervorum/spūs aialis existens ibi im-
mutatur secundū eius proprietates quas postea
anime iudicio representat. Gustus ergo tanto
olfactu grossior est/quanto fumus aqua subti-
lior inuenitur. qz odoratus natura est fumosa/
gustus autem sensibilitas humectatio est aquosa
vt dicit constan. Sic sensus putilis est ad indi-
vidui conservationem. gustu enim corrupto
vel ablato vis nutritiva deficit/ et sic substantia
aialis paulatim perit. Gustus autem corrup-
pitur/quādo sua instrumenta ledunt/vel quā-
do corrupti humores in ipsis dominantur. et
hoc fit quando nō saporanda sentit. vel quādo
saporanda sub propria qualitate nō apprehen-
dit. et hoc accidit quando singularis humor in
lingue substantia dominantur. (verbi gratia si
predominatur colera rubea. omnia sentit ama-
ra. et si falsum flegma/sentit salsa. et sic de alijs
vt patet in febricitantibus in quibus dñium
corruptis humoris gustum inficit et corrumpit
Immutatur etiam quādo ledit per maliciam rei
que gustatur. vt patet in aloē et in alijs nimis
amans quorū horrore gustus asperatur. Dele-
ctatur autē gustus in dulcibus ppter illam q̄
habet cum dulcedine assimilationem. quia dul-
cedo que fundatur super calidum et humidum
similis est omnibus mēbris que dulcibus ma-
ximè nutriuntur. dulcia enim multi sunt nutriti-
a et de facili mēbris assimilantur. sicut dicit
Isaac in dietis.

Tactus est sensus specierū tangibi-
lium perceptivus. Nam virtute ta-
ctus anima apprehendit calidum
et humidum/frigidum et sicum. molle et durū
lene et asperum. (vel sicut auic.) Tactus est vis

ordinata in nervis totius corporis ad comp-
bendum quod tangit. hic autem sensus licet
sit in omnibus partibus corporis principa-
liter tamen viget in molis manuum et plantis
quas natura temperata ista composuit ratione
vt. s. calida et frigida facilius pferrent. Sūt
autem hee partes concave/nervose/et tempera-
te. ideo autem concave vt tangenda melius p-
cipiantur et tenenda melius et fortius teneant
Nervose vt ibi vigeat sensibilitas quia omne
nervosum est sensibile. Temperate vt a quali-
bet re temperata facilius immutentur. Obiectū
itaq; siue sensatū tactus dici potest compositio pri-
marum qualitatum et quedā convenientia ad
illas. vt asperum/leue/durum molle. In hoc
extremis sensus tactus leditur vt p̄ in nimis
calido et nimis frigido. In medijs vero dele-
ctatur. vt in tepido. Ad istum autem sensum p-
ficiendum exiguntur ista. s. causa efficiēs et hec
derivatio est spūs aialis ad organa tactus
Item instrumentū quod convenientis est et hoc
est duplex. s. nervi de cerebro egredientes singu-
lis mēbris animalis spm deferentes. Secū-
darium vero instrumentum est caro in qua ner-
vi involuti sūt et infigi p quos virtus tangibi-
lis operatur. nam ipsis mediantibus spēs rei tā-
gibilis anime iudicio deportatur. Item tertium
exigitur s̄m exteriori cooperationem que neces-
saria est vt res tangenda organo tactus appro-
pinquat. ex cuius appropinquatione spūs aia-
lis in carne et nervis existēs immutetur. et in-
tactus proprietate rei tacte anime representet. et
sic sensus iste in actōe fit cōplete. vt dicit constan.
Hoc autem proprium est sensus tactus qz omēs
alii sensus habent singulare mēbrū et organū
sue actioni specialiter deputatū. Solus
autem tactus est generaliter in mēbris oibus
exceptis pilis et crinibus et pedum ac manū vir-
gibus in quibus nō est nervus/et p consequēs
neq; sensus. p oibus alijs magis ē tenentis at-
q; grossus. et ideo aspera et dura et ceteras hu-
iusmodi terrestres passiones sensibus alijs si-
militudinis gratia pfectus comprehendit.

Sic sensus quāvis altis sensibus ratione ob-
iectorum videtur grossior esse subiecto tñ plus a-
lijs indicatur esse vtilior qz quāvis alij sensus
possint aliquantulum esse sine tactu. tñ bene et cō-
plete eē sine tactu est impossibile (vt dicit p̄b
vñ generalior est tactus ceteris tñ qz p oēs p-
ticularis corporis diffunditur. tamen qz alijs se-
sibus cooperatur/precipue gustui/hic. n. duo se-
sus. s. gustus et tactus sunt magis continui cū
ipso corde et ideo sunt magis de esse animalis
et s suis sensibus iudicat expressius et obiectis

Omne enim membrum habet nervum unum vel duos quibus sensus tactus et motus voluntarius perficitur et completur (sicut in anaromia constantini inveniuntur.) Deditur autem iste sensus tactus quoad quod sicut superior res. quoad quod autem ex toto aufertur / ubi sensus et motus voluntarius penitus amittuntur. ut convenit in membris palatis et contractis. Item quando quod minoratur sicut quando aliquod membrum obdormire dicitur quando. s. propter aliquam operationem vel membri constrictionem spiritus sensibilis libere per membrum transire non permittitur Deditur etiam a mala cerebri complexione. ut patet in epilepticis / qui hora accessionis etiam tactum ignis non advertunt. Sepe etiam patitur ab extrinseca aeris immutatione. ut in digitis nimio frigore contractis / in quibus motus voluntarius impeditur. unde unus alium constringere non potest. **I**tem quando quod ex parte corporis incisione. nam membrum a corpore praesum nihil omnino sentit etiam si praesum fuerit penitus vel combustum. **I**tem membrum etiam manens in corpore si fuerit aliquo casu mortuum vel putrefactum / sensu tangibili omnino privatus est. tanto enim sensus tactus gravius patitur / quanto profundius in nervis sensibilibus vulneratur. **I**tem cum dolor sensus sit rei noxae contingens ex partium discontinuatione / res inferens dolorem membro maxime ledit tactum / et maximam infert corpori passionem / et gravem efficit immutationem. nam omne sensatum immutationem facit in organo sensuum sui (ut dicit philosophus.) Item plures immutationes faciunt sensata tactus quam aliorum sensuum. Grossior enim est et materialior ceteris sensibus / et ideo fortius retinet impressiones convenientes vel inconvenientes. Item quod tactus est sensus universalis adhaerens singulis partibus animalis. ad universalem destructionem tactus / destruitur subiectum totum animalis. Non sic est de alijs sensibus. Destructo enim sensu visus / alie virtutes animalis propter hoc non destruntur imo quando quod in suis actionibus fortius intendunt. sed destructo tactu destruitur omnis sensus. unde patet quod sensus tactus est subiectum omnium aliorum sensuum et fundamentum. **I**tem cum quatuor sensus alij singuli singularem et proprium sensatum habeant et obiectum. s. quod sic cadit in uno sensu quod non in alio. sicut color in visu / sapor in gustu et c. Solus tactus est qui in omnibus alijs organis sensuum suas imprimitur passiones. Est enim commune omnibus sensibus quod propria habent obiecta et sensata. in quibus non erant nisi. casu propter quedam enim accidentia contingit

sensum particularem errare (ut quod dicit Aristoteles.) huiusmodi sepe faciunt fantasiam mentiri. ut patet in visu qui iudicat stellam magnam esse parvam propter magnam distantiam situs. et gustus qui dicit amarum dulce et e converso propter palati infectionem. et sic de alijs contingit. Commune igitur est et generale quod omnes sensus particulares exteriores a communi sensu interiori tanquam linee quedam a centro particulariter extendunt. et secundum varias eorum passiones organa sensitiva perficiunt et suorum sensorum formas per similitudines ad sensum commune singulariter reducant. quo mediante de singulorum proprietatibus et differentijs (quantum eorum actioni congruit) iudicant et discernunt. **E**t haec dicta de proprietatibus virtutum et sensuum iam sufficienter.

Sicut ad regimen nature exiguntur sensus et virtutes / ita ad perfectionem eiusdem exiguntur necessario spiritus quidam quorum beneficio et motu continuo tam sensus quam virtutes in animalibus moderantur / ut suas peragant actiones. Dicitur autem spiritus prout hic sumitur quedam substantia subtilis aerea virtutes corporis extrinsecas ad suas peragendas actiones. Vel sicut dicitur in libro de differentia spiritus et anime. Spiritus est quoddam corpus subtile vi caloris generatum et in humano corpore per venas corpus vivificans / et per arterias pulsabiles anbelitum vitam atque pulsum animalibus administrans / sensum et motum voluntarium mediantibus nervis et musculis operans in corporibus animatis. Dicitur spiritus secundum medicos sic habet generationem per calorem agentem in sanguinem in epate fortis fit ebullitio / fumus quidam resolvitur qui ex venis epatis subtiliatur et depuratur / in quandam subtilem et spiritalem substantiam siue aeream naturam commutatur / qui spiritus naturalis dicitur / eo quod sua potestate naturaliter sanguinem subtiliatur / et levitate sua ipsum ad singula membra impellit et agit. et ideo iste spiritus est virtutis naturalis proprie regitum (ut dicitur constantinus.) Dicitur idem spiritus per venas quaedam ad cor mittitur / ubi per collusiones et motum partium cordis ad invicem magis depuratur et in naturam subtiliorem puratur / et tunc spiritus vitalis a phisicis nuncupatur / eo quod a corde per arterias ad totius corporis membra se diffundit / et spiritalem virtutem augmetans eius operationes rectificat et custodit. Nam quedam arteria a sinistro cordis ventriculo exiens in suo ortu mox in duos dividitur ramos quorum unus tendit ad inferiora in plurimos divisus ramos.

De anima

quibus mediābus spūs vitalis ad omnia inferiora mēbra viuificanda in corpe deponat. Alter vero ramus tendens ad superiora diuiditur iterum in tres ramos. quorum dexter ad dextrum brachium / sinister ad sinistrum equaliter se diffundit in arterijs sic diuersimode bifurcatis transfundit spūs vitalis per totum corp⁹ ⁊ vitalem in arterijs pulsum operatur. Medius vero ramus ad cerebrum se extendit ⁊ superiores partes viuificans vitalem spiritum in omnibus partibus circumfundit. Idem vero spiritus ad ventriculos cerebri ulterius penetrans ibidem plus dirigitur ⁊ subtiliat et in essentiam animalis spiritus qui subtilior est ceteris transmutat. Iste igitur spūs animalis in anteriori ventriculo cerebri generatur ⁊ particulariter diffunditur per organa sentiendi / nihilominus tamen pars remanet in eisdem ventriculis. vt sensus communis ⁊ imaginatiua virtus perficiatur. Deinde transit ad medium ventriculum. scilicet ad cellulam logicam ad perficiendum intellectum / formato autē intellectu transit ad puppin siue ad cellulam memorialem impressiones in alijs cellulis factas secum deferens. vt in thesauro memorie reponant. a puppi vero / idest a posteriori parte capitis / idest cerebri per medullam spine dorſi / que a phisicis nucha dicitur penetret ad nervos motiuos. vt sic motus voluntarius in omnibus partibus corporis inferioris generetur. Unus igitur ⁊ idē spiritus corporeus subtilis tamen ⁊ aeris propter diuersa officia in diuersis membris diuersis nominibus est vocatus. Nam spiritus naturalis est in epate. spiritus vero vitalis in corde. sed spiritus dicitur animalis propter in capite operatur. Hunc quidem spiritum non debemus credere humanam animam siue rationalem animum / sed potius (vt dicit aug⁹.) eiusdem vehiculum ⁊ proprium instrumentum mediante enim tali spū anima corpori iungitur ⁊ sine talis spūs ministerio nulla anime actio perfecte in corpore exercetur. Unde istis spiritibus lesis ⁊ in suis effectibus qualitercumq; impeditur / resoluta corporis ⁊ anime harmonia rationalis spiritus in cunctis suis operationibus in corpore impeditur. vt patet in maniacis ⁊ freneticis ⁊ in alijs in quibus vsus rationis sepius nō habet locum. ⁊ hoc est quia p̄dicatorum spirituum humore vel vulnere leditur instrumentum. Isthis igitur spiritibus confortatis / anima confortatur. ⁊ istis debilitatis vel deficientibus / ipsa anima quo ad regimen corporis deficit / vel in suis actibus minoratur. vt plane ostendit constan. Et hec de istis spiritibus

bus sufficiat quantum ad p̄sentem pertinet tractatū

Cum pulsus spiritus vitalis sit effectus / restat vt de pulsibus ⁊ eorum proprietatibus aliqua dicamus. Est itaq; pulsus sicut diastolem ⁊ systolem idest sicut dilatationem ⁊ contractionem cordis ⁊ arteriarum motus. Cum igitur cor in continuo motu existens a centro vsq; ad arcum / rentiam in sanguinis a caloris motu ac in pulsu spūs vitalis continue moueatur ex tali motu vsq; ad sui extremitates dilatatur. quādo vero e conuerso ab extremitatibus ad centrum mouetur / contrahitur. Cordis igitur dilatatio ad frigidum aerem attrahendum et contractio ad aerem fumosum expellendum / sunt causa pulsus. Ad hoc autem necessarius est pulsus vt dispositio spūalis virtutis intelligatur / ⁊ eius operatio cognoscatur. Dicitur itaq; pulsus a corde incipit ⁊ per arterias ad extremitates corporis se diffundit / vnde consistentiam cordis ⁊ eius actionem ostendit. Solet autem a medijs non in oib⁹ partibus corporis / sed in brachialibus per arteriarum motus pulsus communiter inueniri quā in quibusdam non posset bene discerni propter earum a centro cordis elongationem. In quibusdam autem propter cordis regentis occultationem. In quibusdam autem propter ossium contractionem. ⁊ ideo antiqui sapientes ad discernendum pulsum arterias brachij elegerunt. ⁊ hoc siquidem fuit facilius / vtilius ⁊ honestius. facilius quia carnosae partes arteriam non occultant. vtilius quia brachiales arterie cordi magis approximant. honestius / quia nec egro / nec medico aliquam verecundiam generant seu ministrant. indecens enim esset ⁊ verecundum occulta membra corporis denudare. Discernuntur autem pulsus proprie per digitorum appositionem super locum pulsantem. Quod fieri consuevit cum mediocri pressione aliter in forti / aliter in debili. quia in forti ⁊ carnoso fortius / in debili ⁊ carnis obduato remissius ⁊ leuiori pressione fieri consuevit. Ad hoc sciendum est vt dicit constantius qd multe sunt pulsum diuersitates / que tamē ad decem referuntur vel reducantur. Primus attenditur secundum dimensionis quantitatem. Et hic est triplex. magnus / quando per latum / longum ⁊ profundum arterie se diffundit. Et prouenit iste pulsus fortis ⁊ grossus ex fortitudine spiritus quo dilatatur pulsus. ⁊ ē pulsus ex nimo calore qui indiget infrigidatione et ex mollitie membri obedientis dilatationi. Dicitur ⁊ parvus / occultus ⁊ strictus quādo ad centrum redit ⁊ hoc fit ex defectu virtutis ⁊ prauitate caloris

Dicitur et mediocritas/equalis/et temporis quā
 do nec centro nec extremitatibus est vicinus.
 Nec mediocritas ex magno et paruo procedit.
 Item consideratur secundum tempus motuū. et sic di
 citur velocis/tardus/et medius. Velox dicitur/ quia
 puo temporis intervallo sepius mouetur. et hoc
 contingit ex forti calore et virtute. Tardus/ quia
 magnū continet temporis intervallum vel spa
 tium ad sui motus complementū. et hoc accidit
 ex defectu caloris et virtutis minoratione. me
 dius inter hos laudabilis est habendus. Ter
 tio consideratur pulsus secundum tenorem virtutis. et
 secundum hoc est fortis/debilis/et medius. For
 tis est quādo quadam virtute a se videtur repel
 lere digitum tangētis. et hoc accidit ex fortitudi
 ne virtutis et mollitie organi facili ad remouē
 dum. Debilis est quādo debilitate digitum per
 cussit. et hoc est ex imbecillitate virtutis/ et du
 ricia organi inobediētis. Medius ab utroque
 temperatur. Quarto attenditur secundum persistentiam
 organi. et tunc dicitur durus/mollis/et medius.
 Durus est quādo cum quadā asperitate et duri
 cia resistere videtur. et hoc puenit ex vasorum su
 orum siccitate. Mollis est quādo digiti cum ma
 gna suavitate sentiunt ita videatur ab eis pe
 netrari. et hoc puenit ex humiditate. Medius
 inter hos duos est temperatus. Quinto iudicatur
 secundum plenum vacuum/et medium. Ple
 nus est qui quadam humiditate redūdare vi
 detur et hoc puenit ex nimia sanguinis et spiritus
 repletione. Vacuus autem est quādo apparet
 inflatus. sed cum tangitur/ quasi vacuus digitis
 perforatur. Medius ab his est temperatus.
 Sexto iudicatur pulsus secundum qualitatem arteri
 arum. et dividitur in calidum/frigidū/et medius.
 Calidus est cum digitorum extremitates sentiunt ca
 lidam arteriarum substantiā. et hoc puenit ex ma
 teria intra habita. scilicet ex spiritu et calore. id est calido sā
 guine. Frigidus e contrario est intelligendus.
 Medius vero ab his duobus temperatur. Se
 ptimo iudicatur ex opere quietis. et hoc dividitur
 in spissum/rarū/et medium. Spissus est qui in
 sua dilatatione digitorum extremitates sepe pau
 sit et subito recedit. et hoc accidit ex fortitudine
 caloris et defectu virtutis. fortitudo enim calo
 ris remedium querit refrigerationis. defectus ve
 ro virtutis cum non valeat semel bis vel ter in ap
 petendo laborat. Rarus vero e contrario et ex cō
 traria causa puenit. scilicet ex tarditate caloris/et ex
 fortitudine virtutis. Medius inter hos erit tem
 peratus. De septem pulsus sensu sunt notabi
 les et ad discernendum ceteris faciliores. Alii ve
 ro tres pulsus quorum primus dividitur in pondus
 laudabile/et non laudabile. Secundus qui dividi

tur in concordem/et in non equalem. Tertius qui
 secundum percussione maiorem vel minorem divi
 ditur in ordinatum/et non ordinatum tamē vir
 valentia peritissimis medicis deprehendi. et ideo
 de eis ad presens supersedendū est. Si quis
 tamen eos scire voluerit. in vij. li. pandeg. con
 stan. c. iij. de quo hec extraximus inueniet deter
 minata sufficientissime omnia et expressa ibi de pul
 su capusante marcellino/seruio/venniculoso
 foundante/estuante/et tremente diffusus di
 spuratur. de quibus nihil ad presens. tum pro
 pter difficultatem. tum etiam propter singularitatis
 pulsus in multipliciter. tum etiam quia pres
 senti opusculo multum necessaria non videntur

Triarius autem pulsus propter mul
 ta. Primo propter sexus discretionē
 nam in masculis qui validioris sunt
 nature et fortiores/fortior est pulsus quam in femi
 nis que sunt nature magis debilis. et hoc est quia
 natura sepe iterando nititur supplere in feminis
 quod per fortorem pulsus semel in masculis
 operatur. Item variatur pulsus per completō
 nem quia si fuerit calida/facit pulsus fortiorē
 maiorem vel velociorem. si vero frigida/facit
 parvū debile atque tardus. si autē/hūida mollē
 reddit et spissum si sicca/asperum atque durum.
 Item diversificatur propter variam corporis di
 spositionem. quia in macilentis generaliter est pul
 sus fortior et viuacior quam in crassis. et hoc forte
 propter minorem arterie per molem carneam
 occultationem vel propter maiorem caloris na
 turalis qui abundat in macilentis intensiōne
 qui quidem calor pulsus efficit fortiorē.
 Item propter etatis diversitatem. quia pueri
 habent velociorem pulsus ad innati caloris
 refrigerationem. quia in talibus plus abundat
 Nam velocitatem facit magnitudo caloris. et
 debilitas virtutis que ad attrahendum frigi
 dum aerem semel non sufficit ut supra dictum
 est. Iuvenes vero propter abundantem in eis
 virtutem pulsus habent fortem et velocem.
 Senes vero e contrario paruum et tardum debi
 lem/et rarum. et hoc quia eorum complexio ap
 propinquat frigiditati. unde non est necesse mul
 tum attrahere aerem frigidum causa refrigera
 tionis. Alię autem etates his affines secun
 dum eam cui magis approximant pulsus si
 miliores sunt habentes. et hec tam in masculis
 quam in feminis. Item propter temporis im
 mutationem. nam ver propter temperantiam
 frigidam et calidam pulsus facit fortem. simi
 liter et autumnus. Omne enim temperamen
 tum vitium naturali adhibet incrementum.

Estas vero qui calidissima est debilem pulsus reddit et paruum. propter nimiam pectoris vel porum dilatationem / propter quam evanescit vis et debilitatur / et ideo pulsus debilitati non sufficit ut magnus efficiat. Hyems autem quia frigida est facit pulsus tardum / sed tamen multum fortem. tarditas autem hec puenit ex hoc quod non oportet multum refrigerari. fortis autem est quia calor naturalis ad interiora refugit corporis. unde virtute et pulsus confortat quando non excedit. calor vero estivalis utriusque dissolvit. **I**tem propter diversorum climatum et regionum inhabitationem. quia in calida regione habitantes ut in ethiopia pulsus habet velocem quasi estivum. In habitates vero in frigida pulsus habet sicut hiemali. In habitates vero sub linea equinoctiali pulsus habet medietatem sicut in tempore vernali et autumnali. Similiter aer calidus frigidus et siccus siue temperatus pulsus variat et immutat. Item propter impugnationem. nam pregnantibus in pulsu sunt mutabiles. quia a principio usque ad septimum mensem pulsus habent fortem spissum et velocem quia calor fetus calorem augmentat naturalem. et vires mulieris usque ad hoc tempus sunt mediocres et fetus adhuc parvus. unde parvis nutrimenti abstrahit ab earum corporibus. et ideo est pulsus adhuc temperatus. In septimo vero mense fetus maioratur. et ideo maius nutrimentum requiritur. unde et natura gravatur et per consequens pulsus debilitatur. Item propter somni et vigiliarum alterationem. quia tempore somni parvus esse solet et tardus sed post somnum fit fortis et magnus quia tunc calor naturalis confortatur. veruntamen si somnus nimis prolongetur. pulsus rarefacit et debilitat. Item si quis a sono excitatur subito natura vel materia discunt et pulsus velocis / spissus tremens / et inordinatus subito inuenitur. sed cum quietas iterum revertitur in pristinum statum. Item propter laborem et corporis exercitationem que si fuerit temperata pulsus facit magnum / fortem / velocem / et spissum quia calor naturalis post huiusmodi excitatur. Si vero exercitium exiit temperamentum accidit e contra pulsus parvus / durus / tardus / et rarus. quia in sic laborantibus virtus deficit et calor naturalis dissolvitur et pulsus per consequens minorat. Item propter balneorum assuefactionem. nam in aqua calida balneantes tempore pulsus habent fortem magnam / et spissum. et hoc propter nature confortationem / et propter superfluitatem humiditatis consumptionem. sed in nimis morantibus in aqua pulsus efficitur debilis / remans

tamen sicut prius velocitas et spissitudo. Si militer balneantes in aqua frigida tempore pulsus habent fortem / et velocem. et hoc contingit propter caloris naturalis coadunationem et confortationem virtutis puenientis ex temperamento exterioris in frigidatione. sed nimia mora in tali balneo pulsus debilitat et virtutes. et hoc contingit in macilentis plus quam in crassis propter frigiditatem ad interiora nimis subito et quasi sine obstaculo penetrantem / et quasi sine precordia plus debito constingentem. Item propter cibi et potus variam sumptionem. abusus enim superfluus et indigestus pulsus debilitat. moderatus vero digestus ac per membra dispersus vel diffusus excitata virtute pulsus augmentat. Similiter et potus moderatus et digestus pulsus facit fortem / magnum / et velocem. potus autem calidus pulsus facit velocem / et spissum / frigiditas autem rarus et tardum.

Item propter passionum anime variationem. nam ita facit pulsus et inducit velocem / fortem / spissum. letitia medietatem. timor similiter pulsus efficit velocem / et inordinatum / et trementem. similiter et dolor. et sic de alijs contingit.

De autem dicta de anime et potentiarum eius proprietatibus / virtutibus / et effectibus quantum spectat ad hoc opusculum / iam sufficiant. Nunc autem de proprietatibus humani corporis cuius anima actus est et perfectio adiuuante dei gratia aliqua sunt dicenda.

Finis Liber Tertius

De qualitatibus et humoribus humani corporis.

Liber quartus Incipit.

De humani corporis et partium eius proprietatibus tractatur ab elementaribus qualitatibus et humoribus ex quibus constat corpus est primum inchoandum.

Quatuor sunt itaque elementa et elementares qualitates ex quibus consistit omne corpus aiatum materialiter. primum corpus humanum. quod inter omnia elementa est nobilissimum et nobilissime inter omnia composita elementa ordinatum. ut puta proprium animi rationalis organum ipsius operationibus tam naturalibus quam voluntariis deputatum. Est itaque corpus hominis compositum ex quatuor elementis. scilicet terra/aqua/aere/igne. quorum quodlibet habet proprias qualitates. Sunt autem quatuor prime et principales. scilicet caliditas et frigiditas. siccitas et humiditas/que dicuntur prime quia primo labuntur ab elementis in elementata. Dicuntur etiam principales. quia ab eis omnia secundarii effectus oriuntur. Harum qualitatium due sunt actiue. scilicet caliditas et frigiditas. Alie vero due. scilicet siccitas et humiditas sunt passiue. unde ab istarum qualitatium prevalencia et dominio dicuntur elementa actiua vel passiua. Dicuntur autem prime due principaliter actiue/non quia ille tantum agant. quia passiue similiter agunt. nulla enim qualitas est ociosa in corpore. sed ideo dicuntur hee actiue. quia per actiones earum alie habent induci vel preseruari. Nam caliditas quicquid humiditatem quandoque siccitatem inducit et custodit. ut potest videri in carne salsa. calor enim solis terrestris partes dissolvit et aquosas et aereas. et sic relaxando/molliendo/a calore inducit humiditas. Siccitatem autem inducit/ quia calor agens in humiditate primo eam dissolvit et dissolutam consumit. et siccitas que est lima caloris inducit et etiam preseruat. Caliditas igitur est elementaris qualitas summe actiua. quod patet per eius effectum. dum enim agit in re aliqua primo eius partes dissolvit. quibus dissolutis/res debiliores efficiunt/ que per partium coherentiam fortiores fuerat. et ideo actio rei agentis nimis resistit. Item caliditas est omnium generabilium artifex et causa generationis

tonius principaliter effectiua. Est autem duplex caliditas. scilicet solans siue celestis. scilicet generans. et best saluatiua et generatiua. unde quandoque generantur rane ex celesti calore in aere. Alia est elementaris et generatiua. et hec est corruptiua et consumptiua. sicut quando fit coadunatio fractorum radiorum in puncto alicuius corporis perspicui. sicut si fiat coadunatio radiorum in speculo/potest incendi stupra ex reflexione radiorum et comburi. Item inferiorum est ad superiora reductiua. faciendo enim motum a centro ad circumferentiam dissoluit terrestria in aquosa. et aquosa in aerea/et illa in ignea. et sic inferiora et media reduct in sua superiora. Item eorum que dure sunt compactionis/est remolliutiua. Agendo enim in grossam substantiam eam dissolvendo molliat. ut patet in metallis caloris liquefactis. solvendo enim terrestria in aquosa remollit. Item mollium et liquidorum induratiua. ut patet in ovo igni appposito. quia liquidioribus et subtilioribus partibus resolutis terrestribus partibus remanentibus indurescit. Item densorum est subtiliatiua. Dum enim motum a centro ad circumferentiam habeat. vi sua rem in quam agit/dissolvit/et sue actioni idoneam reddit. unde cum rem ad simplicitatem reducere laborat per consequens subtiliat. Nam subtilitas grosse rei subtilitas est que in nascitur per minorem partium compactionem. ut patet in glacie que calore soluta subtiliatur. Item virtute sua est depuratiua metallorum et nubiginis ipsorum consumptiua. Nam agendo in substantiam ipsius metalli ipsam dissolvit et si quid inuenit feculentie et nubiginis separat et consumit. Si autem fuerit aurum omnino purum/violentia quidem caloris dissolvitur/sed non consumitur. unde aurum perfecte depuratum/quavis per calorem dissolvatur/nou tamen in suo potestate minoratur. Item caliditas est accidentaliter corruptiua. ut est videre quando calor plus dissolvit quam consumat/ipsi humores putrefiunt et corumpuntur. ut patet in amulo frumenti aqua asperso ubi calor inclusus a quam resolvit in fumositatem/que indusa et retenta grana remollit/et putrefacit/et corumpit. Item naturaliter est gravium alleviatiua. dum enim humiditas per calorem resoluta consumitur pondus minoratur/et sic substantia rei leuiatur. Preterea calore agente in humiditatem fumus generatur/qui fumus alleviatur/et depuratur et in spiritum scilicet substantiam leuem et aeream mutatur. et rem in qua continetur/reddidit leuiorem. Dicitur est quod corpora animalium viventium incomparabiliter sunt leuiora quam corpora mortuorum.

De qualitatibus et hūo.

orum propter calorem et spiritum contentum in
arterijs et in venis. Sic enim corpora animan-
tium sunt leuora post prandium quam ante pro-
pter caloris confortationem/ tamen accidenta-
liter est caliditas aggrauatiua agendo enim in
substantiaz rei subtiliores et leuiores partes con-
sumit/ et remanentibus partibus grossioribus
fit compactio et per consequens aggrauatio. per
pororum etiam apertiones ex vi caloris fit spi-
rituum euaporatio. ex quorum presentia corp⁹
leuiatur/ quibus euaporatis/ per ipsorum ab-
sentiam aggrauatur. Item caliditas est coloris
rubri generatiua. agens enim in materiaz par-
tes terrestres resoluit in aquosas/ et illas in ae-
reas et igneas. vnde ex circūfusione ignearum
partium immutantiū rei superficies color igne-
us/ s. rubeus generatur. sicut est videre in rosis
Preterea dum per calorem calidi humores in cor-
pore generantur ex eorum diffusionem per corpis
superficiem color rubeus generatur. Item ac-
cidentaliter est discoloratiua. quia per caliditate
poros aperientem exalant humores/ et spirit⁹
evanescent ex quorum presentia fiebat colora-
tio eorum absentia color/ discolor generatur.
sicut est videre de rosa rubea que ex fumo sulphu-
ris albescit. Item nimis intensa naturaliter est
mortificatiua eo quod dum ultimus motus calo-
ris agit in substantiam eam ad ultimum resol-
uit/ et resoluendo in fine destruit et consumit.
Item accidentaliter est viuificatiua. quia per ca-
liditatem prestantem motum cordi et spiritibus
fit spirituum in corpore restauratio et nutritio
et membrorum fit competens administratio. et
sic per consequens corpus regitur et viuificatur.
Recollige itaque ex predictis quod caliditas est
elementaris proprietas summe actiua penetra-
tiua. summe mobilis et motiua. generata ex mo-
tu radiorum suscipiens multiplicatiua. sui com-
municatiua. illorum in quorum substantiam
agit/ in suam speciem transformatiua. illarum
que frigiditate mortua sunt et destructa viuifi-
cantiua et renouatiua (vt patet in radicibus et in
plantis que hyemali frigore mortificate verna-
li calore reuiuiscunt. Inferiorum ad superiora
deductiua/ attractiua/ superfluum consum-
ptiua/ et sordium purgatiua. in materijs diuer-
sis diuersorum immo oppositorum est effecti-
ua productiua. et ideo nunc inuenitur rarefa-
ctiua et remollificatiua/ liquefactiua/ et aperti-
tiua et conuerso. nunc condensatiua et indura-
tiua/ constructiua et opilatiua. nunc etiam saluati-
ua/ nunc corruptiua et opilatiua. Est etiam virtu-
te propria soporum immutatiua. nam acetosa et
agrestia conuertit in dulcia (vt est vide. e in fructi-

bus et in uis) Per nimiam autem intentionem et
excessum dulcia conuertit in amara et in salsa. et
ex calore inter se exurentem sanguinem/ sanguis in
colem conuertit/ et per eundem aqua per fortē ebu-
litionem subtiliores partes aereas et fumentem ter-
restribus manentibus in salis substantiam trans-
mutatur. Est etiam caliditas crudorum et in di-
gestorum maturatiua/ et maturatiua in fructi-
bus celerius perfectiua. vnde in regionibus cali-
dis fructus citius maturescunt quam in frigidis et
plus dulcescunt. Est etiam formarum et specierum
potentia in materia latenter existentium ad actum
eductiua (vt patet in mineralibus) nam per ca-
loris actionem aurum/ et argentum/ et cetera me-
tallice species de lapidibus educuntur/ et forma
nobilior vestiuntur. Per calorem etiam dissolu-
tem substantiam cinerum et depurantem cineres in
vinum conuertunt. vnde patet quod calor aens et na-
ture est ministrus. quod mediare calore nobilissime
spes et forme tam naturales quam artificiales de po-
tentia ad actum educunt. Est insuper caliditas
impulsa in aere plurimarum passionum (vt puta nu-
bium/ conuulsionum/ fulgurum/ imbrum/ et hu-
iusmodi) generatiua. nam vi sua actiua attra-
ctiua vapores varios/ siccos et humidos ad di-
uersa aeris intersticia eleuat. quibus aggrega-
tis et condensatis in nubes calor inclusus
eas alterat in varias species et transmutat/ que
diuersimode tandem dissoluit/ et dissolutas nunc
in speciem nixis seu grandinis/ nunc in specie
pluuię seu imbris ad terras vniuersas circūper-
git. Est preter hec caliditas suorum subiectorum
a centro ad circumferentiam eleuatiua. vt patet in
elementis in quibus dominatur. s. in aere et in
igne qui summa distantia a centro terre elonga-
tur. hoc etiam patet in oleo quod semper supe-
natat. et in alijs omnibus in quibus naturali-
ter calor vincit. Est insuper dispositionum siue
qualitatum sui subiecti ostensiuua. vt patet in cor-
pore vbi dominatur calor. Nam vt dicit constant.
lib. i. c. xi. corpus si fuerit calidum/ erit caro mol-
ta/ pinguedo pauca/ color rubeus/ pili multi
nigri vel rubri/ tactus calidus/ intellectus bo-
nus/ homo multum facundus multum mobi-
lis/ audax/ iracundus/ amans et libidinosus/
et multum appetens/ et cito digerens/ aspere
vocas/ verecundus/ fortis/ velocis pulsus.
Hec et multa alia ponit constant. signa que ca-
lidi corporis sunt indicia. Et hec de calore di-
cta sufficiant.

Rigiditas est elementaris qualita-
tis quedam actiua. proprietas de-
bilior in actione quam caliditas. Ipsa
enim est moueri a circumferentia ad centrum. et ideo
pres subiecti in quo agit facit sibi viam ad adherere

et ideo tardius et difficilius perficit in ipso effectu suum/ quauis etiam naturaliter habeat in frigidare/ tamen accidentaliter calefacit. videmus enim in hyeme quod ex frigiditate costringente poros corporis calide fumositates interiora petunt/ et non habentes liberum exitum (quia intus sunt retente) se occultant et calefaciunt. unde exterior frigiditas intus accidentaliter calefacit. Item frigiditas est condensatiua. quia frigiditate motum faciente ad centrum pars parti vicinius coheret. partes enim prius erant per interpositionem humiditatis separate a centro se iuncte/ sed condensata humiditate ad centrum constringuntur. Item quauis reducendo partes ad centrum sit naturaliter coniunctiua/ tamen accidentaliter dissolutiua et partium disiunctiua sicut patet in cerebro frigiditate aliqua compressio vi compressionis humiditas in eo contenta exprimitur/ dilabitur/ et per diuersa cerebri emittoria dispartitur. ut patet in patientibus catarrum ex causa frigida. Item naturaliter ingrossatiua. quia dum per actionem frigiditatis partes partibus vicinius coadherent/ totum grossius efficitur. Preterea partes ignee per frigiditatem comprimuntur condensantur in aereas/ aere in aqueas/ et aquee in terrestres et sic tota grossior efficitur. Est autem frigiditas accidentaliter subtiliatiua. quia quandoque per frigiditatem costringentem multa sit humiditatis oppresse educio/ que humiditas contenta in poris substantiam ingrossabat/ ex hoc quod illius humiditatis sit educio/ consequitur accidentaliter substantie subtiliatio. sicut patet in pelle lota et expressa. Item quauis ex constrictione partium et ex virtute comprimente facta euacuatione spirituum sit frigiditas naturaliter grauatiua/ accidentaliter tamen leuigat. quia facta educatione humiditatis que aggrauabat/ totius substantie fit alleuatio. Item frigiditas temperata est vite et rei conseruatiua. quia dum per frigiditatem humiditas condensatur/ caliditatis intensio retardatur. unde sicut paulatim humiditas per poros resoluitur/ ita resoluta paulatim consumitur. et sic ne calor dissoluat substantiam rei impeditur. et res ne fereat frigiditatis beneficio custoditur. unde in locis frigidis et antrosis cadauera paulatim sine fetore frigiditate resistente consumuntur/ dauduntur etiam pori frigiditate constringente. unde vapores putidi ne exalant exterius/ ad interiora reprimuntur. Frigiditas tamen accidentaliter corruptiua est et destructiua. nam dum digestio ex frigiditate in subiecto impeditur/ tunc impedita caloris naturalis actio debita/ corrupti humores generantur. ex quibus sequitur corporis

corruptio/ dum corrupti humores corpori incorporantur. et hoc est videre in vulnibus quibus frigida nimis apposita poros restringunt. vnde recentes fumositates interiorum carne remolliunt/ et eam corrodentes vel corruptentes putrefaciunt. Item naturaliter est discoloratiua. sicut videtur quod in hyeme calor corporis vel cordis fugiens suum contrarium humorem et spiritum ad interiora secum rednat. et sic exteriores cutis superficiem calore depauperatam discoloratam facit. ut patet in labijs et in genis. vnde tamen accidentaliter est coloratiua. quia per frigiditatem fit pororum constrictione/ et spirituum ac humorum retentio. quorum presentia fit superficialiter cutis coloratio. Item frigiditas nimis intensa est naturaliter mortificatiua. quia dum per eam nimia sit constrictione in corde/ spiritus deficiunt omnino. et sic corde mortificato (a quo procedit aliorum viuificatio) sequitur et illorum necessaria mortificatio. quia ex frigiditate nimis dominante calor debilis extinguitur. et sic vitalis spiritus non habens fomentum suffocatur. Accidentaliter tamen est frigiditas viuificatiua. sicut est videre in arboribus quibusdam que ex arboribus procreantur que vice fructuum tanquam quedam tuberositates ex arboribus nascuntur. sed quod diu sunt in arboribus nullatenus viuificantur. et hoc contingit vel accidit (sicut dicit comment. super librum vegetabilium) propter porositate ligni et fumositates a cortice exalantes. sed quandoque ille tuberositates ruptis tenaculis in aquam cadunt/ frigiditate poros exteriorum constringente/ fumositates interiorum retinentur que concalcate ad inuicem/ depurantur ac subtiliantur. et dum interiorum detinentur/ in spiritum conuertuntur. ex cuius multiplicatione et diffusione per singulas partes ille tuberositates viuificantur et postea in quandam auium speciem transformantur/ que quidem ab alijs auiibus in natura et complexionem multum sunt diuersae. parum enim bebent de carne et minime de sanguine. et ideo ad esum non sunt apte. ut dicit idem comment. materiam tamen diuine laudis considerantibus administrant. Illos enim spiritualiter representant/ quos per lignum crucis diuinus spiritus in aqua baptismatis generat/ in quibus carnis et sanguinis desideria non habundant/ qui viuificati spiritu volare celestia totis viribus desiderant et aspirant. Et de hoc alias. Item frigiditas mater est albedinis et palloris/ sicut caliditas mater est nigredinis et ruboris. vnde in calidis regionibus nascuntur nigri boies et fusi sicut apud mauros in frigidis vero nascuntur albi. sicut apud scythos. ut dicitur in libro de celo et mundo. et assignat rationem. quia ex

De qualitatibus et hūo.

hūo frigiditatis in frigidis regionibus man-
tes multorum ad talem fetum disponunt. vñ
de pcreant albos filios s̄m autem ⁊ longos/
⁊ molles ac flauos ⁊ laxos crines habentes.

Quoniam autem est in calidis regionibus
vbi parunt filios / nigros / crispos / ⁊ pau-
cos habentes crines. vt patet in ethyopibus.
Est igitur frigiditas in sui dominio in subie-
cto suo manifestanua. Nam in illis corporib⁹
vbi dominatur est color alb⁹ capillus mollis /
et laxus intellectus dur⁹ / ⁊ obliuiofus / appe-
titus paruus / ⁊ somnus multus / incessus gra-
uis ⁊ tardus (vt dicit *Éōstan. li. i. c. xvij.*) Nec
autem nō simpliciter sunt intelligēda semp in
omni frigido inesse necessario / sed in compatio-
ne ad caliditatis dominantis complexionem /
⁊ in pportione regionis calide ad frigidam re-
gionem. talia auctores retulerunt / ⁊ in suis scri-
ptis postea reliquerunt. Nec autē de pprie-
tibus frigiditatis dicta sufficiāt ad presens /
quia alie patent per oppositum eorum que di-
cta sunt superius de calore.

Siccitas est quedam elemētāris p-
prietas passiuā qualitas nūc cali-
ditas nūc frigiditas introducit p-
tamen se habet ad calorem q̄ frigiditatem / cū
siccatas sit lima caloris. Dicitur autem siccatas
quasi sine succo idest humore. quia humor et
siccatas opponuntur cuius effectus principalis
est desiccare sicut humiditatis est humectare.
Secundario autem effectus habet multos
sicut est inspissare / exasperare / motum retarda-
re / consumere / destruere / mortificare. pprietas
itaq̄ illa que habet desiccare principaliter par-
tes humidās a circūferentia ad centrum retra-
bit / ⁊ ne interminabiliter fluxibilitate substan-
tie sue res humida se diffundat quasi obicem
se opponit. hinc videmus q̄ in litoribus ma-
ris harena siccatas terminum ponit mari. ⁊ vbi
dominat terre naturalis siccatas fluxibiles ma-
ris impetus vltius procedere non permittit.
sicut expresse dicit grego. super Job. xxxviii.

Quis posuit mari terminum ⁊c. dicit hiero. su-
per Jere. v. idem ibi posuit harenam terminū
mari. ⁊c. Idem enim expresse ponit philoso-
phus. Siccatas igitur que non perfecte termi-
natur in pprio centro est qualitas humorose
in se male terminabilis / terminatiua ⁊ sue in-
terminabilitatis finis immobilis. prout patet
ad sensum ⁊ sue fluxibilitatis repercussiuā est i
parte. vltotaliter in extremitatibus consumpta
ua. Est itaq̄ siccatas humiditati contraria tam
in effectū / q̄ in natura. Accidentaliter tamē po-
test esse aliquando humectationis inductiuā. nā

cum sit lima caloris / exarcat ⁊ intendit caloris
motum siue actum que exaratus dissoluit actu-
alem vel potentialem q̄ inuenit humiditatem
que quidem dissoluta ⁊ diffusa p membra hu-
miditatem elicit seu humorem. Siccatas enāz
quando dominat q̄ habet motum ad centrum
membra coartat ⁊ pstringit. ⁊ sic per pstringēdes
educat hūditas q̄ prius fuit p corp⁹ diffusa vñ
vñ corp⁹ humectari q̄ prius siccatū fuit. Sic eti-
am videmus in montibus siccatas herbas speci-
aliter humidās pcreari sicut est herba que dicitur
crassula / cinibalaria / vermicularia / ⁊c. Nec
hoc est mirum. nam siccatas que naturaliter in-
tendit conseruare montē in sua siccatate / ⁊ hoc
p suum simile (sicut p siccatas) vi actiuā ad sui
nutrimētum attrahit siccatas. humidum vero ab-
horrens ⁊ fugiens tanq̄ suum cōtrarium de se
repellit vsq̄ ad radices herbarum / que in sup-
ficie montis tanq̄ supflue ab interiori montis
substantia sunt recte. vnde humores sic reiectū
radices attrahunt ⁊ inde nutriuntur herbe ⁊ hu-
mide ⁊ crasse fiūt. Eadem videtur esse ratio cō-
men. super lib. methē. vbi dicit q̄ fontes ⁊ flu-
mina nascuntur de montibus. q̄ cum sint mon-
tes cauemosi ⁊ spongiosi ⁊ plurimum etiāz cō-
tineant calidi / sit a montibus magna attractō
⁊ rōne vacui ⁊ etiam rōne calidi aeris interdū
si. quod igitur attrahitur simile monti in siccatate
sibi incorporatur. quod vero dissimile est (vt po-
te in humiditate) repellitur ⁊ aggregat in vnū
locū. quod tandem expellitur ⁊ foras p capita
fontium ad flumina pficienda continue deni-
uatur. Siccatas igitur est attractiuā sibi neces-
sarioz ⁊ sibi quidem similitum est incorpa-
tiuā superfluoꝝ vero aut sibi dissimilium
expulsiuā. Item siccatas est naturaliter attenu-
tiuā. q̄ siccatas cōsumit humiditatem quā in-
uenit in subiecto qua psumpta / sequit̄ extenu-
atio. Item siccatas est substantie induratiua. q̄
psumēdo humiditatem in materia efficit ipsam
duram sicut in luto ē videre / q̄ siccatum durū
efficit. Item siccatate agente in resubtilem / vt i
aeream substantiā siue aqueā subtilior efficit
⁊ rarior. sicut videmus q̄ flāte borea aer desic-
cat ⁊ rarefcit ⁊ subtiliat. Item accidentaliter pot-
est remolliuā. q̄ enim siccatas psumit humi-
ditatem que partiu⁹ est cōglutinatio / sequitur
p consequēs partium separatio ⁊ mollificatio
sicut est videre in ligno vetustissimo / cuius humi-
ditate per siccatatem consumpta / sic molle red-
ditur / et in puluerem mollem tactui cedentē re-
digitur. Item naturaliter est asperatiua. nam
agens i subiecta i humiditatem quā inuenit / psumit
in superficie. ⁊ quam nō potest consumere

indurat erit inducitur quedam in superficie
 inequalitas ex vacuitate depressa et duritie ele
 uata ex qua fit asperitas que uisibilis alind est q̄
 inequalitas secundum durum corpus. accidē
 taliter tamen quandoq̄ lenificat sicut quādo
 ex siccitate acuitur calor qui suo accidēte dissol
 uit humores. qui dissoluti et per aliam artem
 distillantem eam leniunt et humectant. Item
 siccitas est mor? tardatiua. nā p̄ dominū
 siccitatis nimie partes aeris et aquose in tere
 stres inspissantur. et sic substantia grossior effe
 cta et grauior tardior est ad motum. per nimiam
 enim siccitatem spiritus exinanuntur. quorum
 multitudine corpus mouebatur uelocius. unde
 de eorum facta diminutione per siccitatem mo
 uetur difficilius. Tamen est siccitas aliquan
 do accidentaliter motus adiuuatiua. quia siccitas
 faciens motum ad centrum equaliter duat
 circumferentie partes ad medium et fit partium
 circumflexio equaliter et rotundatio. unde q̄
 rotundum non habet angulos in quibus pos
 sit impediri uolubilitate sua mobilis reddit.
 Preterea siccitas consumendo humiditas sup
 fluitates spiritus subtiliat et depurat et ueloci
 ores reddit eos. nam si a superfluitate debet
 depurari quibus corpus grauabatur ad motum
 habilitat corpus ipsum. Item naturaliter est
 consumptiua. quia per hoc q̄d̄ cōsumit humo
 res corpus euacuat/et a suo nutrimento de
 pauperat et necessario inanitur. Item natura
 liter est destructiua/ q̄ dum humiditatem sub
 stantialem que materialiter subiectum nutrit et
 partes rei copulat panter destruit et consumit.
 causa est q̄ res aiata uel inanimata destruitur
 et dissoluitur. Item animata corpora spiritua
 liter destruit. quia spiritus naturales qui con
 stant ex fumo humido dissoluit quando illam
 humiditatem consumit. unde deficiente mate
 ria et spiritu corpus necessario mortificatur
 unde pessima est qualitas et mortificatiua dū
 excedit. Et uiuificat tamen accidentaliter. nam
 humores quandoq̄ reuoluantur ad spiritus
 alia et meatus spiritus opilantes qui parati
 sunt superinducere suffocationem. siccitas su
 perueniens uel medicina sicca agens in illos
 humores consumit eos/et spirituum uias ape
 rit. unde rei quasi prius mortue sequitur uiui
 ficatio. Quāuis igitur siccitas sit necessaria in
 omni corpore elementato ad superfluitatis hu
 mide cōsumptionem/et ipsius humiditatis coar
 tationem. insuper ad ipsius caloris remissi ex
 erationem. mortifera tamen est qualitas et
 pessima quando debitam excedit in corporib?
 proportionem. Nam pessimas infirmitates so

let in corporibus iduere aenocuas ut pristin
 et ethicam et huiusmodi quibus uix p̄t medi
 cine beneficio subueniri. Insuper per nutrimē
 talis humoris consumptionem corpus excecatur
 et exsiccat cutis superficies contrahit et corrugat
 senium accelerat. corpus superficialiter discolor
 rat et deformat. sicut immoderatam prouocat
 arterias exasperat et uocem impedit et rarefacit
 caput a capillis spoliatur et decaluat/ articulos
 manuum et pedum contrahit et iuuat. ut ē
 uidere in leprosis. Sed hec dicta de siccitatis
 effectibus nunc sufficiant.

Humiditas est elementaris passiu
 qualitas actiuam qualitatum im
 pressionibus obediens et subdita
 actionū caliditatis et frigiditatis susceptiua.
 Est autem humiditas omnium corporum et
 precipue animatorum nutritiua/ augmentatiua
 et seruatiua/ de perditorum in corpore restaurati
 ua. Nam humore et calore omnia generant. ut
 dicit philosophus. et generata nutriunt. ut est
 uidere in radicibus et seminibus. Nam granum ter
 re remissum primo oportet perfundi humiditate
 aquea et aerea et per indusum calorem natura
 lem rancidari et dilari/ et tandem actione ca
 loris humiditas resoluta grossiorem sui partem
 et terrestriorem terre inferius transmittit. quam
 quidem terra in suis recipit uisceribus et calore
 induso coagulat et in radicibus substantias p̄ cō
 mitionem humidi et sicci cōuertit. humiditas
 autem illa radicalis derelicta et in radice sic p̄
 creata. humorem quem inuenit in terra sibi si
 milem ratione similitudinis et in uia attractiua i
 tredusi caloris sibi attrahit/ et attractum quan
 tum (sibi sufficit) in sui nutrimentum conuertit.
 quod aut sibi non est necessarium/ per calorem il
 lam humiditatem dissoluetem et subtilitatem
 ipsam superius transmittit. et primo in substan
 tiam germinis. deinde in substantiam stipitis/
 ultimo in substantiam floris/ fructus/ et frondis
 sic rāmissam coagulat et cōuertit. Quia igitur
 humiditas omnium illorum que uergetan
 tur nutrimentum est et materia/ manifestum est
 q̄ omnium uergetabilium est nutritiua/ et per sui
 diffusionem et incorporationem in latum et in lon
 gum/ in altum et in spissum augmentatiua.
 Item humiditas deperditorum in corporibus uer
 getabilibus et aiatis est restauratiua. nam per ca
 lorem agentem cōtinue intrinsecis et extrinsecis
 corpora cōsumunt et cito perirent nisi p̄ restaura
 tionem humidi repararentur. et ideo necessaria fu
 it continua humiditatis attractio/ ut continua
 fieret deperditi reparatio/ et p̄ consequens subie
 cti restauratio uel conseruatio. **Est** preterea

De quali. et humo.

humiditas inferiorum conseruatiua. nam ex aggregatione radiorum continua in aere et in terra tanta fieret caloris generatio / et siccitatis inductio quod aer inflamaretur / et terre superficies combureret / nisi virtus caloris actiua per aenis et aque humiditatem actioni eius resistentem per portionem debitam ad temperiem reduceretur. et ideo ut dicit macro.) Opposuit deus fontem caloris fontem totius humiditatis ut per humoris presentiam calori oppositam eius violentiam reprimere / et sic mundi machina in esse debito conseruaret / alioquin a calore nimio subito solueretur. Item humiditas partium terre coniunctiua tante enim siccitatis est terra quod nisi humiditate aque humectaret / quolibet particula ab alia dissolueretur. et ideo fecit natura spongiosos montes et terram caueosam in multis locis et porousam. ut sic fieret ratione vacui aeris et aque foras attractio ad adiuuandum siccitatis mitigationem / partium terre separabiliun unionem. Unde quod facit sanguis currens per venas in corpore / idem facit humiditas in venis terre. rigat enim terre siccitatem et eam disponit et habilitat ad fecunditatem. Dabet autem humiditas quosdam proprietates et effectus primas et naturales. quasdam vero secundarias et quodammodo casuales. sicut et alie qualitates. Est enim humiditas naturaliter labilis et fluxibilis male se terminabilis. sed tamen sistit termino alieno ut dicit philosophus.) A centro enim ad circumferentiam est motiua. unde et se diffundendo sub tecum suum totaliter defluendo dissolueret / si ei aliquid non obsteret quod eius fluxibilitatem per reductionem partium ad centrum terminaret. unde videmus fluxum mans per barene siccitatem in maris litibus a suo confluxu compesci et in se quodammodo reuocari. Item naturaliter molliuina est. partes enim materie duras et compactas per sui subtractionem et diffusionem relaxat et rannificat et remollit. Est tamen induratiua accidentaliter. sicut videmus in gibbis et etiam in apostematibus quibusdam in quibus confluit humor frigidus / et ex frigiditate partes humiditas ad centrum repercunite et condensante indurant / et in scariosim. i. duriciam sepius mutantur. Item etiam contingit ex nimio calore partes liquidiores consumente quibus consumptis partes grossiores punguntur piter et indurant. Item naturaliter est mundificatiua. nam sua remollitione et partium per quas diffunditur ab inuicem laxatione partes sordidas diuidit et diuisas lubrificando remouet et abstergit. ut patet maxime in ipsa. aqua que substantialiter humectat et maxime est sordium purgatiua. et hoc maxime si substantiali

humiditati caliditas cooperetur. ut patet in tritico et fufure in radice blonie et etiam in sapore et in medulla fabe et in consimilibus que omnia sordes faciei et totius corporis mundificant et depurant. Item quia de se motus habet a centro siue medio ad extrema / cum ille motus ex se non sit fortis multus / sed respectu caloris sit obtusus. Est siquidem sui in latum principaliter diffusiuus. in altum vero sine calore non est multum quantum est de se extensiuus. sed quandoque calor in ipsa dominatur / et in ipsam obediens materia humida operatur. tunc in omnem partem sed maxime in altum et longum ut caloris sursum eleuante et usque ad extremitates diffundente erigitur et prelat. Corpora vero in quibus predominat calor et humor temperatus naturaliter et generaliter sunt alioquin a longiora et etiam graciliora quam illa in quibus existente humiditate multa et dominante calore puo et remissius operante causa contraria inuenit. et ideo homines calidi ut colerici obediens humore substantiali caloris actioni sunt alii. s. flegmatici longiores et in omnibus extremitatibus corporis (alijs partibus et circumstantijs concurrentibus binande equaliter in gracilitate et longitudine aptiores. ubi autem est calor multus et humor multus non tamen actioni ignee virtutis superfluus aut diminutus / sed congruus et mensuratus / corpora in omni dimensione fiunt magna / et longa. Alta enim sunt propter calorem subtiliores partes humiditatis ad summitatem deferentem. Lata autem fiunt et spissa propter virtutem caloris partes grossiores humiditatis ad singulas partes inferiores secundum sui exigentiam vndique diffundentem / et partem partem congruentiam nature adunatem. Item humiditas est naturaliter lenificatiua. nam sui circumfusione per extrema rei omnes partes vacuas replenda ad equalitatem producit / et sic rei superficiem complanando et adequando eam leuem facit. Accidentaliter tamen quandoque exasperat. sicut quando aliquo casu simul calidi et frigidi humores ad aliquem locum conflunt et concurrunt. calidi quidem in comuni superficie rei eleuant / frigidi quoque depriment. et sic ex contrarijs humoribus contrarietas et inequalitas asperitate quadam corporis in superficie generatur. Item humiditas si fuerit sui nature exigentiam in corpore commensurata / omnium actionum aime et corporis est adiuuatiua. Nam ex humoribus spiritus regni generantur et in esse conseruantur spirituum quoque virtutes suos effectus in singulis organis corporis sensitibus et motibus per humorum ministerium operantur. ut patet in

virtute visiva / que mediante humore cristalli
no visum in oculo operatur. similiter virt^{us} gu
stativa nunq̄ sine humore salivali inter sapo
res discernere arbitramur. et sic de alijs. Nam hu
miditate substantiali destructa in corpore vel corru
pta / tota anime actio p̄ter erit impedita. Si. n.
fuerit in toto corpore vel in aliqua parte corpo
ris superfluitas humida sic abundans q̄ nō pos
sit regi a natura / p̄ncipius est et materia putre
factionis / et generat in corpore gravissimas passi
ones. ut patet in apoplexia in qua superflua hu
miditas sic occupat omnes ventriculos cere
bri q̄ nō permittit per nervos sensibiles sp̄itu
m animale ad sensificandum corpus et mo
vendum deferentes animam in corpore suas per
agere actiones imo aufert corpori subito sensus at
q̄ motum et tandem inducit suffocationem atq̄
mortē. sicut dicit galienus in cōment. super amplo
ris. exponēs illud verbum hypocratis. Solue
re apoplexiam fortē impossibile est. debiles ve
ro nō facile et. stigmatica enim humiditas oc
cupans totā cerebri regionē opilat meat^{us} ner
vorum unde nō pōt deferri sp̄us animalis ad i
feriora immo interdudū anhelitus et vita fini
tur. Nec autē humiditas peccat quādoq̄ i qua
ntitate quādoq̄ in qualitate. et hec aliquādo
a causa intrinseca aliquādo ab extrinseca sicut
a mala complexionē q̄ nociva humiditas ra
dicatur in membris et nō potest a calore natu
rali dissolvi et consumi nec a sua malicia immuta
ri. Talis itaq̄ humiditas in diversis locis cor
poris diversas inducit infirmitates. Et patet
in epilepsia quādo p̄cedit ex vino capitis. et in
hydropisi quādo ex mala cōplexione generat^{ur}
epatis. Item a causa extrinseca sicut a rebus
que a iob. et galieno vocantur res nō naturales q̄
les sunt aer / abusus / et potus. sompnus et vigi
lie. inanitio / et repletio. exercitium atq̄ quietas.
Decem enim omnia si fuerint assumpta secundū exi
gentiam nature humiditatem substantialem ge
nerant ac conservant et p̄ditam reparant et restau
rant. Si vero cōtrario modo sumpta fuerint
contrarium effectum habent. nam humiditatem
in naturalē generant et augmentant et naturalem
corrumpunt / alterant / et immutant. ut patet. Nam
ut dicit galienus in amphor. hypocratis p̄cula
iii. sup locum illuz. Immutationes temporū
maxime generant morbos et. Tempora (inquit)
anni nō sunt causa morbi / sed mutationes cō
plexionis ipsius t̄pis quādo. s. complexio aeris
que deberet congruere tempori in oppositam
commutatur sicut quando complexio veris de
beret esse calida et humida efficitur sicut in au
tūno frigida atq̄ sicca et cōverso. et sic de alijs

Nam si fuerit vernalis generaliter frigidus et sic
cus. et p̄cessent aer in hyeme quasi vernalis. s.
calidus et humidus / necesse est multos in vere
egrotare / et etiam mulieres pituras occasione
facili abortire. et hec est rō galieno. quam assignat
q̄ ex humiditate et caliditate hiemis p̄cedent
tis multa fiebat humiditatis in corporib^{us} ge
neratio et flegmatis coadunatio. Aer vero in
hieme visus si fuerit frigidus et sic / claudit po
ros et nō sinit fumos exalare. unde retento calo
re / dissolvit humiditatem illam superflua in hie
me generatā. et cū calor sit debilis et non possit
eam p̄fecte digerere nec ex toto consumere trā
mittit eam sic indigestam nūcad superiora me
bra / et nunc ad inferiora ubi coadunata sic cau
sa est diversarū passionū. ut si ascendat ad ca
put / pōt eē causa reumatis et catari. si vero ad
intestina / et fuerit flegma falsum mortificando
intestina / inducit differentiam et sic de alijs.
Illa eadem ratio potest esse abortus in mulie
ribus. quia humiditas illa defluens ad matri
cem aggruat illam et remolliendo retinacula
fetus ac relaxando est causa abortiendi. Alias
autem causam ibi assignat avicē. Et sic de alijs
passionibus aeris et temporis intelligendum
est q̄ mutat humiditatis q̄litatez vel calore imo
derato nimis dissolvendo vel nimis consumi
do / siue calore remisso superfluitates eius non
evacuando. et sic intelligendus est de aere nimis
frigido poros claudente / humoresq̄ plus de
bito constringente. Sed de aere frigido ad p̄
sens beccidra sufficiant.

De cibo vero et potu patet. Nam p̄
debiti numerū cibi saltem et pot^{us}
subtractionē humiditas subtrahit^{ur}
et calor inducta siccitate intensior efficitur non
inveniens in quid agat ad substantialem hū
miditatem se convertit in quam agendo ipsam ni
mis attenuat vel consumit. Et cōtrario si ab^{us}
vel potus fuerit immoderatus / humiditas ni
mis intenditur / et calor naturalis debilitatur.
q̄ non sufficit ad digerendum facit tamē calor
quod potest. Nam aliquid resolvit ex illo sup
fluo cibo sumpto. Illud autem resolutum cui^{us}
sit fumositas grossa et indigesta / perit cerebrū
et patiens eius meningas seu tunicas gravi
ter eas ledit et aliquando emigraneam vel ali
am capitis passionem pessimam exarat et indu
cit. Aliquando etiam radices nervorum sensi
bilium fumositas maliciosa tangit / et suo aci
mine siue fumositate ad intima ipsorum nervo
rum penetrans spiritum animale ibi existen
tem impedit atq̄ ledit. unde et substantiam / et
rōnis usum perturbat / et linguam rationis in

De quali. et humo

terpretem titubando contrahit et peruenit. ut patet in ebrijs. Adoniz etiam voluntarium sepius retardat vel penitus destruit. ut patet in tremulis et in paralyticis (nec mirum.) Nam vis corporis regitua que sita est in nervis et musculis quando neruum siue membrum quod sic est depressum regere et erigere satagit et intendit. Prevalens ille acutus fumus et resistens virtutem naturalem vincere cupiens membrum deorsum deprimere nititur et contedit. Unde ex isto duplici motu contrario (vno. s.) eleuante et alio deprimente membrorum tremor sepius generatur et tandem victa totaliter virtute regitua mors vel palis in talibus dominatur. et ideo optimum est consilium sapientis qui dicit. Ne te confundas (inquit.) super omnem escam. quia in multis escis infirmitas grauis etc. Item idem malum generat in corpore somnus immoderatus. Nam in somno remittuntur virtutes et actiones animales et interius naturales intendunt. unde clausis poris forinsecus calor intinsecus confortatus multos humores attrahit. quos quidem nec digerere potest / nec consumere. et tunc preuolente tanta superfluitate quam non potest natura regere sequitur necessario mors et suffocatio. sicut est videre sepius in dormientibus post acceptam medicinam / et etiam in minutis. In vigilantibus autem nimis causa contraria operatur in quibus nimia fit et humorum et spirituum consumptio. unde et mors iterum comminatur. Item eadem ratio suffocationis et in nimis repletis / et eadem ratio defectionis est in ieiunantibus supra vires et nimium maritis. Item qui nimis se exercitant pre nimiam caloris intensiorem humores nimis consumunt se destrunt et consumunt. In nimis vero quiescentibus causa est contraria. quia in ipsis magna est et immoderata humiditatis attractio et nulla superfluitas euaporatio / nec spirituum subtilitatio. et ideo necessario humiditas superfluitas disponitur ad putrefactionem et corruptionem. **H**is et alijs modis infinitis qualitates elementares in suis naturalibus effectibus impediunt. sicut patet in rationibus supradictis / quas de verbis constan. pitagori et galie. in comen. amphoris. hypocratis et epidamianum succinte compilauimus / unde de his supersedeamus. et ideo ad describendas proprietates humorum que ex his qualitatibus componuntur / manus apponimus ex quibus constituitur omne corpus quod spiritu sensibili vel rationabili animatur.

St igitur humor quedam substantia actualiter liquida ex coniunctione elementarium qualitatum per

digestionem in animalis corpore generata apta membra nutrire / et eorum actiones informare naturaliter vel accidentaliter impedire. Nam humor est corporum sensibilium materiale proprium et primum ac precipuum ratione nutrimenti in suis peragendis actionibus iuuamentum. Sunt autem humores ut dicit constan. vocati elementorum filij eo quod unusquisque eorum ex eorum originaliter consistit. qualitate. Sunt autem quatuor humores. s. sanguis / flegma / colera / et melancolia. que quidem respectu membrorum dicuntur simplices quauis respectu elementorum quorum sunt filij compositi inueniantur. Di quatuor humores in quantitate et qualitate equalitate proportionem debita obseruantes / omnia corpora sanguinem habentia perficiunt et nutriunt accustodiunt in debita consistentia sanitatis. sicut econtrario ex quorum inequalitate siue infectione infirmitatem generant et inducunt. Inueniunt autem hi quatuor necessarij humores ad corporis constitutionem / ad ipsius regimen et conseruationem / ad continentie deperditorum in corpore restaurationem. sicut dicit galie. super amphorif. Corpus enim subiacer fluxui (ut patet in subdioribus et in sputis) et humori alterationis. s. de frigiditate in caliditate et econuerso. et corruptioni que ex fluxibilitate nimia sequitur / et ex alteratione diuturna. ut ergo quod per fluxum in corpore deperditur / reparatur / mala alteratio in bonam transmutetur. et per consequens corruptioni aliquantulum obuietur. necessaria fuit quatuor humorum presentia ut corpus animale in vigore ipsis medianibus incolume conseruetur. Horum autem humorum generatio sic habet fieri. recepto enim cibo in loco decoctionis primo in stomacho subtilior eius pars et liquidior que a phisicis prismaria vocatur per quasdam venas ad epa trahitur et ibi per caloris naturalis actionem in quatuor humores transmutatur. quorum generatio in epate simpliciter incipit / sed non simpliciter finitur. Primo enim caloris actio quod frigidum est et humidum in naturam flegmatis conuertit. Secundo quod calidum et humidum est / in naturam sanguinis transit. quod vero calidum est et sicum / naturam colere constituit sed quod frigidum et sicum / in substantiam melancolie se componit. talis igitur est processus. Primo siquidem generatur flegma tanquam humor semicoctus. Secundo sanguis cuius decoctio temperamentum excedit. Tertia etiam melancolia quasi pars terrestior et aliorum fer in esse preedit. Unde talis est ordo (ut dicit auicenna) quod elementorum et recta reciproca est generatio quia de aere fit ignis et econuerso.

Humorum autem generatio quedam est recta & non reciproca. de flagmate enim per de coctione fit sanguis sed non e converso. Similiter de sanguine fit colera per calorem intensum sicantem humidum et subliantem sed non e converso. simili modo per adustionem ex colera fit melancolia et non e converso. Sic enim accidit in generatione humorum sicut accidit in generatione vini ex musto ut dicit constan.) Nam feruente musto generatur quedam spuma superficiem petens / et quedam substantia terrea ad fundum descendens. Et alia est aquosa sicut cuius augmentum vinum est in substantia magis debile et minus calidum. et quanto magis antiquatur / tanto magis fit calidum propter huius aquositatis resolutionem quanta est vini puritas / tanto coctio est completa. Sic in humido est pars leuitate sua superiora petens. s. colera. alia velut fex deorsum tendens. s. melancolia. alia vero in cruditate manens. s. flegma. quarta vero est sanguis in sua puritate permanens a ceteris humoribus depuratus. nullus tamen sanguis est ita purus quin alijs humoribus sit permixtus unde ex eorum commixtione speciem variat et colorem. nam per admixtionem colere apparet rufus. a melancolia niger / a flegmate aquosus et spumosus etc.

Sanguis (ut dicit Isido.) a greco nomen sumpsit. eo quod sustentat viget / et iuuat. id est vitam confirmat nam sanare confirmare est. Dicitur autem sanguis dum est in corpore. effusus vero dicitur cruor / eo quod effusus currendo corruat. Alij autem vocant sanguinem / quasi suauem. eo quod gustu et tactu sit suavis. non enim est sanguis purus et integer nisi in iuuenibus. Nam dicitur phisici sanguinem minui per etatem. unde et in senibus tremor est ex defectu. proprie autem sanguis anime possessio est. Iude genas lacerare in luctu mulieribus mos est. unde etiam purpuree vestes et purpurei flores ponuntur super mortuos / animositatem mortuorum dum erant in suo sanguine representantes (hucusque Isido. li. x. c. ij.) Sanguis autem sicut constat. inter quatuor humores laudabilior et nature amabilius est propter eius equalem et perfectam coctionem que efficit calor temperatus et materia pura et aerea ad corporis nutrementum. Est vero sanguis sicut eundem constat. alius naturalis alius innaturalis. Naturalis autem alius est contentus in arterijs / alius in venis. Qui vero est in arterijs calidior est et subtilior rubicundior et darioz / et in sapore dulcis. alio tamen sanguine acutior est in sapore. Est autem calidior propter cordis et spiritus viuacitatem / subtilior propter cordis calorem subliantem et rarificantem

et hoc ut resumendo per spissas tunicas arteriarum facile possit in alia membra labi. Clarior autem est propter virtutem colere in ipso. Acutior autem est propter augmentum caloris. Sanguis vero in venis contentus est calidus et humidus in grossum et subtilez. Admediocritas in sapore est valde dulcis omni malo carens odore cito coagulatur cum exierit. unde talis sanguis epur designat temperatum. Si vero fuerit subtilis aquosus non boni odoris nec dulcis saporis / commixtionem alterius humoris ipsum infiacit est iudicium. iam enim degenerat sanguinem innaturalem qui sic dicitur vel quod a sua generatione est ut in leprosis corruptus aut propter inconuenientem materiam ex qua est generatus. aut propter extraneum humorem cum quo est commixtus. modicum enim colere / vel alterius inficientis humoris mixtum cum puro sanguine ipsum infiacit / et in sue qualitatis similitudinem ipsum trahit (hucusque constat. pandeg. xliij. c.) Alias sanguinis proprietates ponit aristo. in. iij. li. animalium. Dicit enim. Omne animal habens sanguinem habet epur et cor. unde omnia animalia carentia sanguine sunt minoris corporis et virtutis animalibus habentibus sanguinem et cum absconditur caro sanguis exiit nisi illa mortua fuerit vel corrupta. Item in omni animali bone dispositionis est sanguis mediocritas. quod non nimis multus / sicut sunt potantes nouum vinum / nec nimis pauca. sicut corporis crassi sunt parui sanguinis. quod quanto augmentatur pinguedo tanto minoratur sanguis. Item omne corpus sanguineum putrescit cito. et maxime propter ossa. Homo enim habet sanguinem subtilem valde respectu aliorum animalium quorum sanguis est nigrior et spissior sanguis hominis et maxime chauri et asini. et sanguis in inferiori parte corporis spissior est et nigrior quam in superiori. Item sanguis quando generatur valde erit causa egritudinis. quoniam attenuatur et fit aquosus. et propter hoc forsitan sudat homo sanguinem. quod quidem est (ut puto) propter superfluum liquidum sanguinis abundantiam. a qua se intendit exonerare natura. unde exiit eius partes aquosas ad cutis superficiem et eas expellit per sudorem. Item cum homo dormient / erit sanguis in manifesto modico. nec mirum. quod tunc reuocatur a natura ad interiora in adiutorium virtutis naturalis ut ipsius beneficio suas peragat actiones. unde quod tunc se profundat interiora / extremitas corporis pallida remanet et exanguis. et propter hoc forte accidit quod si corpus dormiens pungatur / non exit inde tantum sanguis quantum si esset vigilans. Item dicitur ibidem quod si sanguis fuerit bene coctus et digestus / bene

De quali. et humo

fit ex eo sepum. et hoc forsitan. quod eius virtus
sitas per temperatam decoctionem coagulat / et
dealbata in sepum et pinguedinem transmutat
Item cum alteratur sanguis a cursu nature sue
et fuerit corruptus erbit a stomacho et a naribus
Item cum putrefat sanguis in aliquo membro
nisi educatur arte vel natura efficitur ex eo virus
et in sanam commutat (hucusque constat. li. iij. Item
dicit ibidem li. xij. Quene sunt vasa sanguinis.
ex quo patet quod sanguis est ab ultimis animalis
habentis sanguinem. Ita etiam sanguis amica
bilis est nature quod animal carens sanguine ci
batur per illud quod convenit cum sanguine. quod
patet in vermibus et muscis qui carnibus insi
dent et sanguinem sugunt / et inde sibi attrahunt
nutrimentum. propter hoc si animal non nutritur a
bo isto efficitur macilentum et male dispositio
nis per talis cibi detrimentum. et quando cibatur
crecit et fit bone dispositionis per talis cibi nu
trimentum. et si ille sanguis unde fit abusus fu
erit clarus et bonus erit corpus sanum. et si ma
lus erit corpus infirmum. Item sanguis terre
stris coagulatur cito propter privationem hu
miditatis. unde omne animal habens subtile
sanguinem et mundum atque calidum alijs ani
malibus habet meliorem sensum. Sanguis
enim mundus subtilis et calidus et maioris
motus intellectui convenientior est. Item om
ne animal carens sanguine est maioris timo
ris animali habente sanguinem. et propter hoc
habens mundum sanguinem calidum et le
vem non movetur nisi modicum propter timo
rem. Item sanguis thauri congelatur citius et
coagulatur sanguine omnium aliorum anima
lium. Sanguis enim omnium animalium coagu
latur secundum magis et minus preter cervi et
leporis et sibi similibus in natura quorum san
guis non coagulatur ut dicit aristoteles. Sanguis
thaurinus (sicut dicitur ibidem li. iij. et xij.) maxime
est coagulationis et velocis et hoc forsitan propter
excessum caloris et siccitatis. unde hausto audo
interficat sicut venenum. unde de quodam phi
losopho dicitur quod hausto sanguine thauri se
peremittit. Item ibidem li. xij. Sanguis in parte
dextera calidior est quam sinistra. et ideo propter vi
gorem calidi sanguinis in parte illa manus dex
tera universaliter promior est ad operandum et
habilior quam sinistra. Unde dicit aristoteles. li. i. quod leo
prius movet pedem dextrum quam sinistrum. Et
super amphorum. dicitur quod mulier portans ma
sculum subito vocata ab aliquo primo movet
pedem dextrum. quod facit calidus sanguis qui
in concipiente masculum completius operatur
Item in eodem libro dicitur quod sanguis prima

et precipua est materia cordis et epatis. unde
et cor concavum est ad sanguinem copiosius
recipiendum et spissum ad eundem diligenter
custodiendum et in nullo membro est sanguis
sine venis nisi in corde tantum. et de corde exit per
quasdam venas ad alia loca corporis et non
venit alunde sanguis ad cor. quoniam fons est
et principium sanguinis membrum primum
recipiens sanguinem. et hoc manifestatur ex a
natomia et modo generationis quia prima
creatio cordis apparet sanguinea. unde secundum a
ristoteles. Cor est primum sanguinis receptaculum
et ideo in medio ponitur ut cum transfundat
tanquam a medio et a centro ad omnia alia mem
bra. unde dicit quod cor est medium totius anima
a quo procedit motus et sensus et vita totius a
nimalis. et ideo cor est in omnibus habentibus
sanguinem. quoniam necessario principium san
guinis est et non epas. De omnibus aperte dicit
aristoteles. li. xij. Quavis de principio sanguinis
alio modo sit scriptum in libris medicorum. Sed
de ista controuersia nihil ad nos quod utraque po
sicio vel opinio nobis deservit quo ad nostram
intentionem. Et predictorum igitur auctorum senten
tias breuiter recollige quod sanguis naturalis est
purus / calidus / et humidus / subtilis dulcis
animalis humilis / virtus naturalis conser
uatiuus sedes anime et ipsius contentiuus. in
uentiuus perfectiuus completiuus alteratiuus
vigoris cordis et spirituum conseruatiuus / le
tificatiuus / amoris excitatiuus / sui divisione in
superficie corporis ipsius coloratiuus / sanus
et tempus / sanitatis conseruatiuus / corruptus
corruptionis induciuus. ut patet in lepra que
est sanguis corruptus in fontibus et cum alijs
humoribus admixtus. malicie eorum est temper
atiuus / sua virtute doloris oculorum mitiga
tiuus. ut dicitur. constat. quod sanguis colube vel in
dinis de ala dextera extractus oculis calidus in
stillatus maculas abstergit oculorum. Sanguis
enim talis valde est igniuus et dissolutiuus.
sicut idem dicit commentator in viatico in tracta
tu de pannis et maculis oculorum in fine.

Sunt et sanguinis quedam proprie
tates minus laudabiles alijs su
per dicitur. Nam quanto bene dis
positus nature est amabilius et utilior / tanto
cum corruptus fuerit eidem est nocuius et gra
uioribus infert corpori passiones. nam aliorum
humorum malicia sanguini admixta propter a
micabilitatem eius ad naturam non se ita su
bito manifestat. et ideo ab eorum lesione sibi
natura minus precauens latentem ipsorum ma
liciam non formidat. ut patet in febribus enuntis

et alijs mixtis in quibus colera rubea vel adu-
sta sanguini admixta non ita se nature vel me-
dici iudicio manifestat. vt dicit galie. super am-
phorismū. Item sanguis si fuerit in corpo-
re superfluus / monstruosas in hominibus ge-
nerat passiones nisi nature vel medicie bene-
ficio euacuetur citius. vt patz i sanguine mestru-
ali. qui propter superabundantiam humidi-
tatis et coloris indigentiam in mulieribus exi-
stens si vltra debitum retineatur / pessimarum
causa est et occasio passionum. Inducit enim
quandoq; spiritualium suffocationem / quan-
doq; hydropisim / quandoq; etiam frenesim si-
ne manifesta causa passionem. put ille sanguis
corruptus nimis diu retentus ad diuersa trans-
funditur corporis regiones. sicut in passionariū
li. galie. expressius continetur. vnde contra talia
pericula summum remedium est talis sanguinis
corrupti euacuationes citius procurare. nec mi-
rum si sanguinis sit corruptus propriuz subiec-
tum sic molestat qui alienum etiaz mirabiliter
inficit et molestat sine immutat. Nam vt dicit
Isidorus li. x. c. ii. Sanguinis menstrualis co-
tactu fruges non germinant / arescunt arbuta /
moriuntur herbe fructus amittunt arbores / fer-
rum rubigo corrupit / nigrescunt era et metalla.
quod si canes inde comederent / in rabiem con-
uertuntur vt effertur. glutinuz aspalti quod
nec ferro dissoluit nec aquis / ipso polluti spo-
te dispergitur vt ibidem dicit Isid. hic sanguis
ex superflua humiditate et debili calore in cor-
poribus mulierum generatur. et ideo ne natura ex
eo grauetur in matrice recolligitur tanquam in se-
sitina a qua si debito modo expulsus fuerit cor-
pus totum mundificatio alleuiat. et ipsam ma-
tricem ad conceptionem disposuit et habilitat
vnde dicit aristo. li. ix. Menstruum in fine me-
sis in mulieribus maxime viget. et ideo tunc vti-
liter expellitur sanguis talis. qz sicut dicit idem
li. xvi. Sanguis menstrualis non hz certam te-
poris reuolutionem sed in maiori parte. et accidit
in diminutione lune. et hoc est rectuz qz corpora
animalium sunt tunc temporis frigidiora. qm in illo te-
pore aer est frigidior et alteratur sanguis et ef-
ficiatur ex eo superfluitas menstrualis. qua si tunc
expellitur talis euacuatio laudabilis est et natu-
ralis qui si vltra tempus vel ppter grossitiez
sanguinis vel ppter altitudinem matris. vel
ppter defectum expulsiue virtutis retineat mul-
tis molestijs periculosis corp? mulieris aggra-
uatur. quod quidez generaliter est verū a. iiii.
anno vsq; ad. l. qz in iuuenulis meatus sunt
angusti et virtus debilis. A. l. autem anno in
antea sanguis minorat. frigesat calor destruit

vel tepescit. vnde iste due etates a tali immūdi-
cia sunt immunes. s. senect? vetularis et iuuen-
tus puellaris. retinet tamē natura sanguinem
mēstrualem post mulierū impregnationē ad nu-
trimētum fetus et ceptus cōseruationē. vnde
aristo. li. xv. Menstruum est sanguis nō purus /
sed indiget digestionē opatiua. hic sanguis mē-
strus cū spermate ab? est in animalī. vnde muli-
er post cōceptionem frequēter patiens fluxum
mēstrualem solet facere abortiuū aut enim de-
bilatur fetus / aut morit. et hoc ppter nutrimē-
ti subtractionē. vnde retentio sanguinis men-
strualis signū est impregnationis etiam dicta
causa. quod aut supfluit de sanguine mēstrua-
li detrahāt ad māmillas vt inde lac generet. ma-
teria enim lactis est sanguis decoctus in mam-
millis. vt dicit aristo. li. xv. et xviii. Lac inquit
est sanguis digestus nō corruptus. Itē oportet
vt fluxus sanguinis mēstrualis actualiter sit
in corpore antequā mulier impregnet. ur sicut
dicit aristo. li. xv. et cōstan. Sicut oportet arbo-
re primo florere qz fructus facere. Item qm ve-
nit talis fluxus naturaliter / semp accidit in eta-
te lune etati etia mulieris puenienti. Itē aues
et animalia nō paritunt talem fluxum. qz totalis
superfluitas transit in plumas et in pilos. vt di-
cit aristo. Item dicit rursus mulieres nimis se-
exercites et sepius mouētes non multuz men-
struant / sed que quiescunt et multum comedunt
suauiterq; viuūt tales multa purgatione indi-
gent. Item qm sanguis talis vel frigiditate vt
crassitie ora venarū cōstringente debito modo
non exit ad erūdum alias vias quent vt ve-
nas vanū et emoroydarum quas si clausas in-
uenerit / ad alia mēbra se diffundit et grauez in-
fert nature pressionem. nam tales vt dicit in vi-
atico cōstan. def. et. im appet? patiunt. nam
cibaria bona abhorrent. puluerē vero carbonū
et laterum appetūt et similitū. nam sanguis retē-
tus in malicosum fumū terrestre et ponticum
cōuertitur quo raptō ad orificiuz stomachi / ap-
petitus rōnalis subuertit / et irationalis gene-
ratur. vnde et omia talia corpora sūt maximis
morbis preparata.

Flegma fm io. est humor semicoct?
actione caloris imperfecti ex frigida
humida natura generat. Et an-
dicit li. xv. flegma est abi superfluitas que nō
digerit. eadez enim est materia sanguinis et fle-
gmatis / sed differunt fm decoctionē maiore p-
miore. vñ de flegmate fit sanguis p. p. p. cal-
loris agentis intensione / nō n. econuerso. san-
guis enim in flegma nunq; transmutat sicut co-
lera mutatur in melancoliā / sed bene econuerso.

De quali. et humo

vt dicit allicen. Est aut flegma naturaliter hu-
mor frigidus / humidus / et insipidus que natu-
ra mandat per membra vt digeratur et ex ipso dige-
ro corp^o nutriatur. Notandum qd flegma aliud
est naturale / aliud innaturale. Naturale autem
est humidum et frigidum in colore album / in sub-
stantia fluidum / in sapore parum dulce vel tota-
liter insipidum / in epate tamen generatur vbi sedes
est caloris. est tamen habile vt in sanguinem trans-
mutetur. et facta completa transmutatione cor-
pus inde sustentetur. flegma enim quous de se sit
grossum et insipidum / per intensiones tamen caloris
ipsius immutantis forme et saporis sanguinis
est dulcis susceptiuum / vt patet in flegmate quod
dicit esse dulce. vnde propter vicinitatem et simi-
litudinem quam habet cum sanguine indigent eo
omnia membra corporis. et ideo natura puida fecit
illud cum sanguine per venas totius corporis tra-
sire. propter necessitatem et etiam propter vtilitatem
Nam vt dicit constantinus. deficiente sanguine calor
digerit flegma. quod inde intendit membra refice-
re et nutrire. vnde in hoc nobilissimum est flegma co-
lera et melancolia quod rectificari non possunt vt
ex eis fiat sanguis cuius beneficio viget et nu-
trunt membra corporis vniuersa. Est etiam eius
presentia cum sanguine necessaria / vt eius salis
sanguinis feruor temperet. et liquiditate flegma-
tis spissitudo sanguinis temperet. et sic facilius et expeditius ad singula membra nu-
trimentum sanguinis deportaret. Utile etiam
est vt iuncture membrorum et alie partes mobi-
les sua liquiditate humiditate humectent / ne ex ca-
lore motus vel ex sanguine calido casu aliquo
a suo officio retardent aut siccitate supinducta
impediant. flegmatis autem innaturalis quatuor
sunt species. Est enim acetosum / frigidum et sic-
cum propter melancolie admixtionem. salsum / ca-
lidum et siccum propter colere rubee infectionem.
dulce / propter sanguinis participationem. vitreum
siccum / propter caloris vitrei assimilationem ta-
le enim omnino elongata calore. et ideo certis eius
speciebus illud est propactius et difficilius ad di-
rigendum et in sanguinem conuertendum. Die humor
si corruptus fuerit diuersas generat in corpore in-
firmitates cuius superabundantia (vt dicit con-
stantinus). cognoscatur per diuersa. nam vere flegmati-
cus est corpore deses / grauis / et tardus / et sensu
hebes mente obliuiosus / et carne mollis et flui-
dus / colore liuidus / albidus facie / corde timi-
dus / sputis et excretionibus multis plenus / pi-
ger et somniculosus / parum appetit / parue sitis
nisi sit salsum flegma. quod tunc salus sapor in ore
sentitur propter calidi humoris admixtionem. cri-
tis mollis et flauus et laxus. cuius pulsus est mol-

lis / grossus / et tardus. vrina alba / spissa / cruda /
et discolorata. statura pinguis / et grossa. in ex-
tremis breuis et curta. cuius cutis superfici-
es plana et lenis ac apillis denudata. somniat
de aquarum niuium et pluuiarum inundatione. na-
uigatione. Talis complexionis homines solent fri-
gidum morbum sepius incurere et ipso fatiga-
ri et parue tempe hyemali. quod tunc temporis qua-
litates flegmatis. scilicet frigiditas et humiditas in-
tendunt. vt dicit constantinus. quere supra de propri-
etibus frigiditatis et humiditatis.

Colera secundum Galenum dicitur eo quod in
humore colerico calor temperantem
excedat. Colera alia naturalis / alia
innaturalis. Naturalis est illa que naturaliter
est calida et sicca et in substantia subtilis / in co-
lore rubea / clara in sapore amara cum quodam
acumine. que quanto est calidior / tanto est in ca-
lore rubicundior / et in sapore amario. **Q**ue
cum in corpore generatur / in duas partes diuidi-
tur. quarum vna vadit cum sanguine / et alia trans-
mittitur ad cistam fellis. Illud autem quod vadit
cum sanguine / penetrat cum ipso causa necessi-
tatis et iuamenti. necessarium enim fuit vt san-
guini admisceret ad apacificandum sanguinem
ad membra colerica temperanda et nutrienda. quoniam
in hoc sanguine oportet esse coleram rubeam ac-
tualiter secundum debitam proportionem humorum membro-
rum. Iuuat etiam vt sanguis subtilietur / vt facilius
transiat per angustos meatus ad interiora cor-
poris nutrienda. Alia vero pars que ad cistam fel-
lis trahitur transmittit ad ipsam eam necessitatis
et etiam iuamenti. necesse enim fuit propter mu-
dificationem totius corporis et propter nutrimen-
tum ipsius fellis. Iuuat etiam stomachum et inter-
stina calefaciendo et pungendo / vt a superfluis
se exonerent. Ideo enim sepe accidit torsio et
ventris dolore colerica passio. quod via opulatur
que est inter fellem et intestinum. Innaturalis cole-
ra est que egreditur a natura propter aliquod ex-
traneum sibi commixtum. Nam ex commixtione cum
colera rubea et flegmate aquoso generatur cole-
ra citrina que ceteris est nimis calida et nocua
Si vero fuerit flegma grossioris essence et spis-
sioris inde colera vitellina. Iste due species sunt
note. Tertia species est colera que dicitur prassiu-
ua in colore. viridis et amara. acuta sicut herba
que prassium / id est manibium vel porus nuncu-
patur. Nasquitur autem in stomacho illorum que con-
tinue vtuntur herbis nimis calidis vt poris /
cepis / allijs / nasturdjs et huiusmodi. et forsan a tali-
bus herbis viridibus et audis in calore strabit
virorem et sic galienus visum est. Auicenna autem visum
fuit quod prassiuua generatur ex colera vitellina quoniam

nimis aduritur. cum enim aduritur adustio in ea facit nigredinē. ex qua cum ammittat mirra/ vindictas introducat. Eruinosa vero colera ē quarta spēs que per vltiorē adustionē generatur ex passiva. quā enim tū aduritur q̄ eius humorositas exsiccat/ tūc dedinat color eius ad albedinem/ qualis est color cineris. nam calor in humido corpe primo nigredinē efficit. deinde cōsumpta totaliter humiditate alborē quādam introducit. vt est videre in lignis que priusq̄ cōuertant in cinerē/ cōuertuntur in carbonē frigiditas vero ecōuerso in humido facit albedinem. in sicco autē nigredinē opatur. sed hec vltima oibus alijs peior est et venenosior cuius venenosa qualitas pessimas et mortiferas inducit in corpe passiones. sicut hirsipilam/ et noli me tangere etc. Omni humor igitur colericus naturalis nō excedens terminos nature/ est aliorum humorū subtiliatū/ digestionis cōfortatiuus/ fecas et putredinis mundificatiuus/ corporis scdm dimensionē longitudinis et altitudinis distensiuus/ animositas et audacie generatiuus/ mobilitatis et leuitans affectiuus/ ad iram et ad appetitū vindicte excitatiuus/ venenis appetitus puocatiuus/ virtutis expulsiue adiuuatiuus/ materie grosse attenuatiuus/ et a cetero vsq̄ ad circūferentiam diffusiuus/ scdm cōtinitates et nigredinē superficiē substantiē i colore mutatiuus. Unde nota q̄ ipsi colerici generaliter solent eē iracūdi/ animo immanis/ leues/ instabiles/ impetuosos/ in corpe longitenues/ et macillenti/ colore fusca/ in cūmbus nigri et crispili hispidi et hirsuti tactu calidi/ et pulsus fortis et velocis. eorum vrina in substantia est tenuis et subtilis in colore. ignea/ rutilans et clara. hec colera si in aliqua parte corporis fuerit corrupta mollescissimas infert corpi passiones. Quarum hec sūt generalia signa. Sicut enim dicit cōstan. in panreg. li. ix. c. ij. Si corpi dñe colera corrupta/ erit cūns glauca vel atria et erit defectus appetitiue virtutis. amaritudo sentitur in ore/ ita q̄ dulcia videntur amara/ et sapida insipida. pūctura et ardor in stomacho ex calido fumo pūgente neruos stomachi et mordicante abhoiatio cū vomitu colerico cum siti/ lingue siccitas et fumo calido tracteam arteriam deficcante/ et humorē saliualem circa neruos lingue cōsumēte/ oculoꝝ cōcauitas cum humido aspectu/ pulsus subtilis velox et spissus vrina rubea et intensa/ dolor capitis grauis/ vigilia et alienatio mentis horribiles visiones in somnis. tales enim somniant de igne fulgore/ et stupēda aenis inflāmatione. q̄ fit ex igneo fumo petere cerebrū et imaginatiuā immutante.

Melancolia ē humor spissus et grossus ex fece et turbulenta sanguinis generatur. Et dicitur a melo quod ē niger et colu qd est humor/ inde dicitur melancolia quasi niger humor. unde a phisicis colera nigra nūcupatur. nam color eius dedinat ad nigredinē. Est autē melancolia alia naturalis/ alia innaturalis. Naturalis frigida est et sicca que fit in sanguine sicut sex in vno h3 generatiu? substantia est spissa et terestris. cuius sapor interdulcedinē et ponticatus existit viciu? acedidini. Hec melancolia in duas ptes habet diuidi. quarū vna remanet cū sanguine et penetrat secū ad membra cū necessitatis et iuuamētū fuit enim necesse vt cū sanguine misceret vt aptificaret sanguinē ad membra malancolia nutrienda. Iuuat etiā sanguinē qz inspissat eum ne sua liquiditate subterfugiat digestionē. Secūda vero pars transmittit ad splenē ppter necessitatem et iuuamētū. necesse enim fuit hoc ppter mundificationem totius corporis et ppter nutrimentū ipsius splenis. Iuuamētū vero ē vt pfluat in os stomachi vt. i. ipsuz fortificet et inspisset et vt ibi prurium faciat. et sic eraret famē et cooperetur ad desiderium nutrimentū. Illud autē est melancolie quod est superfluum sanguinem trāsmittitur ad splenē. et quod a splene egreditur est illud quo nō indiget splen ad sui nutrimentum. et sicut colera rubea iuuat stomachū ad expellēda supflua inferius/ sic melancolia iuuat virtutem appetitiuam superius. Dicitur autē sex sanguinis potius q̄ colere vel flegmatis qz resudat et separatur a sanguine sicut descendit hypostasis vrnalis siue sedimē in liquore. Defleuate vero nihil resudat nec descendit ppter eius viscositatem. Similiter nec de colera ppter eius subtilitatem. et ideo sex colere vel flegmatis nō vocat. Melancolia autē innaturalis non est ad modum hypostasis siue residentie et fecas/ sed p modum adustionis et anereitatis. et hoc accidit istis modis. agens enim calor nimis in substantiam flegmatis ipsam adurit et p adustionem nimiam in colerā adustam puenit. et si fuerit humor primo subtilis et aquosus quā aduritur efficit salus. et si fuerit grossus nabit ad acedidinem vel ponticatum. Si vero contingat sanguinez aduri vel inaneri aenis eius fit salus cū quādam dulcedine pauca. sed quādo contingit melancoliā naturalē aduri illa adustio seu aenis erit acris sicut acetum. et cū cadit insupficiem terre/ ebullit. cuius odor est grauis et acris sicut acetum quē musce fugiunt ppter odoris horribilitatem. et illa siquidem que magis est acris deterior est. Si vero melancolia quando

aduritur grossioris fuerit/substantie erit cinis
 eius minoris a credinis cum ponticitate pauca
 que cadēs sup terrā nimis ebullit ⁊ nimis i mē
 bra penetrat. nec ē minus maliciosa ⁊ veneno
 sa sed ita cito pimit sicut prima. Dec colera ni
 gra est nature inimica ⁊ pessimas bz ac morti
 feras qualitates. morbus enim inducit incura
 biles. sicut cancrū/lepram/et bmoī. et admirā
 one igitur incinerati p adustionem nimiam fle
 gmatū/sanguinis ⁊ melancolie naturalis/me
 lancolia innaturalis ⁊ pessima generatur ⁊ cū
 ex flegmate p decoctionem generet sanguis et
 ex sanguine p intensiōem generet colera. ex co
 lera vero melancolia/impossibile est ex ea bno
 morem vltimus generari/sed tantūmodo inci
 neratur. et ex illa incineratione naturalē humo
 rem inficiente ille humor pessimus accidentaliter
 pcreatur. vt dicit constan. li. i. c. xliij. Istius
 humoris domināns in aliquo corpe bectur si
 gna. primo qz calor cutis mutat in nigredines
 vel liuorem/more sentit acidū saporem/ponti
 cum ⁊ terrestrem fm humoris qualitatē paties
 animo est timidus sine cā. vnde galie. Si timor
 alicuius demonstrat sine cā/passio eius est me
 lancolia. vnde oēs hanc passionem habentes
 sine causa sunt timidi sepius atqz tristes. ⁊ hoc
 ex melancolico humore cor cōstringente. vnde
 sic tristes interrogati quid timeant vel pro quo
 doleant aut nō habeāt quid respondeāt. Alij
 tamen mortem sibi imminere putant irōnabi
 liter. alij inimicitias alicui⁹ formidāt. alij mor
 tem diligunt ⁊ desiderāt. vnde galie. in lib. pas
 sionum. Nō est mirū (inquit) si patiens colerā
 nigram/mistitiam/vel mortis suspitionē pati
 atur/cum exterius in corpe obscuritate nihil sit
 timidius. vnde qñ aliquod obscurū. vt ē fum⁹
 melancolicus opit cerebrum/necesse est vt pa
 tiens timeat. qz causam vnde timeat seors por
 tat ⁊ ideo somniat tembilis ⁊ tenebrosa ⁊ vi
 sui pessima ⁊ in odore fetida ⁊ in sapore aceto
 sa. ex quibus omnib⁹ melancolia passio habz
 nasci. Item maniacē ⁊ melancolice dispositio
 nis est quando tales de tristabili gaudent ⁊ ri
 dent. de re vero exultabili plāgunt atqz dolent
 Item tales ptnaciter tacent vbi esset loquens
 dum. ⁊ insolenter loquūtur vbi esset tacendus
 Item alij putant se esse vas facile/terreūqz. ⁊ ti
 ment tangi ne rumpant atqz frangantur. item
 quidam putant se pugno mūdum claudere et
 omnia in manibus cōtinere. ⁊ ideo manus ad
 cibum nō extendunt timent qz si manus exten
 derēt/partes mūdi defluerent ⁊ perirent. item
 quidam putant angelum tenere mundum ⁊ p
 tedio velle mūdū dimittere cadere. ⁊ ideo ma

nus erigunt ⁊ humeros volentes mūdum cor
 ruentem sustinere. ⁊ multum recalcitrant qñ
 manus ⁊ humeros supprimere a medicis com
 pelluntur. item aliquibus videtur qz caput nō
 habeant. vel si putāt se habere/illud caput pu
 tant esse plumbeum vel asininū seu aliter mon
 struosū. item alij audientes gallos cantare bra
 chia erigunt ⁊ se pcutiunt ⁊ canentes se esse gal
 los credunt. ⁊ tandem nimis clamantes rauca
 in clamando vel muti fiunt. item alij in suspi
 onem pessimam irrevocabiliter incidunt. ppē
 quod amicos odiunt vituperant ⁊ cōfundunt
 immo quādoqz pcutiūt ⁊ occidunt. has ⁊ mul
 tas alias mirabiles incurunt melancolici pas
 siones. put refert galie. ⁊ alex. ⁊ multi alij ancto
 res quas quidem longum esset p singula enar
 rare. qz hoc quotidie ad oculum experimur. si
 aut nuper accidit quendam nobilem ad tantam
 disipientiaz melancolie vicio decessisse/qz mo
 dis omnibus murelegum se putabat. vnde ali
 as qz sub lectis vbi catti insidiantur mundus
 quiescere non volebat. forte tali pena peccatis
 suis exigentibus percussus fuit nabuchodc no
 sor/qui puditatur in bystorij⁹ bestiam trifor
 men. s. leonem/aquilam/bouem septem anno
 rum spacio se putabat. becautem de melanco
 lia ⁊ de alijs humoribus naturalibus ⁊ non
 naturalibus. quantū ad hoc ptnet opusculū
 diuise nūc sufficiāt.

¶ Finis Liber Quartus.

c 5

De partibus humani corporis.

Libri Quintus.

Dictis de proprietatibus humorum restat aliqua dicere de dispositione membrorum que ex predictis humoribus componuntur. Et primo de proprietatibus eorum in genere/ deinde de singulis in specie dicendum est aliquid.

Nam ut dicit Avicenna, membra sunt corpora ex prima humorum permutatione creata, vel ut dicit supra Iob. Membrum est firma pars et solida animalis ex similibus vel dissimilibus composita ad aliquod speciale officium deputata. per hoc quod dicitur firma pars differt membrum a parte que non est firma, ut est spiritus. per hoc autem quod ex similibus et dissimilibus compositum/ insinuat membrorum duplex diversitas. scilicet simplicium sive consimilium et compositorum sive officialium. Nam consimilia membra dicuntur et simplicia quorum partes eiusdem nature sunt cum toto, ut quelibet pars sanguinis est sanguis. et sic de alijs/ et homini membra. scilicet simplicia organica et officialibus membris naturaliter sunt priora, ut puta ea componentia, sicut principium componens est composito prius. Organica sive officialia membra dicuntur ex consimilibus generata et statuta que ad completionem sensus et motus sunt anime instrumenta, ut manus/pes/oculus/ et consimilia, fuit enim necessarium quod in qualitate et quantitate essent diversa ut actio anime compleretur, natura enim fecit corporis instrumenta virtuti anime congruentia, virtutes enim siquidem anime sunt diverse/ et ideo membrorum diversitates sunt necessarie, ut patet in manibus in quibus sunt multi digiti et in quantitate et in qualitate diversi ut per eos possint magna sicut et minima retineri, cum igitur sit triplex anime actio. scilicet animalis/naturalis/ et spiritualis sunt membra istis operationibus anime necessaria, unde membra animalis virtutem sequentia dicuntur animalia et que fuerint necessaria ad sensum formandum et motum voluntarium in omnibus animalibus sicut cerebrum/nerui/oculi/ et alia instrumenta sensuum membra vero virtuti vitali obedientia dicuntur spiritualia vitalia que facta sunt propter anhelitus et vitalis spiritus attractionem/ et caloris mitigationem et vite preservationem, ut cor/pulmo/

et homini membra autem virtuti naturali deseruientia dicuntur naturalia, ut nutritiva, quorum quedam sunt nutritiva que, scilicet abum in membrorum substantiam transmutant sicut stomachus/epar/ et homini, quedam vero sunt generativa ad conservationem speciei ut, scilicet specificarent generalia/ et individuarent specificata, cum enim omnia individualia consumant/ necesse est ut per vim generativam ne penitus pereant reparent/ et sic in esse specificato saluent. Habent autem hec membra sibi quedam alia deseruientia et ipsa adiuuativa mutuo enim membra sibi invicem subministrant. Quorum enim membrorum deseruientia unitas est multiplex. scilicet preparatoria/purgatoria/ defensoria/deportatoria. Prima itaque sunt preparatoria, sicut organa sensuum deseruiunt cerebro/cordi/pulmoni/epati/stomacho et cetera instrumenta cibabilia Secunda sunt deportatoria, sicut sunt nervi/que suscipiunt spiritum animalem a cerebro et deferunt ad singula membra ad motum et sensum faciendum, similiter arterie deseruiunt cordi et vene epate, nam spiritum suscipiunt arterie a corde et deferunt ad pulsum faciendum/ et vene sanguinem ab epate ad corpus nutriendum. Tertia sunt purgatoria, scilicet illa que superflua expellunt et nociva, sicut foramina narium in capite et meatus per quem cor emittit superfluum fumositatem pulmoni ut emittat. Similiter astis fellis et splen purgant epata superfluitatibus colericis et melancolicis, sicut renes mundificant ab aquosis. Quarta sunt defensoria, sicut duo panniculi cum traneo defendunt cerebrum a nocumeto et lesione, et dicuntur a phisicis dura mater et pia mater. Similiter et ossa pectoris defendunt cor, et lacerti et teneritudines, constarum defendunt epata. Inter membra vero spiritualia cor est principissimum/ quod totius vite animalis est principissimum et caloris naturalis fundamentum, cuius adiuuativa sunt pulmo/panniculi/lacerti et arterie quorum motu aer ad cordis refrigerationem attrahitur et fumosus calor superfluus ab ipso remouetur, cuius defensiva interiorum sunt sui panniculi. Diafragma et homini membrorum naturalium et nutritiuorum principale est epata in quo sanguis digeritur unde corpus totum nutritur, cuius vicina ministerio sibi membra deputant. Ex predictis patet quod quedam sunt membra principalia quod aliorum membrorum inferiorum sunt principia/ et radicalia fundamenta. Quedam vero sunt officialia que influentiam virtutis recipiunt a predictis et ad conservationem animalis sibi invicem administrant. Quedam vero sunt similia que a constan. vocantur omiomeria, id est simplicia, et hoc ab omni quod est unum et meros quod est pars quod

De partibus huius corporis.

Unius generis sunt cum suis partibus? quo ad sensum. quod quilibet pars visibilis carnis est caro. et quilibet pinguedinis est pinguedo et sic de alijs. Recollige igitur ex predicis quod membra nature artificiosa ordinata sunt corporis a se ipsa perfectiva. sunt etiam influentiae et virtutis ab anima receptiva. Item quadam mirabili proportione harmonica prae se habent coniuncta. nam minora maioribus? et maiora minoribus nervis ut alijs ligamentis prae se habent coaptantur. Item sibi mutuo sunt ad ministrantia et suarum virtutum et operationum mutuo communicantia. nam superiora inferioribus administrant influentiam et gubernationem. inferiora superioribus supportationem. media vero utriusque impendunt/copulant/ et coopantur. oculi enim inferiora membra dirigunt et rectificat pedes vero et cura pondus aliorum sustentat et supportant. sed manus et brachia utraque adiuvant et defensant. Item membra quae diu reguntur ab anima sana permanent ad completionem suae actionis et perfectionem corporis sunt utilia. sed privata a regimine spirituum residuo corporis sunt nociva. Item membra pure impurbate complexionis ad obediendum actioni spiritus sunt habilitiora. unde dicit aristoteles. li. xvi. quod caput ideo est prae carnis et etiam pinguedinis propter meliorem sensum et intellectum. et hoc ideo est/ quod spiritus in nervis sensibilibus per carnis grossitatem in suo transitu nimis impeditur. Item tanta est connectio inter membra quae propter mutuam ad invicem colligantiam sibi mutuo copiantur. unde membrum minus copians condoleat amplius partem. et ideo si unum membrum lesum fuerit/ ad locum doloris effluunt humores aliorum membrorum sicut dicit ampboris. Dolor membri maior supervenit ens dolorem alterius membri denigrat/ et ei? diminuit sensibilitatem. ut patet in freneticis quibus si fortiter cura ac brachia constringantur dolor capitis diminuitur. quod ad contractum membrorum confluunt spiritus et humores ex quo superius caput alleviatur. Item membra quanto sunt nobilioris substantiae et compositionis/ tanto vehementius sentiunt et citius molestiam cuiuslibet lesionis. ut patet in oculo qui gravius leditur pulvere modico quam manus vel pes magno vulnere. et hoc accidit propter oculi nobilitatem. quod in eo spiritus sensibilis amplius dominatur. unde lesio quantumcumque modica in iuncturis membrorum in sensibilibus nervis maxime est nociva. quod per impedimentum talium membrorum potissime et citissime impeditur virtus sensibilis et motiva et dissolvitur totius corporis harmonia. Item in membrorum peractione ex errore nature aliquando accidit quod membra sunt superflua et

monstruosa. sicut dicitur in libro animalium. xvij. quod sepe sunt visa animalia habentia unum corpus et multa capita. sicut apparuit serpens unum habens duo capita. nec hoc mirum nisi quod rarum/ quod unum ovum aliquando habet duo vitella que tamen ad invicem una tela sunt distincta. et hoc accidit propter concursum duorum spermatum que diverso tempore tamen propinquo mutuo se contingunt. Et dicit idem quod ex tali ovo accidit membrum monstruosum. sicut pullus habens unum corpus et unum caput et quatuor pedes et quatuor alas habere visus est. Et secundum aristoteli. ibidem. hic error monstruosus maxime habet locum in ovibus et capris et in animalibus filiorum multorum. Et ideo dicit quod visus est caper habens in cruribus cornua in antiquis temporibus. Ista autem monstruositas in membris superfluis generaliter accidit ex superfluitate materie et defectu virtutis informativae ut dicit idem in eodem unde debemus estimare quod ista monstruositas in membris accidit ex materia. quando vero fortis est virtus operativa et materia est modica vel occasione aliqua diminuta/ et tunc quidem contingit multa apparere membra. sed in omnibus incompleta. quod virtus propter defectum materie complere non potest quod intendit. sicut dicit idem. virtus operativa forte operans nihil operatur sine materia perfecte vel complete. Augustinus. autem recitat de civi. dei i. lib. xvi. c. viij. Conacephales homines esse monstruosos canina capita habentes/ et vocis locallatus emittentes. Alios autem dicit esse sine cervice oculos habentes in humeris. Narrat etiam super idem quod temporibus suis natus est puer qui in superioribus membris erat duplex/ et in inferioribus simplex. nam duo erant capita et duo pectora et quatuor manus. venter autem unus et pedes duo et multa talia recitat ibi augustinus. in quibus omnibus error nature designatur. Item inter ipsa membra quo ad dignitatem et ordinem magna differentia est. Nam quedam sunt tribuentia ex se et aliunde non suscipientia. sicut cor quod nihil ab alijs suscipit secundum aristoteli. et tamen alijs vitam et motum distribuit et diffundit. Et sunt quedam que sunt distribuenda et suscipientia. sicut epa et cerebrum suscipiunt vigorem a corde et sunt principia virtutum quod alijs administrant membris. Sunt etiam membra nec tribuentia nec suscipientia sed sunt innixa propria virtute secundum opinionem medicorum. sicut sunt membra consimilia. et sunt membra suscipientia et non tribuentia. Sicut sunt membra instrumentalia que recipiunt a cerebro virtutem sensitivam vel motivam/ et quae